

Oona Tuhkanen ja Anne-Maarit Vollakka

**Miekkaritoiminnan näkyvyys ja tunnettavuus Kainuun yläkouluilla oppilaiden
näkökulmasta**

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Hoitotyön koulutusohjelma
Syksy 2013

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma
Tekijä(t) Tuhkanen Oona & Vollakka Anne-Maarit	
Työn nimi Miekkaritoiminnan näkyvyys ja tunnettavuus Kainuun yläkouluilla oppilaiden näkökulmasta.	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot Mielenterveystyö Kirurginen hoitotyö	Ohjaaja(t) Arpala Raila & Moisanen Kirsi Toimeksiantaja Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto
Aika Syksy 2013	Sivumäärä ja liitteet 59 + 6
<p>Miekkaritoiminta on Kainuussa melko uusi toimintamuoto, jonka tarkoituksena on tarjota perustason mielenterveyspalveluita Kainuun yläkoulujen oppilaille. Miekkarit ovat mielenterveystyöhön suuntautuneita sairaanhoitajia ja heitä työskentelee Kainuussa kolme. Miekkareiden tehtävänä on olla nuoren tukena ja äänenä kouluyhteisössä sekä eri tukimuotojen välissä. Miekkarit toimivat yhteistyössä monien toimijoiden kuten, terveydenhoitajan, kuraattorin, lastensuojelun ja oppilashuoltoryhmän kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa miekkaritoiminnan näkyvyyttä ja tunnettavuutta Kainuun yläkouluilla oppilaiden näkökulmasta, sekä sitä, miten oppilaat ovat miekkaritoiminnan kokeneet. Tavoitteena oli kerätä tietoa miekkaritoiminnan näkyvyydestä ja tunnettavuudesta, minkä avulla miekkaritoimintaa voidaan kehittää. Opinnäytetyö oli kvantitatiivinen työ ja aineisto kerättiin oppilailta kirjallisen kyselyn avulla. Kyselyyn valittiin 104 oppilasta, joista 77 vastasi kyselyyn. Kysely toteutettiin jokaisessa koulussa kahdelle luokalle; Kajaanin Hauholan koulussa 7. luokan oppilaille, Hyrynsalmen yhtenäiskoulussa 8. luokan oppilaille ja Kuhmon Tuupalan koulussa 9. luokan oppilaille.</p> <p>Tutkimusongelmat olivat:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Mitä on miekkaritoiminta?2. Miten Kainuun yläkoulujen oppilaat ovat kokeneet miekkaritoiminnan?3. Miten miekkaritoimintaa tulisi oppilaiden mielestä kehittää? <p>Kyselyn tuloksista kävi ilmi, että yli puolet oppilaista tietää miekkaritoiminnasta. Neljäsosa kyselyyn vastanneista oppilaista ei tiedä miekkaritoiminnasta ollenkaan. Näkyvyyden ja tunnettavuuden edistämiseksi on vielä tehtävä töitä. Oppilaat, jotka tietävät, mitä miekkaritoiminta on, ovat ymmärtäneet miekkaritoiminnan keskeisen idean oikein. Verrattaessa vastauksia, jotka kertovat oppilaiden tietävän miekkaritoiminnasta siihen, millaista nuorille tarjolla olevan tuen tulisi vastausten perusteella olla, huomataan samankaltaisuutta. Miekkarituen sisältö ja oppilaiden toiveet heille tarjottavan tuen sisällöstä ovat hyvin yhteneväiset. Tästä voidaan päätellä, että miekkarituki on nuorten tuen tarpeisiin sopivaa tukitoimintaa. Yli puolet kyselyyn vastanneista miekkarin kanssa tekemisissä olleista oppilaista myös kokee miekkarituen olevan tilanteeseen sopivaa. Oppilaiden tietämys miekkaritoiminnasta eroaa koulun ja luokka-asteen mukaan. Eniten miekkaritoiminnasta tietävät Hyrynsalmen yhtenäiskoulun 8. luokkalaiset ja vähiten Kajaanin Hauholan koulun 7. luokkalaiset. Koulun henkilökunnan jäsenenä opettajilla, luokanvalvojilla ja terveydenhoitajilla on suuri merkitys miekkaritiedouden levittäjinä, sillä monet oppilaat saivat tietoa miekkaritoiminnasta heiltä. Opinnäytetyön kyselyn tulosten perusteella miekkaritoiminnan näkyvyyttä ja tunnettavuutta on jatkossa lisättävä, jotta toiminta tavoittaa kaikki Kainuun yläkoulujen oppilaat.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	Nuoruus, miekkaritoiminta, psykososiaalinen tuki, mielenterveyden tukeminen
Säilytyspaikka	☒ Verkkokirjasto Theseus ☐ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Health and Sports	Degree Programme Nursing
Author(s) Tuhkanen, Oona & Vollaikka, Anne-Maarit	
Title The Visibility and Recognizability of Miekkari Activities in Kainuu Region Junior High Schools from the Students' Point of View	
Optional Professional Studies Mental Health Care Surgical Nursing	Instructor(s) Arpala, Raila & Moisanen, Kirsi
	Commissioned by Kainuu Social and Health Care Joint Authority, School and Student Health Care
Date Autumn 2013	Total Number of Pages and Appendices 59 + 6
<p><i>Miekkari</i> activities the purpose of which is to offer basic-level mental health care services to junior high school students in Kainuu have only recently been introduced in Kainuu. Three psychiatric nurses work as <i>miekkaris</i> in Kainuu, and their job is to be the support and voice of the young in the school community and also between all forms of support offered to the young. <i>Miekkaris</i> work together with many actors such as public health nurses, curators and child social services.</p> <p>The purpose of this thesis was to study the visibility and recognizability of <i>Miekkari</i> activities in junior high schools in Kainuu from students' point of view. The aim of the thesis was to collect information about the visibility and recognizability of <i>Miekkari</i> activities to develop the activities further. The research problems were the following: What are <i>Miekkari</i> activities, how have students at junior high schools in Kainuu experienced <i>Miekkari</i> activities and how should <i>Miekkari</i> activities be developed further according to students?</p> <p>This thesis was quantitative, and the material was collected with a written questionnaire from students. The questionnaire was given to 104 students in the 7th grade in Kajaani, the 8th grade in Hyrynsalmi and the 9th grade in Kuhmo, and 77 students answered it.</p> <p>The results showed that half of the students knew what <i>Miekkari</i> activities were, and they had understood what the activities were all about. <i>Miekkari</i> activities were unfamiliar to a quarter of the students, which shows that the activities have to be made more visible. The content of <i>Miekkari</i> activities and students' wishes concerning available support were similar, which shows that <i>Miekkari</i> support is suitable for the young. This was also confirmed by students' opinions. 8th graders knew <i>Miekkari</i> activities best and 7th graders least. Teachers, especially class teachers, and public health nurses play an important role in providing information about <i>Miekkari</i> activities to students. The results showed that the visibility and recognizability of <i>Miekkari</i> activities have to be increased so that the activities can reach all junior high school students in Kainuu region.</p>	
Language of Thesis Finnish	
Keywords	Youth, miekkari activities, psychosocial support, mental health support
Deposited at	☒ Electronic library Theseus ☐ Library of Kajaani University of Applied Sciences

ALKUSANAT

Opinnäytetyöprosessin aikana saimme apua ja tukea monilta eri tahoilta. Haluamme kiittää yhteistyöstä työmme ohjaavaa opettajaa Railaa ja koordinoivaa opettajaa Kirsiä, opinnäytetyön aiheen meille tarjonnutta Tukeva 3-hanketta ja Aikkua, työmme tilaajatahon edustajia ylihoitaja Marja-Liisaa, miekkari Senjaa sekä muita miekkareita, kyselyyn osallistuneiden koulujen rehtoreita, kyselyluokkien opettajia ja kyselyyn vastanneita oppilaita, opettajaamme Arjaa ylimääräisen ohjauksen antamisesta, opiskelijatoveri Terhiä avusta tiukassa paikassa sekä paljon tukea tarjonneita tukijoukkojamme kotona.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA	3
2.1 Suomalainen nyky-yhteiskunta ja nuoruus	9
2.2 Nuoruusiässä esiintyviä haasteita	13
3 MIEKKARITOIMINTA KAINUUSSA	17
3.1 Kaste-ohjelma ja Tukeva 3-hanke	20
3.2 Psykososiaalinen tuki	22
3.3 Varhainen tunnistaminen ja puuttuminen	23
3.4 Mielenterveyden edistäminen	25
3.5 Miekkarin yhteistyötahot	26
4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSONGELMAT	33
5 MÄÄRÄLLINEN ELI KVANTTITATIIVINEN TUTKIMUSMENETELMÄ	34
5.1 Kyselylomakkeen laadinta ja esitestaus	35
5.2 Aineiston keruu	38
5.3 Aineiston analysointi	41
6 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	42
7 POHDINTA	53
7.1 Opinnäytetyön luotettavuus	54
7.2 Opinnäytetyön eettisyys	56
7.3 Ammatillinen kasvu	58
7.4 Jatkotutkimusehdotukset	59
LÄHTEET	60
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Nuoruus on elämänvaiheena mullistava, eikä se aina suju ilman ongelmia. Nuoruudessa muutokset tapahtuvat monella eri alueella. Niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin elämä kokevat suuria mullistuksia, joihin liittyy ilon ja uuden löytämisen lisäksi myös pelkoa ja ahdistusta. Nuoren on löydettävä itsensä ja oma tahtonsa sekä tapa toteuttaa itseään turvallisesti. Hänen on kasvettava kykeneväksi päättämään omista asioistaan ja vastaamaan omasta elämästään. (Pylkkänen 2006, 15.) Monilla nuoruudessa tehdyillä päätöksillä on kauaskantoisia vaikutuksia, ja siksi nuori tarvitsee aikuisen tukea, turvaa ja ohjausta tehdessään valintojaan. Kaikilla nuorille tarjottavilla tukimuodoilla pyritään turvaamaan nuoruuden turvallinen ja hyvä kehitys, jonka seurauksena nuoresta kasvaa psyykkisesti ja fyysisesti terve ja hyvinvoiva aikuinen (Laukkanen, Marttunen, Miettinen & Pietikäinen 2006, 5). Koulumaailma on iso osa nuoren elämää, siellä vietetään iso osa ajasta. Samoin koulun myötä tulevilla sosiaalisilla suhteilla on iso merkitys nuoruuden elämänvaiheessa, siksi koulun yhteydessä olevilla tukimuodoilla on iso osa opinnäytetyötä.

Miekkaritoiminta on syksyllä 2013 neljättä vuotta jatkuva uusi toimintamuoto Kainuussa, minkä tarkoituksena on antaa perustason terveydenhuollon psykososiaalisia tukipalveluita Kainuun yläkoulujen oppilaille. Osassa Kainuun kunnista miekkarituen piirissä ovat myös ammattikoululaiset ja lukiolaiset. Miekkarit ovat mielenterveystyöhön suuntautuneita sairaanhoitajia ja tekevät matalan kynnyksen mielenterveystyötä. Kouluilla joissa miekkarit työskentelevät on oppilailla oikeus miekkarin palveluihin. Miekkarin työ sisältää pääasiassa henkilökohtaisia yksilötapaamisia oppilaiden kanssa sekä yhteistyötä monien eri toimijoiden kanssa, kuten kuraattori, psykologi, nuorisopsykiatrian poliklinikka ja lastensuojelu. Miekkarit ovat nuoria varten ja auttavat nuoria heidän ongelmissaan toimien heidän äänenään kouluyhteisössä ja oppilashuollossa.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa miekkaritoiminnan näkyvyyttä ja tunnettavuutta Kainuun yläkoulujen oppilaiden keskuudessa, sekä sitä miten oppilaat ovat toiminnan kokeneet. Tavoitteena on kerätä tietoa miekkaritoiminnan näkyvyydestä ja tunnettavuudesta, minkä avulla miekkaritoimintaa voidaan kehittää. Kyselyn avulla halutaan saada oppilailta tietoa myös siitä, miten hyvin miekkaritoiminta palvelee heitä, onko saatu apu ollut riittävää, onko se tullut tarpeeksi nopeasti ja minkälaista tukea he yleensä kaipaavat.

Opinnäytetyön tilaaja on Kainuun koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto. Toisena työelämätahona toimii myös Tukeva 3-hanke, jonka kohderyhmänä ovat pohjoissuomalaiset lapset, nuoret ja lapsiperheet. Kyse on sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamasta kansallisen Kas-te-ohjelman pohjalta syntyneestä hankkeesta, jonka tavoitteena on juurruttaa ja levittää Tukeva 1- ja Tukeva 2-hankkeissa kehitettyjä ja käytännössä testattuja toimintamalleja. (Tukeva 3 Juurruttamishanke 2013.)

Alkuvuodesta 2013 Tukeva 3-hankkeen edustaja lähestyi Kajaanin ammattikorkeakoulua miekkaritoiminnasta tehtävän kyselyn merkeissä ja ohjaava opettaja ehdotti aihetta opinnäytetyöksi. Aihe oli kiinnostava sen ajankohtaisuuden vuoksi ja opinnäytetyöprosessi lähti käyntiin. Aihe on todella ajankohtainen, sillä nuorten psyykkisen pahoinvoinnin ilmeneminen on tullut entistä näkyvämmäksi koko yhteiskunnassa ja tämän vuoksi keskustelu nuorten psyykkisen tuen tarpeesta on voimistunut. Perustason terveydenhuollon mielenterveyspalveluissa on ollut tarvetta lisähenkilökunnalle jo pidemmän aikaa. 1990-luvulla laman aikana opiskelija- ja kouluterveydenhuollon toimivia rakenteita karsittiin ja ennestään hyvät toimintamallit heikentyivät resurssien vähetessä huomattavasti. Vuonna 2010 Kainuun maakuntakuntayhtymässä todettiin nuorten perustason mielenterveyspalveluiden puuttuvan Kainuusta (Maakuntavaltuusto 2009, 91). Tämän johdosta päätettiin perustaa kolme uutta psykiatrisen sairaanhoitajan vakanssia koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon yhteyteen tekemään perustason mielenterveystyötä Kainuun kolmella eri seutualueella (Maakuntavaltuusto 2009, 91).

Sairaanhoitajan ammatissa tulee ymmärtää eri-ikäisten ihmisten avun tarvetta ja kyötä tarkastelemaan potilaiden/asiakkaiden tilannetta heidän omista lähtökohdistaan käsin. Vaihtoehtoiset ammattiopinnot kirurgisesta hoitotyöstä ja mielenterveystyöstä luovat pohjaa tulevaan sairaanhoitajuuteen. Kirurgisen potilaan hoitajana on tärkeää osata tukea potilaan mielenterveyttä ja nähdä potilas kokonaisuutena, ei vain kirurgisena potilaana. Mielenterveystyöhön suuntautumalla ymmärrys ihmisen psyykestä ja sen toiminnasta syventyy ja keinoja tukea tulevia asiakkaita saadaan lisää. Perehtymällä nuoruuteen elämänvaiheena tieto sairaanhoitajan tulevan työn yhdestä potilasryhmästä syventyy. Ihminen on fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen olento ja tämän kokonaisuuden ymmärtäminen auttaa ihmisen hoidossa. Yhtä osaa ihmisestä ei voida erottaa irralleen, vaan potilas/asiakas on osattava nähdä kokonaisuutena, jonka tilanteessa kaikilla kolmella puolella on merkitystä. Mielenterveystyö on merkittävä osa ihmisten hoitoa, ja siihen opinnäytetyö keskittyy.

2 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Nuoruuden sosiaalihistoria on hyvin lyhyt. Ennen pitkälle teollistunutta yhteiskuntaa nuorten elämää hallitsi työ. Vasta siinä vaiheessa nuoruudesta tuli elämänvaihe, jossa nuorella oli oikeus koulutukseen ja psykososiaaliseen kehitykseen ilman sidonnaisuutta työhön. Nuoruudessa nuoren keho alkaa olla kypsä, mutta mieli ei. Nuori ei ole lapsi aikuisen ruumiissa, eikä aikuinen lapsen ruumiissa. Hän elää omaa kehitysvaihettaan matkalla kohti aikuisuutta lapsuuden jäädessä taakse. Nuoruusikä on tärkeä vaihe aikuisiän mielenterveyden kannalta, sillä nuoruudessa muodostetaan perustaa aikuisiän mielenterveydelle. (Pylkkänen 2006, 14.)

Maailma nuorten ympärillä on kokenut viime vuosikymmeninä suuria muutoksia. Yksilöllisyys ja sitä korostavat arvot ovat voimistuneet. Myös riippuvuus nuoria edeltävistä sukupolvista on vähentynyt. Nuorisokulttuurien asema ja merkitys on vahvistunut tehokkaan joukkotiedotuksen ansiosta. Irrallisuus perheestä ja yhteiskunnan valtarakenteista leimaa nykyajan nuoruutta. (Pylkkänen 2006, 15.)

Nuorisoikäinä pidetään ikävuosia välillä 13/14- 20/21. Nuoruusiässä nuoren maailma avartuu ja aikuisen tunne-elämän, ajattelun ja käyttäytymisen piirteitä alkaa ilmaantua nuoren olemukseen. Murrosiän katsotaan alkavan noin 13- 14-vuoden paikkeilla, tosin tämä on hyvin yksilöllistä. Tyttöillä murrosiän kehitys tapahtuu nopeammin kuin pojilla. Murrosiän voidaan katsoa olevan osa nuoruusiän ensimmäistä kolmannesta ja se päättää sen noin 16 ikävuoden paikkeilla. Fysiologisesti murrosiässä on kyse sukukypsyyden saavuttamisesta. Kehon elintoiminnot ja ulkonäkö muuttuvat. Nuoruusvaiheessa tunteet ja niiden kokeminen korostuvat voimakkaasti. Tunteiden kirjo laajenee ja avartuu ja niistä tulee henkilökohtaisempia. Maailmaa tarkastellaan nyt omien kokemusten ja tunteiden kautta. Ajattelun vahvistuessa käsitykset todellisuudesta monipuolistuvat aikaisempaan elämänvaiheeseen verrattuna. Murrosikä voi olla nuorelle myös vakava kriisi ja hän voi sulkeutua sosiaalisesta kanssakäymisestä. (Turunen 2005, 114 - 115.)

Nuoruuden yksi osa ovat uudet entistä vahvemmat ja syvemmät ihmissuhteet ja niiden merkitys. Myös seksuaalinen herääminen avaa uusia ihmissuhteiden muotoja ja mahdollistaa aivan uusien kokemusten saamisen. Tunteista tulee aiempaa henkilökohtaisempia ja ne ovat persoonallisesti vaikuttavampia sekä riipaisevampia. Nuori elää tässä ja nyt, eikä kykene vielä tekemään kovin realistisia pitkän aikavälin suunnitelmia. Nuoren omat sisäiset yllykkeet aja-

vat häntä eteenpäin ja motivoivat hänen toimiaan. Tässä nuoruuden kuohuntavaiheessa tarvitaan aikuisen tukea ja ohjausta. Nuori tarvitsee aikuisen tukea ja ymmärrystä, kuin myös selviä rajoja, vaikka hän niitä vastustaakin. Vanhempien osalta nuoruus on haastavaa aikaa, sillä nuori tarvitsee edelleen rajoja, mutta myös enenevissä määrin vastuuta ja luottamusta. (Turunen 2005, 13 - 15.)

Nuori tulee entistä riippuvaisemmaksi ympäristöstään ja kavereistaan. Hänellä on tarve olla osa hänelle tärkeää kavereiden yhteisöä ja jakaa ajatuksiaan muiden samoista asioista kiinnostuneiden nuorten kanssa. Ryhmä tuo turvaa ja tunteen kuulumisesta johonkin tärkeään, mutta samalla se asettaa paineita nuorelle. Ryhmään kuuluminen luo paineita samankaltaisuudesta muiden ryhmän jäsenten kanssa, eikä ryhmässä haluta erottua liikaa. Muun muassa tavat, arvostukset, käsitykset, muotivirtaukset ja maailmankatsomukset ovat osa vallitsevia vaatimuksia, joita nuoreen kohdistuu niin yhteiskunnan kuin nuorisoryhmienkin taholta. Erottautuminen ja erilaisuus ryhmän sisällä voi aiheuttaa häpeää ja tunteen epäonnistumisesta. (Turunen 2005, 117.)

Itsenäistyminen on iso osa nuoruutta. Nuori voi tuntea vihaa vallitsevia rakenteita ja läheisiä ihmisiä kohtaan. Hän näkee vanhempiensa epäonnistumiset ja ihmisyyden aivan kuin ensi kertaa ja kokee pettymystä heitä kohtaan. Hän tuo nyt esille oman näkemyksensä maailmasta ja asioiden hoidosta. Nuori arvioi todellisuutta ihanteiden kautta ja katsoo maailmaa usein mustavalkoisesti. Aikuisten toiminta näyttäytyy nyt kaksinaamaisena ja lapsuuden käsitys vanhempien kaikkivoipaisuudesta murtuu. Viha toimii itsenäistävänä voimana ja auttaa nuorta itsenäistymisessä. Viha voi kohdistua muihin kuin alkuperäisiin syihin, jotka ovat nuoren tunteiden taustalla. Nuori ei vielä kykene kohtaamaan kaikkia tunteitaan ja käsittelemään niitä. (Turunen 2005, 121, 130.)

Nuoruusvuosien loppupuolella nuori alkaa mieleltään seestyä ja ajattelussa ja toiminnassa on aikuismaisempia piirteitä. Asenteet ympäristöä kohtaan ovat aikaisempaa tasapainoisempia ja nuori on aiempaa keskittyneempi ja harkitsevampi. Nuoren vastuunotto kasvaa ja se laajenee omasta itsestä läheisiin ja laajemmin yhteiskuntaan. Nuoren suunnitelmat tulevaisuudesta tulevat järkipäisemmiksi ja hän alkaa toimia tavoitteidensa saavuttamiseksi entistä toimeliaammin. Nuori kykenee suunnittelemaan tulevaisuuttaan itsenäisemmin kuin aikaisemmin. Itsenäistyminen on samalla innostavaa ja pelottavaa. Nuori voi kokea voimakasta yksinäisyyttä ja erillisyyttä muista tutuista ihmisistä. Oma itsenäistyminen ja tulevat itsenäisyyden aske-

leet alkavat realisoitua nuorelle. Hän tarvitsee tilaa ja aikaa itsensä etsimiseen. Vanhempien on kuitenkin oltava saatavissa nuoren heitä tarvitessa. (Turunen 2005, 135 - 136, 138.)

Tyttöjen ja poikien ruumiilliset muutokset ovat erilaisia ja senkin vuoksi on hyvä erikseen tarkastella tyttöjen ja poikien nuoruuden kehitystä (Aalberg 2006, 30). Nuoruusiässä nopeat hormonaaliset ja biologiset muutokset muuttavat aikaisemmin pojan elämässä vallinnutta tasapainoa suuresti. Pojan fyysinen kehitys pojasta mieheksi kestää keskimäärin kolme ja puoli vuotta ja psyykinen kehitys tuplata tämän ajan. Aikuisen psyykkiset rakenteet saavutetaan myöhemmin vasta 20. ikävuoden jälkeen. Vaihetta, jossa nuoren ruumis muuttuu suuresti ja psyyke ei tahdo pysyä muutoksissa mukana kutsutaan pubertaaliseksi kaaokseksi. Pojilla murrosikä alkaa vajaa kaksi vuotta tyttöjä myöhemmin. Noin 13 ½ vuoden iässä pojan kehossa tapahtuu lyhyessä ajassa paljon isoja muutoksia; pituutta tulee nopeasti lisää, paino nousee, ääni muuttuu matalammaksi, sukupuolielimet kehittyvät ja spontaanit ejakulaatiot alkavat. Nuoruuden muutokset tapahtuvat jokaisella yksilöllisessä aikataulussa ja tahdissa. Myös tämä tuo osaltaan haasteita nuorelle. Miten kuulua porukkaan kun kehitys etenee eri tahtia kuin muilla. (Aalberg 2006, 29 - 30.)

Nuoren mieli ei kehity yhtä nopeassa tahdissa kuin ruumis. Aluksi nuori poika pyrkii hallitsemaan uutta tilannetta lapsenomaisilla keinoilla, mikä johtaa psyykkisten toimintojen taantumaan. Taantuma eli regressio on keskeinen vaihe nuoruuden kehityksessä. Taantumassa nuori voi muuttaa aiempia lapsuuden kokemuksiaan ja siinä nuori poika siirtyy kohti aikuisuuden autonomiaa. Taantuma ja eteneminen vuorottelevat keskenään ja nuori yrittää löytää itsensä. Taantuma on haasteellinen, mutta välttämätön osa nuoruutta. Mikäli taantuma ei palaudu tai se puuttuu kokonaan, on nuoren kohdalla kyse psyykkisestä häiriöstä. Taantuma on myös uhka, sillä kehitys voi hidastua, vääristyä tai jäädä pysyvästi taantuneeksi. Nuoren oirekuvan hahmottaminen on vaikeaa, sillä taantumuksen vaihe peittää alleen todellisen rakennemuutoksen. (Aalberg 2006, 30 - 31.)

Alkavat hormonaaliset muutokset ovat niin suuria, ettei nuorella pojalla ole vielä taitoja niiden tuomien psyykkisten muutosten hallitsemiseen. Nuori turvautuu tällöin aikaisempiin lapsuudesta opittuihin keinoihin hallita levottomuutta ja kiihtymystä, erityisesti poikien kohdalla korostuvat tässä vaiheessa lapsenomaiset piirteet ja käyttäytyminen. Taantumana on tuoda esille lapsuuden pois suljetut tapahtumat ja pyrkiä uudelleen ratkaisemaan niitä. Nuori työstää poissuljettuja kohtaamisia ja tapahtumia uudestaan ja pyrkii irrottautumaan

vanhemmistaan myös itse luomillaan dramaattisilla tilanteilla. Taantuma ikään kuin aktivoi tilanteen, jossa nuori voi käydä taisteluun oman itsenäisyytensä puolesta ja luoda itse kokemuksen itsestään ilman muilta tulevaa valmista materiaalia. Tyttöjen taantuma sijoittuu aikaisempaan vaiheeseen, eikä ole niin syvä kuin pojilla. Myös taantumien sisällössä ja sen aikaisessa käyttäytymisessä on eroja tyttöjen ja poikien välillä. Pojilla tyypillistä taantumien aikaista käytöstä kuvaa lapsenomaisuus, joka näkyy takertuvaisuutena, epävarmuutena ja pelokkuutena, jonka pojat pyrkivät peittämään uhoilulla, rivolla kielenkäytöllä ja äänekkyydellä. (Aalberg 2006, 30 - 31.)

Ikätoverit ovat tärkeässä roolissa nuoren kamppaillessaan saavuttaakseen itsenäisyytensä. Kaverit ja ryhmään kuuluminen ovat nuoren kehityksen kannalta merkittäviä tekijöitä. Pojat muodostavat poikaporukoita, jotka lujittavat heidän miehistä yhteenkuuluvuuttaan ja lisäksi suojaavat taantumaa vastaan. Ystävillä on iso merkitys nuoren yrittäessä taistella lapsenomaista vanhempiin kohdistuvaa riippuvuuttaan vastaan. Taantumien uhan helpottaessa poikaporukan merkitys hieman vähenee ja porukat pienenevät muutaman pojan kokoonpanoiksi, joita yhdistävät samat harrastukset ja kiinnostuksen kohteet. Myöskään tyttöjä ei enää suljeta näiden ryhmien ulkopuolelle. Ryhmissään pojat etsivät ja kokeilevat omaa miehen malliaan. Erilaisuutta vierastetaan ja halveksitaan, kun oma käsitys omasta miehisyydestä on vielä keskeneräinen ja heikko. Tässä vaiheessa nuori on ennakkoluuloinen ja suvaitsematon, sillä hänen oma keskeneräinen kehityksensä vaihe ei anna mahdollisuuksia joustaa. Kun pojan persoonallisuus alkaa kiinteytyä menettävät myös ryhmät merkitystään ja nuoren kiinnostus alkaa kohdistua seurusteluun ja parisuhteisiin. (Aalberg 2006, 32.)

Murrosiässä vastakkaisen sukupuolen kiinnostuksen herättyä myös seurustelukokeilut tulevat osaksi nuoren elämää. Seurustelujen avulla poika hakee itseään ja omaa tunnemaailmaansa. Tässä vaiheessa seurustelusuhteita värittääkin usein narsismi ja itsekkyyys, joilla pyritään rakentamaan omaa itseä. Myöhemmässä vaiheessa seurustelu muuttuu toista osapuolta arvostavaksi ja kunnioittavaksi tasapuolisemmaksi suhteeksi. Kaukorakkaudet, korostetut seksipuheet ja ennenaikaiset seurustelut ovat tarkoitettu vahvistamaan pojan aktiivisuutta ja korostamaan hänen heteroseksuaalisuuttaan. Näiden suojaava merkitys näkyy siinä, miten pakonomaisia ja yksipuolisia nämä toiminnot ovat. Seurustelussa ei ole vielä kyse molemminpuolisuudesta, mikä kertoo siitä, että poika käyttää sitä heteroseksuaalisuutensa vahvistamiseen. Tämä vaihe on ohimenevä ja esiintyy lähes kaikilla nuorilla pojilla. Myös ensimmäisiin yhdyntöihin liittyy epäonnistumisia, mitkä selittyvät tiedostamattomilla lapsenomaisilla pe-

loilla ja uhkilla. Kuitenkin kehityksen edetessä lapsuuden seksuaalisen maailman merkitys vähenee. Pojalla on ollut myös isäänsä kohdistuvia lapsenomaisia toiveita ja riippuvuuksia, joista kehitys hänet vapauttaa. Kun poika pystyy irtaantumaan isästään, hän voi astua kohti psyykkistä aikuisuuttaan. (Aalberg 2006, 32 - 33.)

Isän merkitys pojalle nuoruudessa on suuri. Poika pyrkii vastustamaan haluaan lapsenomaiseen riippuvuuteen äidistään tukeutumalla isäänsä. Nuoruuden taantuma aktivoi pojan aikaisemman isäsuhteen. Aiemmin poika on ihailut isäänsä ja kokenut itsensä osana isän mahtavuutta. Nyt pojan suhde isään muuttuu ja tämä vaikuttaa nuoren pojan miehen identiteetin rakentumiseen. Poika haluaa viettää aikaa isänsä kanssa ja kokea ihailua isän taholta, mutta samalla mukana on pelko alistetuksi tulemisesta. Nuoren pojan täytyy siis saavuttaa itsenäisyys niin suhteessa äitiinsä kuin myös isäänsä. Hän irrottautuu taistelussa isänsä varauksettomasta ihailusta, jota hän koki lapsena. Isän inhimillisyyks tulee todelliseksi virheineen ja puutteineen. Poika kykenee myös näkemään isän hyvät puolet, joita hän haluaa myös itselleen tavoitella. Pojan ja hänen isänsä lapsenomainen suhde ratkeaa ja he lähentyvät toisiaan aikuisina miehinä. (Aalberg 2006, 33.)

Jokainen tyttö kehittyy naiseksi omaa tahtiaan ja kokee nuoruutensa omanlaisena kokemuksena. Nuoren tytön kehityksen vaiheisiin kuuluvat lapsuuden tunnesiteiden ja mielen sisäisten kuvien muuttuminen koskien vanhempia, sisaruksia, kodin ulkopuolisia aikuisia, ikätovereita, ideoita, idoleita ja ihanteita. Aivan erityinen merkitys on äidin ja tyttären suhteen muutoksilla. Seksuaalisuuden ja uuden seksuaalisen identiteetin sisällyttäminen osaksi uutta itsenäisempää minua on osa tytön kasvua naiseksi. Tyttö kasvaa kohti nuoren naisen seksuaalista identiteettiä. Siinä tyttö kykenee vähitellen ottamaan haltuunsa oman kehonsa ja sen uudet heräävät seksuaaliset ja psyykkiset ylläkkeet ja luomaan niistä oman psykoseksuaalisen identiteettinsä. Nuoruudessa myös symbolisuus vahvistuu ja monipuolistuu ja sen avulla nuori saa käyttöönsä uusia voimavaroja. (Siltala 2006, 36.)

Nuori kohtaa aikaisempia kehitysvaiheita ja voi korjata, toistaa ja täydentää niitä. Aikaisemmat kokemukset voivat nousta mieleen ja nuori pyrkii työstämään niitä ja niiden alkuperäisiä syitä. Lapsuuden siteistä vapautumiseen ja eriytymiseen liittyy myös voimakasta aggressiivisuutta. Aggressiivisuudella nuori suojaa itseään myös eriytymisen tuomia uhkia vastaan. Tässä vaiheessa elämäänsä nuori tarvitsee niin vapautta rakentaa itseään kuin myös vahvaa emotionaalista suojaa ja kannattelua. Nuorelle on tärkeää, että vanhemmat ovat läsnä ja saatavissa

hänen heitä tarvitessaan. Emotionaalisen vuorovaikutuksen laatuun tulee kiinnittää huomiota, sillä ollessaan puutteellista on se uhka nuoren kehitykselle. Myös aiempien sukupolvien tuoma tuki on voimavara tytölle. Puutteellinen vuorovaikutus voi näkyä tytön pyrkimyksenä saada muut aikuiset ja ikätoverinsa antamaan hänelle sitä, mistä hän vanhempiensa suhteen jää paitsi. Nuori pyrkii näin ylläpitämään regressiivisiä suhteita. Jos nuori pyrkii ohittamaan välttämättömiä kehitysvaiheita nopeasti ja kiirehtii kohti aikuisuutta kertoo se emotionaalisten vuorovaikutusten puuttumisesta. (Siltala 2006, 37.)

Nuoruuden seksuaalisessa kehityksessä merkityksellisiä ovat niin vanhempien representaatioiden muuttaminen kuin oman ruumiinkuvan eriyttäminen vanhempien ruumiinkuvasta. Nuori tyttö kehittyy seksuaalisuuden alueella kohti aikuisen naisen genitaalisuutta, johon kuuluvat kiihottuminen, tyydytys ja seksuaalinen tyydytys sukupuoliyhteydessä. Nykyaajan voimakas median läsnäolo ja eri kanavat tuovat nuoren näkyville jatkuvasti kuvia seksuaalisuudesta. Tämä tulva jättää vähän tilaa nuoren omalle kuvittelulle ja symbolimuodostukselle. Jos nuori tyttö on jäänyt ilman riittävää emotionaalista yhteyttä läheisiin aikuisiin, voi hän etsiä nähdyn tulemisen kokemuksia esimerkiksi internetistä lähettämällä sinne seksuaalissävytteisiä kuvia itsestään ja odottamalla kommentteja tuntemattomilta ihmisiltä. (Siltala 2006, 38.)

Nuoren tytön ruumiissa tapahtuu paljon muutoksia, joita hän ei itse kykene hallitsemaan. Ruumiinosat kehittyvät eri tahdissa ja tuo mukanaan hämmennystä, pelkoa ja uteliaisuutta. Pelkoa voi tulla myös siitä, kehittykö tyttö tarpeeksi nopeasti verrattuna muihin tyttöihin. Ulkopuoliset viestit eri medioissa luovat tästä paineita tytölle. Murrosiässä tytön sukupuolielimet kehittyvät, nännin seutu muodostuu, ihonalainen rasvakudos lisääntyy, muodot pyöristyvät ja kuukautiset alkavat. Hormonitoiminta muuttuu kuin myös iho ja hien haju, myös karvoitus alkaa kasvaa sukupuolielinten alueelle ja kainaloihin. Kuukautisten alkamisen myötä nuori alkaa mieltää itsensä olevan kasvamassa naiseksi. Nuori yhdistää kuukautiset mieliin hedelmöittymisestä, raskaudesta ja synnyttämisestä ja tämä vie häntä vähitellen kohti naiseutta. Mielialat vaihtelevat ja kiihtymystilojen jäsentämiseksi nuori tarvitsee nyt omaa psyykkistä työtä. (Siltala 2006, 39.)

Isällä on uusi rooli tytön elämässä tämän nuoruusvaiheessa. Isän psyykkinen huolenpito tuo turvaa kasvavalle nuorelle ja auttaa häntä myös uusissa ihmissuhteissa kuten seurustelun aloituksessa. Epävarmuus ja pelot omasta naiseudesta ovat osa tytön kehitystä. Turvallinen isäsuhde, jossa nuori on saanut tarkastella itseään luo kuitenkin hyvää pohjaa tulevaisuuden

kehitykselle. Irtioton jälkeen isään on mahdollista solmia arvostava suhde. Varmuuden lisääntyessä nuori kykenee ottamaan kantaa, olemaan aktiivinen sekä käyttämään omia kykyjään. Isäsuhteella on tytön elämässä rooli myös myöhemmin, sillä isäsuhde luo mahdollisuuksia tytön tulevaisuudessa ja tytön omassa tahdossa. (Siltala 2006, 39 - 40.)

2.1 Suomalainen nyky-yhteiskunta ja nuoruus

Nuori elää nuoruutensa häntä ympäröivässä yhteiskunnassa. Yhteiskunta on monimutkaistunut, mikä on osaltaan vaikuttanut myös vanhempien kasvatustehtävään tehden siitä entistä vaativampaa. Kasvatus ja nuoruus heijastavat yhteiskunnallista todellisuutta, samalla kun sillä myös vaikutetaan todellisuuteen ja yhteiskunnan kehityksen suuntaan. Tämän vuoksi vanhemmuutta ja nuoruutta on hyvä tarkastella myös yhteiskunnallisissa konteksteissa. (Hämäläinen 2006, 43.)

Pääosin Suomen nuorilla menee hyvin. Sosiaaliturva, hyvinvointipalvelut ja harrastusmahdollisuudet ovat hyvät ja perheitä tuetaan erilaisten tukijärjestelmien avulla. Suomalaisten nuorten koulutustaso - ja saavutukset ovat maailman huippuluokkaa, nuoret käyttävät informaatioteknologiaa laajasti, opettajien koulutustaso on hyvä ja oppilashuolto on laadukasta. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden olot kuitenkin huononivat 1990-luvulla. Lapset ja nuoret tarvitsevat mielenterveyspalveluita enemmän kuin mitä niitä on tarjolla. Lastensuojelun lapsiasiakkaiden määrä on kaksinkertaistunut viimeisen vuosikymmenen aikana. Huostaanottoa tarvitsevien lasten määrä on kasvanut joka vuosi. Vaikeudet yhteiskunnassa näkyvät yhä useammin lasten ja nuorten elämässä ja vaikeat elämänhistoriat lapsilla ja nuorilla yleistyvät. Elinympäristön muuttuessa aiempaa epävakammaksi tulee myös valintojen tekemisestä hankalampaa. Nuoruuden valinnoilla on usein kauaskantoisia seurauksia, joita on yhä vaikeampi ennustaa maailman muuttuessa. Nuoret kokevat epävarmuutta ja ahdistusta ja valintojen tekemisessä on mukana epärealistisuutta ja näköalattomuutta. Tärkeää on auttaa nuoria tekemään valintoja, joilla rakennetaan heidän tulevaisuuttaan. Epävarmassa ja nopeatahtisessa yhteiskunnassa irrallisuuden tunne tulee nuorelle tutuksi. Asioita on entistä vaikeampi hahmottaa selkeinä kokonaisuuksina, kun yhteiskunta on sirpaleinen. Riskinä on nuoren passivoituminen ja ajautuminen yhteiskunnan marginaaleihin. (Hämäläinen 2006, 45 - 46.)

Elämme nykyään informaatio- eli tietoyhteiskunnassa, jossa informaatio ja sen käsittelyn mahdollisuudet ovat kasvaneet valtavasti. Tämä kehityssuunta vaikuttaa niin työhön, koulutukseen kuin vapaa-aikaankin. Informaatioteknologian avulla ihmisille on avautunut loputtomasti uusia oppimisen ja osallistumisen mahdollisuuksia. Vaarana on kuitenkin persoonallisuuden muiden osa-alueiden syrjäyttäminen tiedollisten arvojen tieltä. Voidaan ajautua tilanteeseen, jossa ihmiskuva on hyvin yksipuolinen eikä tilaa jää täysipainoiselle ihmisenä kehittymiselle. Koulunkäynti, harrastukset ja mielikuva- ja elämysmaailmamme on jo vahvasti digitalisoitunut. (Hämäläinen 2006, 43 - 44.)

Yhteiskunnassa on vallalla vahvasti myös koulutus ja sen arvostus. Eletään koulutusyhteiskunnassa, jossa kyetäkseen vastaamaan työelämän vaatimuksiin, on käytävä pitkä yleissivistävä koulutus ja sen lisäksi ammatillista koulutusta. Myös työn luonne on viime vuosikymmenien aikana muuttunut. Enenevässä määrin työhön kuuluvat informaation vastaanottaminen, prosessien suunnittelu ja valvonta, sekä tiedon käsittely, siirtäminen ja tuottaminen. Työelämässä on kyettävä jatkuvasti päivittämään omaa osaamistaan ja vastaamaan muuttuviin vaatimuksiin. Itsestään on kyettävä antamaan entistä enemmän. Yhteiskunnasta on tullut elinikäisen oppimisen yhteiskunta, jossa kouluttautuminen jatkuu läpi koko elämän. Koulutusyhteiskunta on tuonut myös osaksi kasvatusta enenevässä määrin oppimisen ja tiedon prosessin. (Hämäläinen 2006, 44.) Koulutusvaatimuksiin vastaaminen luo nuorille paineita. Nuoren on kyettävä tekemään koulutukseensa liittyviä valintoja jo varhain 15 - 16- vuotiaana, jolloin valitaan tuleva jatko- opiskelupaikka. Näillä valinnoilla on kauaskantoisia seurauksia, ja nuori tarvitseekin tukea selvitäkseen ympäröivistä paineista ja tutkiessaan eri vaihtoehtoja, jotta hänelle sopiva koulutusura löytyy.

Tietoyhteiskunta on myös lisääntyneen informaationsiirtokyvyn ansiosta mediayhteiskunta. Eri mediat ovat läsnä elämässä jatkuvasti, tieto maailman tapahtumista saavuttaa ihmiset hetkessä ja jatkuvasti altistutaan monenlaiselle media-ainekselle. Haaste onkin siinä, miten opimme erottamaan olennaisen epäolennaisesta, toden epätodesta ja arvokkaan arvottomasta informaatiosta. Kasvatukselle suurin haaste on estää lasten ja nuorten maailmankuvan pirstaloituminen. Lapsi ja nuori voi yhdistää tietonsa koulun tiedoista, uutisista, pornosta, väkivaltauuhteesta, internetistä ja erilaisista virtuaalimaailmoista. Tässä turvallisten aikuisten merkitys on todella suuri. Aikuisen kanssa lapsi ja nuori voi peilata näkemäänsä ja kuulemaansa, jäsentää tietoa, oppia arvioimaan eri lähteistä tullutta tietoa ja pyrkiä erottamaan olennainen epäolennaisesta. (Hämäläinen 2006, 44.)

Nyky-yhteiskuntaa on luonnehdittu myös riskiyhteiskunnaksi, jossa lyhytjänteisyys lisääntyy ja elämästä tulee ennalta arvaamatonta ja epävakaa. Elämä on täynnä erilaisia riskejä johtuen yhteiskunnan nopeasta muutoksesta ja rakenteiden monimutkaistumisesta. Epävakaus näkyy hyvin työmarkkinoilla, joilla työsuhteet ovat enenevässä määrin määrä-aikaisia tai osa-aikaisia, ja elämän suunnittelu pitkällä aikavälillä vaikeaa. Tämä vaikeuttaa perheiden elämää, taloudellisesti epävakaa elämä tuo huolta ja ristiriitoja myös ihmissuhteisiin. Nuorten ja nuorten aikuisten elämään nykyajan epävakaus tuo tunteen näköalattomuudesta ja asioiden hallitsemattomuudesta. Näin turhautuminen, avuttomuuden tunne ja ahdistus lisääntyvät, mikä vaikuttaa myös perheiden elämään ja vanhemmuuteen. Nuoria tulisi valmistaa sietämään epävarmuutta ja riskejä, mikä on iso haaste vanhemmuudelle ja kasvatukselle. (Hämäläinen 2006, 44.)

Syrjäytyminen on viime vuosina noussut yhteiskunnallisen keskustelun ytimeen. Siitä puhutaan ja on herätty todellisuuteen, jossa kaikki eivät ole osallisia yhteiskunnastamme, vaan jäävät sen ulkopuolelle. Yhteiskunnassa menestyvät usein kognitiivisesti älykkäät ja lahjakkaat. Ne, jotka eivät kykene vastaamaan vaativan koulutus- ja työelämän vaatimuksiin jäävät karusti ulkopuolelle. Yhteiskunnan rakenteet jättävät nämä ihmiset ulkopuolelle ikään kuin tilanne olisi vain heidän vastuullaan. Syrjäytyminen näkyy muillakin kuin koulutus- ja työuralta poissa-jääntinä, myös edunvalvonta, ihmissuhteet, harrastukset, sosiaalinen ja kulttuurillinen osallistuminen yhteiskunnan jäsenenä jäävät pois elämän piiristä. Syrjäytymisellä tarkoitetaan niiden yhteiskunnan toimintajärjestelmien ja yhteisöjen ulkopuolelle joutumista, joiden avulla tavallisesti pidetään yllä elämänlaatua - ja hallintaa. Syrjäytymisessä ei ole kyse mustavalkoisesta joko - tai - ilmiöstä, vaan sitä voi tapahtua eri elämänilmoilla eriasteisesti. Syrjäytyä voivat niin yksilöt kuin ryhmätkin. (Hämäläinen 2006, 44 - 45.)

Syrjäytymisen juuret ovat yhteiskunnan rakenteissa ja prosesseissa. Silti usein syytä syrjäytymiselle etsitään syrjäytyneestä itsestään. Kasvatuksessa on riskinä nähdä syrjäytymisestä vain sen yksilöä koskeva luonne ja unohtaa yhteiskunnallinen näkökanta. Tällöin yksilö joutuu syyllistetyksi ja leimatuksi, eikä tällainen pedagoginen toiminta tuota hedelmää. Syrjäytynyt ihminen ei ole integroitunut yhteiskuntaan eikä osallisena siitä. Kasvatuksella pyritäänkin usein kasvattamaan yksilöitä, joilla on taitoja ja kykyjä toimia osana yhteiskunnan eri järjestelmiä, sekä selviytyä elämän haasteista pysyen osallisena yhteiskunnan eri toiminnoissa. Syrjäytymiseen liittyy yksilön kannalta elämänhallinnan puutetta, yhteiskunnallisen toimintaky-

vyn riittämättömyyttä, sekä haluttomuutta ja kyvyttömyyttä täyttää yhteiskunnan odotuksia. Yhteiskunnan kannalta katsottuna puutteita on kyvyssä integroida kaikki jäsenet osaksi omia järjestelmiään. Jotta syrjäytymistä voitaisiin vähentää, on molempien niin yksilön kuin yhteiskunnankin näkökulmat otettava tarkasteluun. Myös perhe on tärkeä osa syrjäytymisen ilmiötä, sillä se on yhteiskunnan perusinstituutio - ja yksikkö. (Hämäläinen 2006, 47 - 48.)

Syrjäytymisen ratkaiseminen vaatii panostusta niin poliittiselta puolelta kuin pedagogisia toimia. Yhteiskunnallinen toimintakyky, osallisuus ja riittävä elämänhallinta saavutetaan vähitellen ajan kanssa. Syrjäytymisestä puhuttaessa tulee muistaa, että vaikka kukaan ei synny maailmaan valmiiksi syrjäytyneenä, syntyy moni kuitenkin syrjäyttäviin olosuhteisiin. Yhteiskunnan taholta syrjäytymistä voidaan ehkäistä esimerkiksi toteuttamalla vanhempia tukevaa perhepolitiikkaa ja lapsi- ja nuorisopolitiikkaa, jolla pyritään edistämään heidän osallisuuttaan yhteiskunnasta. (Hämäläinen 2006, 48.)

Elinalueiden eriarvoistuminen näkyy nykypäivän yhteiskunnassa selkeästi. Muuttoliike vie ihmisiä suuriin kasvukeskuksiin samaan aikaan, kun pienet kunnat menettävät asukkaita. Palvelujen järjestäminen on vaikeaa niin uusissa kasvukeskuksissa kuin muuttotappiokunnissa. Muuttoliikkeen seurauksena on taloudellinen ja kulttuurillinen eriytyminen. Myös alueelliset erot väestön terveydessä ja hyvinvoinnissa kasvavat tapahtuvan muuttoliikkeen ja talouden epätasapainon myötä. Muutosten vaikutukset näkyvät niin mieliala kuin - mielikuvatasollakin. Nuoret kasvavat alueellisesti erilaisissa ympäristöissä. (Hämäläinen 2006, 45.)

Nykyajan yhteiskuntaa leimaa voimakkaasti yksilöllisyyden ideologia. Siinä korostuu jokaisen itsensä luoma maailmankuva, oma moraali ja omat yksilölliset intressit. Kasvatukselta odotetaan kykyä antaa taitoja itsenäiseen ajatteluun, riippumattomuuteen, itsenäiseen päätöksentekoon, omien asioiden ajamiseen, henkilökohtaisten etujen valvomiseen, oman elämänkulun ohjaamiseen, sekä vastuuseen omista moraalisisista ratkaisuista. Vallalla ovat eksistentiaalinen ihmis- ja yhteiskuntakäsitys. Korkeimpana arvona tässä ajassa on itsensä määrittely ja oman elämän luominen, jota odotetaan kaikilta yhteiskunnan jäseniltä. Arvot ja moraali välittyvät kasvattajilta nuorille heidän sitä usein tiedostamatta. Samoin myös yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat nuorten arvomaailmaan, käsityksiin ja uskomuksiin. (Hämäläinen 2006, 45.)

2.2 Nuoruusiässä esiintyviä haasteita

Nuoren elämää kohtaavissa vaikeuksissa on saatavissa apua monelta eri taholta ja ammattilaiselta. Peruskasvatustyötä tekevien lisäksi nuoria auttavat myös lastensuojelu, nuorisohuolto, koulujen oppilashuolto mukaan lukien miekkarit ja erityisopetus. Kasvatus on asiantuntijavaltaistunut ja erityisopetuksen tarve lisääntynyt, mikä kertoo osittain siitä, etteivät kodit ja perheet enää pärjää lasten ja nuorten kasvatuksessa yksin. Tähän vaikuttaa merkittävästi yhteiskunnan nopea murros ja muutos. (Hämäläinen 2006, 48 - 49.) Miekkarin luokse nuori voi hakeutua minkä tahansa itseä askarruttavan syyn vuoksi. Miekkareilla on erityisosaamista mielenterveyden tukemisen alueelta, joten heillä on kykyä olla nuoren tukena myös erittäin vaikeissa asioissa. Hyvät yhteistyöverkostot mahdollistavat nuoren hoitoon ohjaamisen, mikäli tilanne sitä vaatii. Miekkari on nuoruuden asiantuntija ja tuki nuorelle tämän elämän vaikeuksissa, joita voivat olla esimerkiksi mielialahäiriöt, itsetuhoisuus, syömishäiriöt ja päihdeongelmat.

Oppilaat hakeutuvat miekkarin luo usein alussa määrittelemättömän pahan olon vuoksi. Muita yleisiä syitä ovat nuoruusiän kehitykseen liittyvät asiat, kuten mielialanvaihtelut ja voimakkaat mielialanlaskut, syömishäiriöt, ahdistus, itsetuhoisuus, masennus, koulukiusaaminen, itsetunto-ongelmat, uniongelmat ja väsymys, koulumenestyksen yllättävä lasku, perheen pahoinvointi ja ongelmat, muutokset perhetilanteessa esimerkiksi avioerot sekä vanhempien rajojen asettamisen ongelmat, esimerkiksi tilanne, jossa nuoren videopelien pelaamista ei saada kuriin. Usein käy myös niin, että miekkarin luona nuori haluaa puhua eri asioista, kuin mistä huoli on herännyt. (P. Kivijärvi, henkilökohtainen tiedonanto 10.6.2013; M. Pääkkönen, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2013 & S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013.)

Ahdistuneisuus ja ahdistuneisuushäiriöt saavat nuoruusvaiheessa omia piirteitä ja siksi niitä tulee tarkastella nimenomaan nuoruusajan ahdistushäiriöinä. Nuoruudessa tietoisuus itsestä ja muiden ajattelusta lisääntyy. Nuori pyrkii hakemaan lähipiirinsä nuorilta hyväksyntää itselleen ja rakentamaan sen avulla omaa itsearvostustaan. Myös fyysiset muutokset luovat osaltaan ahdistusta. Ajattelun kehittyessä kohti abstraktimpaa tasoa, mahdollistaa se ahdistumisen tulevista tilanteista. Nuoren irtaantuessa vanhemmistaan uusi yksilöllisyys ja yksin olo voivat myös ahdistaa nuorta. Ahdistushäiriöitä esiintyy 6 - 10 %:lla nuorista ja tytöillä useammin kuin pojilla. Masennusta esiintyy usein ahdistuneisuushäiriöiden kanssa samaan ai-

kaan. Niiden hoito on aloitettava mahdollisimman pian, jotta nuori pääsee käsittelemään ahdistuksen taustoja turvallisessa ympäristössä. (Ranta 2006, 66 - 67, 70.)

Depressiot eli masennustilat ovat nuorelle vaikeita kokemuksia. Vakava masennustila on vakava sairaus ja vaatii nopeaa ja tehokasta hoitoa. Usein hoitoon hakeutuminen kuitenkin viivästyy ja tilanne pääsee pahenemaan. Masentunut nuori on uupunut, ei koe mielihyvää ja kärsii jatkuvasta masentuneesta mielialasta. Oireita ovat myös itkuisuus ja aiemmasta poikkeava ärtyisyys, kireys ja vihaisuus. Masennusoireita ovat myös muutokset ruokahalussa, keskittymisvaikeudet, unihäiriöt, toiminnan hidastuminen, syyllisyyden tunteet ja kuoleman ajatukset - ja toiveet. (Korhonen & Marttunen 2006, 80 - 81.) Masennuslääkkeistä Kelalta korvausta saavien määrä on ollut kasvussa vuodesta 1994 lähtien myös nuorten kohdalla. Suhteellisesti eniten kasvua onkin ollut juuri 18 - 24-vuotiaiden ikäryhmässä. Teini-ikäisten tyttöjen masennuslääkkeiden käyttö on reilusti yleisempää kuin samanikäisten poikien. Vuoden 2008 - 2009 kouluterveyskyselyn mukaan yläluokkalaista 13 %:lla ja lukiolaisista joka kymmenennellä oli keskivaikeaa tai vaikeaa masentuneisuutta. (Kuussaari, Pietikäinen & Puhakka 2010, 33, 35.)

Syömishäiriöt jaetaan ICD 10-tautiluokituksessa laihuushäiriöön, ahmimishäiriöön, niiden epätyypillisiin muotoihin ja muihin syömishäiriöihin. Syömishäiriöt ovat monioireisia ja samalla ihmisellä voi esiintyä niin laihuus- kuin ahmimishäiriön piirteitä. Laihuushäiriössä paino putoaa ja pysyy alhaalla vähäisen syömisen ja runsaan liikkumisen avulla. Nuoruusikäisillä tytöillä laihuushäiriön esiintyvyys on 0,2 - 1,1 %. Pojilla esiintyvyys on kymmenesosa tyttöjen esiintyvyydestä. (Ebeling 2006, 118 - 120, 122 - 123.) Ahmimishäiriössä eli bulimiassa nuori ylensyö toistuvasti ja kohtauksittaisesti, eikä pysty hallitsemaan toimintaa. Ahmimisen jälkeen seuraa katumus ja oksentaminen. Nuoren paino voi vaihdella alipainosta ylipainoon ja ajatuksia hallitsevat syöminen ja lihavuuden pelko. Ahmimishäiriön esiintyvyys on noin samaa luokkaa laihuushäiriön kanssa. (Ebeling 2006, 124 - 125.)

Aineet jotka vaikuttavat psyykkisiin toimintoihin ilman hoitotavoitetta ovat pähteitä. Näitä ovat lailliset pähteet tupakka ja alkoholi, sekä laittomat pähteet eli huumeet. Huumeisiin kuuluvat heroiniin, amfetamiinin ja kannabiksen lisäksi myös tekniset liuottimet ja pääasiassa keskushermostoon vaikuttavat lääkkeet eli PKV- lääkkeet. (Tacke 2006, 135.) Humalahakui- nen alkoholin käyttö on Suomessa hyvin yleistä nuorten keskuudessa. 15 - 16-vuotiaista kolme neljästä on ollut humalassa. (Tacke 2006, 135 - 136.) Late- tutkimuksen tulosten mu-

kaan kainuulaisista 8. luokkalaisista pojista 58,5 % ei ole koskaan käyttänyt alkoholia. Vastaa-
vasti tytöillä luku on 56,5 %. 8. luokkalaisista pojista 16,1 % on ollut todella humalassa ja
tytöistä 18 %. (Lasten ja nuorten terveysseurannan kehittäminen-hanke 2010.)

Nuorten tupakointi 14-vuotiaiden keskuudessa on ollut kasvussa ja myös tyttöjen tupakointi
on yleistynyt. Tytöt tupakoivat enemmän kuin pojat, ja nuuskan käyttö on suosittua urheile-
vien poikien parissa. (Tacke 2006, 135.) Kainuulaisista 8. luokkalaisista pojista 0,5 % käyttää
nuuskaa päivittäin. Tytöillä Kainuussa vastaava luku on 0 % (Lasten ja nuorten terveysseu-
rannan kehittäminen-hanke 2010.) Suomessa tupakointi aloitetaan keskimäärin 14-vuotiaana.
Tässä iässä kouluympäristön merkitys on suuri. (Myllyniemi 2008, 59.) Tilastojen mukaan 18-
vuotiaista pojista 30 % ja tytöistä 29 % käyttää tupakkatuotteita päivittäin. (Myllyniemi 2008,
57 - 58.) Yläluokkalaisista pojista vuonna 2008/2009 17 % tupakoi päivittäin ja tytöistä 14 %
(Kuussaari ym. 2010, 39). Kainuulaisista 8. luokkalaisista pojista tupakoi päivittäin 5,8 % ja
tytöistä 2,8 %. (Lasten ja nuorten terveysseurannan kehittäminen-hanke 2010.)

Huumausaineista yleisimmin kokeiltu aine on kannabis (marihuana, hasis). 15 - 16-vuotiaiden
ikäluokasta noin 10 % ja 20 - 24-vuotiaista 20 % on kokeillut jotain kannabistuotetta. Kai-
nuulaisten 8. luokkalaisten poikien keskuudessa 6,7 %:lle oli tarjottu huumeita ja tytöistä 3,2
%:lle (Lasten ja nuorten terveysseurannan kehittäminen-hanke 2010.) Nuorten asenteet kan-
nabista kohtaan ovat lieventyneet, eikä käytön aloittamisen kynnyks ole enää niin korkea kuin
ennen. Miekkarin kanssa nuori voi keskustella omista päihteiden käyttötavoistaan ja tuoda
esille myös sen taustalla olevia tekijöitä. Miekkari on luotettava henkilö, johon nuori voi luot-
taa ja turvautua myös päihteisiin liittyvissä ongelmissa.

Koulukiusaaminen on vakava ongelma ja se vahingoittaa nuoren elämää laajasti. Kiusaami-
nen on riski myös kiusaajille. Nuoruudessa tarvitaan turvallista ympäristöä, jossa nuori voi
kiintyä omaan hyvään vertaistensa joukkoon ja saada siinä arvostusta. Tämä auttaa nuorta
luomaan ihmissuhteita myös myöhemmällä iällä. (Pörhölä 2008, 94, 101.) Kiusaaminen aihe-
uttaa kiusatuille itsetunnon- ja arvostuksen alenemista, masentuneisuutta, itsetuhoisia ajatuk-
sia tai tekoja sekä ahdistuneisuutta. Kiusaaminen aiheuttaa monesti myös fyysisiä oireita, ku-
ten kiputiloja, yleistä sairastelua, nukkumisvaikeuksia, yökastelua ja syömishäiriöitä. Myös
kiusaajilla on havaittu samankaltaisia oireita, kuin myös oppilailla, jotka sekä kiusaavat toisia,
että ovat itse kiusattuja. (Pörhölä 2008, 96 - 97.)

Kuoleman ja siihen liittyvien asioiden pohdinta on normaalia nuoruudessa. Nuori voi ajatella itsemurhaa ilman varsinaisia suunnitelmia usein jonkin vaikean elämäntilanteen yhteydessä tai kokiessaan olevansa umpikujassa. Ajatusten ollessa ohimeneviä ei tilanne useinkaan viittaa varsinaiseen haluun kuolla. Nuorten eriaisteiset itsemurha-ajatukset ovat yllättävän yleisiä. 20 - 25 % yläasteikäisistä tytöistä ja noin 15 % pojista on ajatellut itsemurhaa viimeksi kuluneen vuoden aikana. (Marttunen 2006, 127 - 128.) Miekkari on henkilö, jolle nuori voi kokea voivansa uskoutua myös itsetuhoisista ajatuksistaan ja omasta huolestaan liittyen omaan jaksamiseensa. Omien ajatusten ja tunteiden julkituominen miekkarille voi olla ensimmäinen askel kohti parempaa vointia ja avunsaantia. Miekkari tekee työtään nuoria varten ja heidän tilanteestaan käsin ja hänen tavoitteenaan on hyvinvoiva ja riittävän avun saanut nuori, joka kykenee elämään tasapainoista ja tyydyttävää elämää.

3 MIEKKARITOIMINTA KAINUUSSA

Miekkaritoiminta on melko uusi toimintamuoto Suomessa. Kainuuseen toiminta on syntynyt, koska Kainuusta puuttui nuorten perustason mielenterveystyön toiminta. Koulukuraattoreiden ja psykologien määrä ei ole ollut Kainuun yläkouluilla riittävä ja tarvetta nuorten mielenterveystyölle on. Tukeva 3-hanke, joka saa tukea valtakunnalliselta Kaste-ohjelmalta, on ollut mukana kehittämässä miekkaritoimintaa. Kainuussa työstä käytetään nimeä miekkaritoiminta, muualla samantyylinen uusi toimintamuoto tunnetaan muun muassa merkkari-tai psyykkaritoimintana. Kainuussa miekkaritoimintaa on ollut kolmen vuoden ajan, syksyllä 2013 alkoi neljäs toimintavuosi. Miekkaritoiminta on yläkouluikäisten/lukioikäisten nuorten perustason mielenterveystyötä, perusterveydenhuollon toimintaa, jonka tarkoituksena on muun muassa selvittää mahdollista tarvetta erikoissairaanhoidon palveluille.

Miekkarit tarjoavat varhaista tukea ja perustason mielenterveyspalveluita matalan kynnyksen periaatteella ja heidän työhönsä kuuluu oleellisena osana mielenterveyden edistäminen. Miekkarityö tukee koulun ja kodin yhteistyötä ja nuoren normaalia kehitystä. Työ vaatii tekijältään laaja-alaista tuntemusta nuorten kasvusta, kehityksestä, mielenterveyden häiriöistä ja sairauksista, sekä yksilö-, -verkosto- ja perheterapeuttisesta toiminnasta. Miekkaritoiminta tapahtuu niin yksilö- kuin verkostotasolla ja se on osa koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoa kouluterveydenhoitajan ja koululääkärin kanssa. Kainuussa miekkareita on kolme, joista kahdella on työpisteet toimialueensa kouluilla. Kajaanin ja Paltamon alueen miekkarin työpiste sijaitsee nuorisopsykiatrian poliklinikan yhteydessä Kajaanin keskustassa. (Vänskä 2013, 1 - 2.) Kainuussa miekkareita on yksi kutakin seutualuetta kohden. Seutu yksi käsittää Kajaanin, mukaan lukien Otanmäki sekä Paltamo, seutu kaksi Kuhmon ja Sotkamon ja seutu kolme Suomussalmen, Hyrynsalmen sekä Ristijärven alueet.

Miekkarit ovat koulutukseltaan ammattikorkeakoulusta tai aiemman opistoasteen koulusta valmistuneita mielenterveystyöhön suuntautuneita sairaanhoitajia. Pääsyvaatimuksena työhön on aiempi työkokemus alalta, terapiakoulutus luetaan eduksi. Nuorten parissa toimivien mielenterveystyöntekijöiden eli miekkareiden työn tavoitteena on ehkäistä ja puuttua varhain oppilaiden psyykkiseen oireiluun ja huolenaiheisiin sekä antaa vanhemmille ja kouluille keinoja tukea psyykkisesti oireilevia nuoria. Tavoitteena on myös lisätä nuorten vanhempien ja sisarusten tietoa nuorten mielenterveydestä ja sen tukemisesta. Miekkarin työ tukee kodin ja

koulun kasvatustyötä ja sen tehtävänä on varhaisen tuen ja perustason mielenterveyspalveluiden tuottaminen nuorille. Kohderyhmät painottuvat resurssien ja seudullisten tarpeiden mukaan. Keskeisiä kokonaisuuksia työssä ovat yksilötyö nuorten kanssa, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, opettajien ja oppilashuoltoryhmän konsultointi ja oppilaan ja perheen tukemiseen liittyvä yhteistyö eri yhteistyötahojen kanssa. Miekkaritoiminnan lähtökohtana on antaa nuorille tukea heidän omassa kasvuympäristössään. Keskeisinä periaatteina toimivat varhainen huomaaminen ja tukeminen, nuoren osallisuus omien asioidensa hoidossa sekä verkostotyö nuoren asioiden hoidossa. Käytössä olevalla tukevalla työotteella tarkoitetaan ennaltaehkäisyä, varhaista tunnistamista ja tukemista sekä työntekijän jaksamista. (Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2010; P. Kivijärvi, henkilökohtainen tiedonanto 10.6.2013; M. Pääkkönen, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2013; S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013.)

Ylä-Kainuun alueella miekkari on työskennellyt pian kaksi vuotta, Kajaanissa marraskuusta 2012 alkaen. Sotkamon ja Kuhmon alueella miekkari on toiminut toiminnan alusta lähtien eli syksystä 2010 alkaen. Miekkarit toimivat pääsääntöisesti yläkoululaisten parissa, mutta monissa kunnissa he ovat myös ammattikoululaisten ja lukiolaisten käytettävissä. Miekkareiden työn tueksi on työmuotoa kehiteltäessä luotu työnkuvaus, jossa kerrotaan mitä työ voi sisältää ja esimerkiksi kuinka paljon yksilötyötä prosentuaalisesti työhön kuuluu. Nämä muodostavat kuitenkin vain suuntaviivat ja toiminta on muotoutunut kullakin Kainuun alueella nuorten tarpeita parhaiten vastaavaksi. (P. Kivijärvi, henkilökohtainen tiedonanto 10.6.2013; M. Pääkkönen, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2013 & S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013.)

Käyntimäärät miekkarin luona ovat yksilöllisiä. Usein voidaan järjestää kolmesta viiteen kertaan kestävä selvittelyjakso, jonka aikana selvitetään, onko keskustelu oikea apu nuorelle. Tämän jakson aikana pyritään kartoittamaan tilanteesta alustava kokonaiskuva ja nuoren tuen tarve, jotta tiedetään tarvitaanko mukaan tueksi muita ammattilaisia. Tapaamisaika miekkarin kanssa järjestyy usein viikon kahden kuluessa, kiireelliset tapaamiset pyritään järjestämään mahdollisimman pian. Nuoret voivat kokea keskustelun miekkarin kanssa myös vaikeaksi. Lähettävästä tahosta ja tulositystä riippuen jutteleminen on joillekin hankalaa, jolloin tilannetta voidaan tarkastella myöhemmin uudestaan ennalta sovittuna ajankohtana. Nuoret joilla käyntikerrat jäävät pariin kertaan ovat usein poikia. Heidän kohdallaan aika voi usein korjata

tilanteen ja tilanne tasaantua itsestään. (M. Pääkkönen, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2013 & S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013.)

Nuoret tulevat miekkarin puheille monia reittejä, kuten oppilashuollon työntekijöiden, lastensuojelun, nuorisopsykiatrian poliklinikan, kuraattorin, koulupsykologin tai luokanvalvojen kautta. Osa hakeutuu keskustelemaan oma-aloitteisesti, vanhempien kautta tai kavereiden tuomina. Miekkari tapaa nuoria pääsääntöisesti kahden kesken sekä tarvittaessa vanhempien kanssa. Mukana tapaamisissa voi olla yhteistyötahoja, kuten luokanopettaja, terveydenhoitaja, psykologi, kuraattori tai lanu -työryhmän sairaanhoitaja. Tapaamiset kestävät usein noin tunnin, ensitapaaminen usein hieman kauemmin. Riippuen käsiteltävistä asioista ja nuoren tilanteesta tapaamisia voidaan jatkaa viikoittain tai esimerkiksi parin viikon välein. Keskustelut miekkarin kanssa ovat luottamuksellisia, mutta lastensuojelutapauksissa vanhempiin joudutaan ottamaan yhteyttä. Näissä tilanteissa asiasta keskustellaan kuitenkin ensin nuoren kanssa ja perusteellaan, miksi yhteydenotto vanhempiin ja lastensuojeluun on välttämätön. Tämän nuoret usein ymmärtävät hyvin. Vanhempiin voidaan olla yhteydessä myös tilanteessa, jossa miekkari huolestuu nuoresta ja huomaa, etteivät ongelmat liity normaaliin nuoruusiän kehitykseen. (P. Kivijärvi, henkilökohtainen tiedonanto 10.6.2013; M. Pääkkönen, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2013 & S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013.)

Miekkaritapaamiset toteutuvat pääsääntöisesti kouluilla. Tapaamisia on mahdollista järjestää paikkakunnasta riippuen myös perhekeskuksen, perheneuvolan tai terveyskeskuksen tiloissa tai kaupungilla. Kajaanissa tapaamiset voidaan järjestää myös miekkarin työtiloissa nuorisopsykiatrian poliklinikalla. Työtä tehdään tarpeen mukaan myös kotikäynneillä ja yhteistyöverkostoissa. Vaikka yhden miekkarin vastuulla onkin useampi koulu, on työaika pyritty jakamaan tasaisesti kaikkien koulujen kesken. (P. Kivijärvi, henkilökohtainen tiedonanto 10.6.2013; M. Pääkkönen, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2013; S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013 & Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2010.)

Tieto miekkaritoiminnasta leviää nuorille eri reittejä. Useimmiten nuoret kuulevat miekkarista terveydenhoitajan, kuraattorin tai puskaradion kautta. Uusille seitsemäsluokkalaisille miekkarit käyvät esittäytymässä kouluvuoden alussa. Opettajat saavat tietoa miekkaritoiminnasta muun muassa kouluvuoden alussa pidettävillä opettajien koulutuspäivillä, jossa miekkarit kertovat työstään. Miekkarit käyvät aikataulujen järjestyessä myös vanhempainilloissa. Tietoa miekkaritoiminnasta kulkee vanhemmille myös kirjallisten viestien välityksellä. Hyrynsalmella

ja Ristijärvellä oppilasmäärät ovat pieniä, joten miekkari kykenee järjestämään henkilökohtaisen tapaamisen kaikkien uusien seitsemäsluokkalaisten kanssa. Ennen tapaamista vanhempia tiedotetaan miekkaritoiminnasta. Tässä vaiheessa oppilaiden vanhemmat voivat olla yhteydessä miekkariin ja kertoa nuoreen kohdistuvasta huolestaan. (P. Kivijärvi, henkilökohtainen tiedonanto 10.6.2013; M. Pääkkönen, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2013 & S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013.)

Miekkarit on otettu kouluilla vastaan hyvin, he ovat opettajien työpareja ja saavat myös kuulla heillä heräävästä huolesta. Miekkareiden tarpeellisuus näkyy myös heidän työmäärässään, sillä asiakkaita riittää. Miekkaritoiminta koetaan tarpeelliseksi, sillä se on perustason ja matalankynnyksen toimintaa, joka ei vaadi lähetekäytäntöjä ja tarve nuorten mielenterveyden tuelle on olemassa. Miekkaritoiminta sijoittuu nuorten omaan elinympäristöön eli koululle, jossa iso osa nuorten ajasta kuluu. Tämä helpottaa osaltaan miekkarin lähestymistä. Aikaisemmin nuorten perustason mielenterveyspalvelut puuttuivat Kainuusta, joten kysyntää toiminnalle riittää jatkuvasti. Nuoret tarvitsevat luotettavan ulkopuolisen aikuisen, kenen kanssa keskustella. Monesti asioita on helpompi käsitellä ulkopuolisen aikuisen kuin läheisten kanssa. (P. Kivijärvi, henkilökohtainen tiedonanto 10.6.2013; M. Pääkkönen, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2013 & S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013.)

Jokainen asiakastapaaminen kirjataan sähköiseen Effica-potilastietojärjestelmään. Nuoren tullessa asiakkaaksi erityisesti alkutilanteen ja saadun kokonaiskuvan kirjaaminen kattavasti on tärkeää. Kirjauksia tehdessä kiinnitetään huomio pääasioihin. Tehtyjen kirjauksien avulla on myöhemmin mahdollista tarkistaa aiemmin käsiteltyjä asioita. Kaikki asiakaskäynnit miekkarin luona myös tilastoidaan ja tämän vuoksi kirjauksiin merkitään asiakkaan tulosyys sekä jatkohoitoon ohjaaminen. (P. Kivijärvi, henkilökohtainen tiedonanto 10.6.2013; M. Pääkkönen, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2013 & S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013.)

3.1 Kaste-ohjelma ja Tukeva 3-hanke

Kaste-ohjelma on sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma. Se on strateginen ohjausväline, jolla johdetaan ja uudistetaan sosiaali- ja terveystaloutta. Kaste on sosiaali- ja terveydenhuollon pääohjelma, jolla on selkeät tavoitteet ja se toteuttaa hallitusoh-

jelmaa ja sosiaali- ja terveysministeriön strategiaa. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) 2013.)

Kaste-ohjelman tavoitteena on hyvinvointi- ja terveyserojen kaventuminen. Tähän kuuluvat riskiryhmien osallisuus, hyvinvoinnin ja terveyden paraneminen, ehkäisevä työ ja vaikuttava varhainen tuki sekä lähisuhde- ja perheväkivallan vähentyminen. Toisena tavoitteena on sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden ja palveluiden järjestäminen asiakaslähtöisesti. Tähän kuuluvat tavoitteet ovat asiakkaiden luottamus palveluiden laatuun ja vaikuttavuuteen, johtamisella turvatut toimivat palvelut sekä osaava ja hyvinvoiva henkilöstö sekä taloudellisesti kestävät ja toimivat palvelurakenteet. Tavoitteisiin vastataan kuudella osaohjelmalla, jotka ovat: Riskiryhmille osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä, **Toimivampia palveluja lapsille, nuorille ja lapsiperheille**, Parempia palveluja ikäihmisille, Uusi palvelurakenne ja tehokkaammat peruspalvelut, Tieto- ja tietojärjestelmät asiakkaiden ja työntekijöiden tueksi sekä Johtaminen tukemaan palvelurakennetta ja työhyvinvointia. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) 2013.)

Kaste-ohjelman ja lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman toimenpiteet pyrkivät kehittämään palvelujärjestelmän, joka mahdollistaa ennaltaehkäisevän ja matalan kynnyksen moniammatilliset toimintamuodot. Kaste-ohjelman keskeisenä ajatuksena on lasten ja nuorten tukeminen heidän omissa yhteisöissään. Perhe on lapsille ja nuorille keskeinen kehitysyhteisö kuin myös koulu- ja oppilaitokset. (Aho ym. 2011, 34 - 35.)

Tukeva 3-hanke on sosiaali- ja terveysministeriön rahoittama kansallisen Kaste-ohjelman pohjalta syntynyt hanke, jonka tavoitteena on juurruttaa ja levittää Tukeva 1 ja Tukeva 2-hankkeissa kehitettyjä ja käytännössä testattuja toimintamalleja. Tukeva 3-hankkeen kohde-ryhmänä ovat pohjoissuomalaiset lapset, nuoret ja lapsiperheet. Siinä ovat mukana Oulun seutu, Kainuun maakunta, Oulunkaaren kuntayhtymä, Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä Lapin alueelta sekä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Hankkeen hallinnoinnista vastaa Oulun kaupunki. (Tukeva 3 Juurruttamishanke 2013.) Opinnäytetyö on saanut alkunsa Tukeva 3-hankkeen pohjalta.

Kainuussa miekkaritoiminta kuuluu koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoon ja sitä kautta lapsiperheiden terveydenhuoltopalvelujen ja perhepalvelujen alaisuuteen. Perhepalvelut muodostuvat neljästä vastuualueesta: lasten, nuorten ja lapsiperheiden terveyspalvelut, lasten,

nuorten ja lapsiperheiden sosiaalipalvelut, aikuissosiaalipalvelut ja vammaispalvelut. (Maa-
kuntavaltuusto 2009, 90.)

3.2 Psykososiaalinen tuki

Termiä psykososiaalinen on käytetty korostamaan ihmiskokemuksen psykologisen ja laajemman sosiaalisen kokemuksen läheistä yhteyttä. Psykologiset tekijät vaikuttavat toiminnan eri tasoihin kuten kognitioon eli havainnointiin ja muistiin ajatusten ja oppimisen perustana sekä tunteisiin ja käytökseen. Sosiaalisilla tekijöillä tarkoitetaan ihmissuhteita, perhettä ja tukiverkostoa sekä kulttuuriperinteitä ja taloudellista asemaa mukaan lukien työn ja koulun. (ARC resource pack study material 2009, 7.)

Termin psykososiaalinen käyttö perustuu siihen ajatukseen, että kaikilla eri osatekijöillä, kuten biologisilla, emotionaalisilla, hengellisillä, kulttuurisilla, sosiaalisilla, psyykkisillä ja materialistisilla, on oma vaikutuksensa ihmisen hyvinvointiin, eikä näitä voi erottaa toisistaan. Termi korostaa ihmisen kokemuksen kokonaisvaltaisuutta ja tarvetta käsitellä näitä asioita ihmisten välisessä kontekstissa. Koulun tavoitteena nuoren psykososiaalisessa tukemisessa on yhteisöllisyyden ylläpitäminen ja edistäminen, kokonaisvaltainen huolenpito jokaisesta oppilaasta sekä vanhempien tukeminen koululaisten vanhempina. (ARC resource pack study material 2009, 8 - 9.)

Psykososiaalinen tuki on nuoren, hänen perheensä ja yhteisön auttamista parantamaan heidän psyykkistä hyvinvointiaan. Tärkeää on rohkaista ihmisiä parempaan vuorovaikutukseen keskenään ja rakentamaan parempaa kuvaa itsestään ja yhteisöstään. Psykososiaalista tukea ilmaistaan välittämisen ja kunnioittavien ihmissuhteiden kautta, jotka viestivät ymmärrystä, suvaitsevaisuutta ja hyväksyntää. Hyvä tuki edistää jokapäiväistä jatkuvaa välittämistä ja tukea perheessä ja yhteisössä. Psykososiaalinen tuki on välittämisen ja tuen jatkumo, mikä vaikuttaa sekä ihmiseen itseensä, että ympäristöön jossa hän elää. Tukea tarjoavat perheenjäsenet, ystävät, naapurit, opettajat, sosiaali- ja terveydenhuolto alan työntekijät ja yhteisön jäsenet. Hyvä psykososiaalinen tuki laajenee tarvittaessa myös erikoistuneisiin sosiaalipalveluihin. (ARC resource pack study material 2009, 10.)

Kaikilla nuorten kanssa toimivilla on mahdollisuus vaikuttaa nuoren elämänlaatuun, usein useammalla tavalla kuin osataan kuvitella. Nuoria tulisi valmentaa etukäteen elämän haasteisiin ja vaikeiden asioiden kohtaamiseen. Tämä onnistuu aktivoimalla nuoria tutustumaan itseensä ja omiin ajattelu- ja toimintatapoihinsa. Nuorille on tärkeää opettaa erilaisia elämäntaitoja, jotta heillä on paremmat lähtökohdat käsitellä asioita. Keskeisiä elämäntaitoja ovat kyky arvioida itseään ja omaa toimintaansa, kyky rakentaa myönteisiä ihmissuhteita ja kyky selviytyä vastoinkäymisistä. Näiden vahvistaminen rakentuu itsetuntemuksen, vuorovaikutustaitojen ja selviytymiskeinojen ympärille. Nuoren elämänhallinnassa on kyse yksilön kyvystä sopeutua, selviytyä ja kokea elämänsä merkitykselliseksi (Aaltonen, Ojanen, Vilhunen & Viken 1999, 206). Tällöin kyse on arvoista, valinnan mahdollisuuksista ja vaihtoehtoisista tavoista selviytyä elämästä. Tärkeää on, että nuori kokee olevansa sekä aineellisesti, että henkisesti turvatussa asemassa. Perustana sisäiselle elämänhallinnalle on nuoren usko itseensä ja mahdollisuuksiinsa vaikuttaa elämänsä kulkuihin. (Aaltonen ym. 1999, 206.) Myös nuorilta itseltään saatu palaute elämänskysymysten pohdinnasta on ollut myönteistä ja tarve suuri (Helenius, Rautava & Tuovinen 1998, 3, 7).

3.3 Varhainen tunnistaminen ja puuttuminen

Valtakunnallisissa ohjelmissa on viime vuosina noussut avainsanoiksi terveyden edistäminen, ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen. Esimerkiksi uudessa Kansallisessa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa painotetaan juuri mielenterveyden ja päihteettömyyden edistämistä ja ongelmien ja haittojen ehkäisyä. (Aalto, Bäckmand, Haravuori, Lönnqvist, Marttunen, Melartin, Partanen, Partonen, Seppä, Suomalainen, Suokas, Suvisaari, Viertiö & Vuorilehto 2009, 3.) Useimmat mielenterveysongelmat ilmenevät jo nuorena, mutta hoitoon hakeudutaan vasta aikuisena. Tällä hetkellä viive tunnistamisessa, ennaltaehkäisyssä ja hoidossa on liian pitkä. Näin ollen ongelmien ehkäiseminen ja varhainen tunnistaminen sekä niihin puuttuminen tulevatkin olemaan tulevaisuudessa avainasemassa palvelu- ja hoitoketjuissa. Nuorten päihdeongelmista tärkein on tällä hetkellä alkoholin haitallinen käyttö, mutta myös huumausaineiden käyttö on lisääntynyt. Keskeisiä nuorten mielenterveydenhäiriöitä ovat masennus, ahdistuneisuushäiriöt, unihäiriöt, itsetuho, psyykkiset kriisit sekä stressi- ja traumareaktiot ja syömishäiriöt. (Bäckmand & Lönnqvist 2009, 7, 9.)

Ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen huomaamiseen kuuluu, että tukea tarjotaan nuorelle ensisijaisesti peruspalveluissa nuoren omassa toimintaympäristössä, kuten kotona tai koulussa. Toisena osa-alueena nuorten työntekijöiden, kuten koulun henkilöstön ja mielenterveystyöntekijöiden on tunnettava toisensa työkäytännöt, nuorten tuen ja hoidon porrastuksen sekä heidän on käytettävä näitä sovittuja yhteistyötapoja. (Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2010.)

Varhaiseen tukemiseen kuuluu useita eri osa-alueita. Työskentelyn lähtökohtana on pidettävä nuorta ja hänen perhettään. Tämä tarkoittaa sitä, että koko perhettä kuullaan ja lähiverkostojen ja vertaisryhmien voimavarat otetaan käyttöön. Huolen huomannut työntekijä, joka voi olla esimerkiksi opettaja, on koko prosessin ajan mukana nuoren hoidossa. Nuoren siirtämisestä työntekijältä toiselle vältetään vaan sen sijaan suositetaan työparin ottamista mukaan hoitoon, tapauskohtaisia työryhmiä sekä nuoren asioista puhumista hänen läsnä ollessaan. Hoitoprosessin ajan arvioidaan ja seurataan nuoren hoitoprosessin etenemistä. Tavoitteet ja toimenpiteet sovitaan yhdessä, järjestetään seurantatapaamisia ja pidetään päätöspalaveri tuen loputtua nuoren ja hänen lähiverkostonsa kanssa. On tärkeää toimia vastuullisesti, oikea-aikaisesti ja riittävän intensiivisesti. Perustason mielenterveystyöhön kuuluu nuoren jatkohoitto ja seuranta silloin, kun nuori on ollut psykiatrisen poliklinikan potilaana tai siirtyy osastolta takaisin kouluun. Kouluun takaisin menon tulee tapahtua ”saattaen vaihtaen” ja tarvittaessa poliklinikkaa konsultoiden. (Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2010.)

Huolen puheeksi ottaminen on olennainen osa kunnioittavaa varhaista puuttumista. Huoli kertoo, että asioiden ennakoidaan menevän huonoon suuntaan, ellei tilanteeseen saada muutosta. Nuoren ongelmien ilmetessä on tarpeen toimia silloin, kun mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja tuen tarjoamiseen on vielä runsaasti jäljellä. Keskeistä varhaisessa puuttumisessa on omaan huoleen tarttuminen ja puheeksiotto. Tämä tarkoittaa sitä, että puhutaan omasta huolesta, eikä nuoren tai perheen ongelmista. Puheeksi ottaminen on perusteltua aina, kun huoli muodostuu osaksi työskentelysuhdetta. (Eriksson & Arnkil 2005, 3, 7 - 8.)

Puheeksi ottaminen ei ole aina helppoa, mutta avuksi on luotu erilaisia apuvälineitä. Yksi puheeksi oton avuksi kehitetty väline on Huolen vyöhykkeistö, joka on luotu Stakesin Palmuke-projektissa. Huolen vyöhykkeistö auttaa työntekijää jäsentämään nuorta koskevan huolen astetta, omien auttamismahdollisuuksien riittävyyttä ja lisävoimavarojen tarvetta. Vyöhyk-

keistö jakaa huolen neljään osa-alueeseen; vailla huolia oleva tilanne, pienen huolen alue, harmaa vyöhyke ja suuren huolen alue. (Eriksson & Arnkil 2005, 25 - 26.)

Puheeksiotto on dialoginen menetelmä. Tämä tarkoittaa vuoropuhelua, jossa ihmiset ajattelevat yhdessä. Tavoitteena on saavuttaa uusi ymmärrys, mikä ei kuitenkaan välttämättä ole yhteisymmärrys. Usein jo asiakkaan halukkuus yhteistyöhön vähentää työntekijän huolta. Tämän vuoksi on hyvä kiinnittää huomio pieniinkin muutoksiin. Kun työntekijä suhtautuu asiakkaaseen myönteisesti, asiakkaankin on helpompi asennoitua myönteisesti työntekijään. (Eriksson & Arnkil 2005, 37 - 38.)

3.4 Mielenterveyden edistäminen

Mielenterveyden edistämisen määritelmää selvittäessä on ensin käsiteltävä mielenterveyttä käsitteenä. Käsitteiden määrittely ei ole kovin helppoa eikä yksiselitteistä, sillä määritelmät täydentyvät ja saavat uusia näkökulmia ajan kuluessa. Mielenterveys on käsitteenä usein ymmärretty tarkoittamaan mielen sairauksiin liittyviä asioita, eikä niinkään ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvoinnin osa-alueita. (Tylee & Wallace 2009, 351.) Mielenterveys ja henkinen hyvinvointi ovat ihmisen hyvinvoinnin peruspilareita. Mielenterveys voidaan määritellä kasvu- prosessiksi ja hyvinvoinnin kokemukseksi. Se on moniulotteinen ja muuttuva prosessi, joka vaatii huoltamista. Kenenkään mielenterveys ei ole niin hyvä, että se kestäisi mitä tahansa, mutta ei myöskään niin heikko, ettei elämänlaatua pystyisi parantamaan. Positiivinen mielenterveys koostuu hyvinvoinnin kokemuksesta, yksilöllisistä voimavaroista, kuten myönteisyydestä, itsetunnosta, elämänhallinnan ja eheyden kokemuksesta, kyvystä kehittää ja ylläpitää ihmissuhteita ja kyvystä kohdata vastoinikäymisiä. Mielenterveydestä ja sen tukemisesta keskustelemisen kuuluisi olla luontevaa, luvallista ja hyväksyttävää erilaisissa yhteyksissä. Tämä on tärkeää, koska mielenterveyden ongelmiin liittyvät salailun ja häpeän tunteet vaikeuttavat hoitoon hakeutumista ja avun saamista. (Iija 2009, 15 - 16.)

Mielentasapainoa voidaan tukea, suojata, palauttaa ja ylläpitää käyttämällä hyväksi sosiaalisen verkoston sekä eri hoito- ja terapiamuotojen ja kenties jopa lääkityksen keinoja. Varoittavat merkit tunnistamalla voidaan negatiivista kehitystä ennaltaehkäistä ja pysäyttää. Hoitamattomina mielenterveysongelmat voivat pitkittyessään johtaa vakavampiin mielenterveydenhäiriöihin, joissa toimintakyky alenee. (Iija 2009, 16.)

Mielenterveyslain (1116/1990) mukaan ”mielenterveystyöllä tarkoitetaan yksilön psyykkisen hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja persoonallisuuden kasvun edistämistä sekä mielisairauksien ja muiden mielenterveydenhäiriöiden ehkäisemistä, parantamista ja lievittämistä. Mielenterveystyöhön kuuluvat mielisairauksia ja muita mielenterveydenhäiriöitä poteville henkilöille heidän lääketieteellisin perustein arvioitavan sairautensa tai häiriönsä vuoksi annettavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Mielenterveystyöhön kuuluu myös väestön elinolosuhteiden kehittäminen siten, että elinolosuhteet ehkäisevät ennalta mielenterveydenhäiriöiden syntyä, edistävät mielenterveystyötä ja tukevat mielenterveyspalvelujen järjestämistä.” (Mielenterveyslaki 1990.)

Ennaltaehkäisevä työote mielenterveyden tukemiseksi tarkoittaa yksilöiden hoidossa voimavarojen kartoittamista ja vahvistamista sekä psyykkisen hyvinvoinnin lisääntymistä. Työssä pyritään arjen selviytymisen vahvistamiseen siten, että asiakas tunnistaa omia ja läheistensä voimavaroja selviytymisen ongelmien voittamiseksi. Näin tavoitteena on ennaltaehkäistä tilanteen huononeminen katkaisemalla negatiivinen kierre. (Iija 2009, 16 - 17.)

Mielenterveyden edistäminen edellyttää sellaisten toimintatapojen, sääntöjen ja ympäristöjen kehittämistä, jotka tukevat ihmistä olemaan tasapainossa ympäristönsä kanssa (Atri, Branscum & Sharma 2013, 8). Mielenterveyden edistäminen korostaa erityisesti osallistumista, voimavaraistumista ja sektoreiden välistä yhteistyötä. Lisäksi tärkeää on painottaa ja korostaa arvoja, jotka tukevat ihmisen kasvua. Työ voidaan kohdistaa yksilöön, kuntaan, yhteiskuntaan tai esimerkiksi erityisesti riskiryhmiin. Mielenterveyden edistäminen ja ongelmien ehkäiseminen on tärkeää kärsimyksen vähentämiseksi ja elämänlaadun kohentamiseksi, mutta myös julkisen terveydenhuollon taloudellisen taakan vähentämiseksi. (Heiskanen, Lyytikäinen & Sassi 2006, 28.)

3.5 Miekkarin yhteistyötahot

Miekkarit tekevät yhteistyötä nuorten auttamiseksi useiden eri yhteistyötahojen kanssa. Näitä ovat esimerkiksi kuraattori, opettajat, oppilashuoltoryhmät, joihin kuuluvat rehtori tai vararehtori, erityisopettaja, koulupsykologi sekä psykologit, lanu - työryhmä, nuorisotyöntekijät, nuorisopsykiatrian poliklinikka, osasto 5, perheneuvolan sosiaalityöntekijät, lastensuojelun sosiaalityöntekijät, poliisi ja seurakunnan työntekijät. Miekkari kuuluu oppilashuoltotyöryhmään ja osallistuu myös ryhmän kokouksiin. Nuoren elämää koskettavat tahot ovat miekka-

rin yhteistyötahoja ja tällöin yhteistyötä tehdään myös perheiden kanssa. Vanhempien ja perheen kanssa tehtävä työ on monimuotoista sisältäen niin tapaamisia kuin puheluita. Työ vanhemman kanssa on kuuntelua, keskustelua, koulun ja kodin välisen yhteistyön tukemista, ohjausta nuoren tukemiseen kotioiloissa sekä nuoren näkökulman esille tuomista ja ymmärryksen lisäämistä nuoren pulmiin. Joidenkin nuorten kanssa tehdään enemmän perheyhteistyötä, toisten kanssa vähemmän. Koska työ tapahtuu nuoren tarpeista käsin, toimitaan hyvin tapauskohtaisesti ilman yhtä tiettyä käytännettä. Jos vanhempien taustalla on mielenterveys- tai päihdeongelmia, vanhempien luvalla heidän hoitotahoihinsa voidaan olla yhteydessä ja ottaa heidätkin mukaan hoitoon. (P. Kivijärvi, henkilökohtainen tiedonanto 10.6.2013; M. Pääkkönen, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2013; S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013 & Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2010.)

Kouluterveydenhuollon tarkoitus on edistää oppilaiden ja kouluyhteisön terveyttä yhteistyössä oppilashuollon, oppilaiden, rehtorin, opettajien ja vanhempien kanssa. Kouluterveydenhuolto kuuluu kunnan kansanterveystyöhön ja koulun oppilashuoltoon. Kansanterveyslaki velvoittaa kunnat ylläpitämään kouluterveydenhuoltoa kunnan peruskoulujen ja lukijoiden oppilaille, sekä myös opiskelijaterveydenhuoltoa ammattikoulujen oppilaille. (Jakonen 2006, 156.) Kansanterveyslaki 928/2005: kansanterveystyö tarkoittaa yksilöön, väestöön ja elinympäristöön kohdistuvaa terveyden edistämistä sairauksien ja tapaturmien ehkäisyyn sekä sairaanhoidon mukaan lukien. Kansanterveystyön osa on myös mielenterveyslaissa 1116/1990 tarkoitettu mielenterveystyö. (Jakonen 2006, 158 - 159.)

Kouluterveydenhuolto toimii koulutilojen yhteydessä ja sen toiminta sulautuu koulurytmiin - ja ympäristöön, mikä erottaa sen muusta kansanterveystyöstä. Kansanterveysasetus 802/1992 2 § määrää seuraavaa: kunnan tulee oppilaan terveydentilan toteamista varten järjestää seuraavat tarpeelliset erikoistutkimukset: 1) asianomaisen alan erikoislääkärin tekemään näön tai kuulon tutkimus ja hänen määräämänsä laboratorio-, röntgen- ja muut vastaavat tutkimukset, 2) psykiatrin tekemä tutkimus mielenterveyden selvittämiseksi ja 3) psykologin tekemä tutkimus. (Jakonen 2006, 158 - 159.) Kouluterveydenhuoltoon osallistuvia toimijoita on monia: suunterveydenhuollon henkilökunta, koululääkäri, koulupsykologi ja kuraattori ja tarpeen mukaan myös puhe-, ravitsemus- ja fysioterapeutit. Yhteistyökumppaneina kouluterveydenhuollolla on sosiaalihuolto ja erikoissairaanhoito. (Jakonen 2006, 156 - 157.)

Se, miten kouluterveydenhuolto on järjestetty, vaihtelee suuresti kuntien välillä. Tutkimusten mukaan lasten ja nuorten palvelut ovat vähentyneet. Psykososiaaliset palvelut erityisesti ovat hajanaisia ja kärsivät työntekijäpulasta. 1990-luvun laman seurauksena monia toimivia palveluja kuten kouluterveydenhuoltoa leikattiin, minkä seurauksena terveydenhoitajien oppilasmäärät ovat edelleen liian suuria. Myös koulukuraattoreita ja psykologeja on liian vähän käytössä. Nämä säästöt ehkäisevistä palveluista ovat osoittautuneet kerta toisensa jälkeen hyvin lyhytnäköiseksi toiminnaksi, sillä myöhemmin vuosina lasku ongelmien hoidosta on paisunut suuremmaksi kuin aikaisemmin saavutetut säästöt. (Jakonen 2006, 156 - 157.)

Kouluterveydenhuollossa määrääjoin oppilaille tehtäviä tarkastuksia tehostetaan niin kutsutuilla laajoilla terveystarkastuksilla. Näillä pyritään myös tiivistämään yhteistyötä vanhempien kanssa. Näissä tarkastuksissa selvitetään laajasti nuoren elämäntilannetta, myös perheolot mukaan lukien. Tarkastuksissa annetaan ajantasaista terveysneuvontaa ja pyritään vastaamaan oppilaan tarpeisiin. Oppilaan psykososiaalisen hyvinvoinnin ja mielenterveyden tilan selvittäminen kuuluu terveystarkastuksien yhteyteen. Mikäli nuoren vanhemmilta on saatu lupa, voidaan lapsen tilannetta arvioimaan pyytää myös muita ammattilaisia. Nuoren mahdollinen erityisen tuen tarve tulee tunnistaa mahdollisimman varhain ja tarpeellinen tuki järjestää mahdollisimman pian. Myös ne oppilaat, jotka eivät osallistu kouluterveyden tarkastuksiin kuuluvat silti sen piiriin ja heidän tuen tarpeensa tulee myös pyrkiä selvittämään kouluterveydenhoitajan ja lääkärin toimesta. (Aho, Linnanmäki, Mustonen & Rotko 2011, 34 - 35.)

Oppilashuolto on osa koulun kasvatus- ja opetustoimintaa ja se pyrkii parantamaan näiden toimintojen edellytyksiä. Tavoitteina oppilashuollossa ovat oppilaan fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen hyvinvointi sekä tasapainoisen kehityksen turvaaminen. Oppilashuolto pyrkii edistämään koulunkäyntiä ja oppimista, sekä auttamaan oppimisvaikeuksissa. Se pyrkii lisäämään ja ylläpitämään koulun viihtyisyyttä, turvallisuutta ja koulussa viihtymistä, sekä edistämään koulutuksellisen ja yhteiskunnallisen tasa-arvon toteutumista. Perusopetus- ja lukiolaki 477/2003 ja 478/2003 sanovat, että oppilashuolto on toimintaa, jolla edistetään ja ylläpidetään hyvää oppimista, hyvää fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia sekä lisätään niiden edellytyksiä. Oppilashuollolla on myös oppimisvaikeuksia, terveydellisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia vaikeuksia ehkäisevä ja korjaava tehtävä. (Jakonen 2006, 159.) Miekkari on yksi oppilashuoltoryhmän jäsenistä ja hänen tehtävänä on tuoda oppilashuoltoryhmään tietoa siitä, mitä on normaali nuoruus, normaali nuoruuden kehitys ja mitä kaikkea siihen liittyy. (S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013.)

Olennainen osa toimivaa oppilashuoltoa on moniammatillinen yhteistyö. Oppilashuolto on eri hallintokuntien alaisten viranomaisten toimintaa, joten sen kokonaisuuden hahmottaminen voi olla vaikeaa. Oppilashuoltotoiminnan koordinointi tapahtuu oppilashuoltoryhmän kokoontumisissa. Ryhmä kokoontuu säännöllisesti ja siihen osallistuvat kaikki siihen kuuluvat ammattilaiset. Oppilashuoltoryhmiin kuuluvat rehtori, opettajia, kouluterveydenhoitaja, kuraattori, psykologi, erityisopettaja ja Kainuussa myös miekkari. Ryhmässä noudatetaan eri ammattiryhmiä koskevia salassapitosäännöksiä - ja tiedonsaantia rajoittavia säännöksiä. (Jakonen 2006, 159.) Vuonna 2010 sovellettavaksi tulleen perusopetuslain 31 a §:n 3 momentin mukaan kun oppilashuoltotyössä käsitellään asiaa, joka koskee yksittäistä oppilasta, saavat paikalla olla vain ne oppilaan opetukseen ja oppilashuoltoon osallistuvat henkilöt, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely kuuluu välittömästi. Mikäli huoltajalta on kirjallinen suostumus, voi paikalla olla muitakin tarvittavia henkilöitä. (Lahtinen 2011, 71 - 72.) Oppilashuolto pyrkii myös tekemään yhteistyötä kotien kanssa parhaan mahdollisen tuloksen saavuttamiseksi. (Jakonen 2006, 159.)

Oppilashuollon tarkoituksena on taata kaikille oppilaille tasavertaiset oppimisen mahdollisuudet. Oppilashuolto luo turvallista ja tervettä oppimisympäristöä ja edistää tekijöitä, jotka suojaavat oppilaiden mielenterveyttä ja psyykkistä hyvinvointia. Pääpaino oppilashuollossa tulisi olla ennaltaehkäisevässä työssä, mutta sen on myös kyettävä tunnistamaan ja auttamaan oppimisvaikeuksissa. Todellinen tilanne kouluissa on monesti ollut se, että oppilashuollon ennaltaehkäisevä työ on jäänyt vähäisemmäksi kuin sen korjaava tehtävä. (Jakonen 2006, 159.)

Koulukuraattorin palvelut ovat lakisääteisiä palveluita, joita tulee tarjota kouluilla. Kuraattori tukee oppilaiden hyvinvointia, kokonaiskehitystä, sekä koulunkäyntiä. Kuraattori tekee yhteistyötä oppilaiden, opettajien, vanhempien ja muiden oppilaan psykososiaaliseen verkostoon kuuluvien henkilöiden kanssa. Kuraattorin tehtäviin kuuluu edistää koulun ja kodin yhteistyötä. Koulukuraattorin työ on osa koulun oppilashuoltoa yhdessä koulupsykologin ja kouluterveydenhuollon palveluiden kanssa. Koulukuraattorin toimesta on säädetty lailla lastensuojelulaissa 9 §:ssä. Kuraattori kiinnittää työssään huomiota oppilaiden arjen sujumiseen, toimintakykyyn ja sosiaalisiin suhteisiin. Koulukuraattori toimii koulun sosiaalityöntekijänä, jonka on tunnettava hyvin muut yhteistyötahot. Työ tapahtuu kouluilla ja kuraattori on siksi helposti saatavilla niin oppilaille kuin opettajillekin. Ensimmäinen yhteydenotto kuraattorille

voi tulla niin oppilaalta itseltään, vanhemmilta, opettajilta, oppilashuoltoryhmältä kuin muilta yhteistyötahoilta, kuten lastensuojelusta, perheneuvolasta, lasten- tai nuorten psykiatriselta puolelta, nuorisotoimesta tai poliisilta. Syitä yhteydenottoon ovat esimerkiksi käyttäytyminen, sosiaaliset suhteet, perheasiat, tunne - elämän pulmat, koulunkäyntijärjestelyt ja oppiminen. (Gråsten - Salonen & Mehtiö 2012.)

Kuraattori aloittaa työnsä usein tekemällä alkukartoituksen kunkin oppilaan tilanteesta. Siinä pyritään selvittämään tuen tarvetta ja sen laajuutta, käsiteltäviä asioita ovat oppilaan koulunkäynti, opiskelu, oppimisympäristö, henkilökohtainen toimintakyky, vointi ja jaksaminen, perhe- ja kotitilanne, kaverisuhteet, harrastukset ja vapaa - ajan vietto. Kuraattori selvittää oppilaan ja hänen perheensä voimavaroja, riskitekijöitä ja mahdollisia kehityksen esteitä ja tuen tarvetta. Kartoitusta voidaan tehdä yhdessä niin oppilaan, perheen, opettajien kuin muidenkin yhteistyötahojen kanssa. Myös tavoitteet, toimintatavat ja vastuunjako sovitaan yhdessä kaikkien osapuolien kanssa. Tarvittaessa kuraattori voi tehdä lähetteen esimerkiksi perheneuvolaan tai nuorisopsykiatrian poliklinikalle. Työskentely tapahtuu usein tukikeskustelujen muodossa, jossa mukana voi olla oppilaan lisäksi myös vanhempi tai muita yhteistyötahojen edustajia. (Gråsten - Salonen & Mehtiö 2012.)

Koulupsykologi on osa koulun oppilashuoltoa. Hänen työtehtäviinsä kuuluu lisätä oppilaan, vanhempien ja opettajien ymmärrystä oppilaan tilanteesta. Psykologi auttaa suunnittelemaan ja toteuttamaan sopivia tukitoimia oppilaan tarpeiden mukaan. Syitä hakeutua koulupsykologin vastaanotolle ovat esimerkiksi oppimisvaikeudet, tarkkaavaisuuden ja työskentelyn ongelmat, tunne-elämän kehityksen haasteet, oma tai perheen kriisi, ongelmat vuorovaikutussuhteissa ja tarve opetusjärjestelyille. Koulupsykologi kirjoittaa myös tarvittavat lausunnot ja yhteenvedot opetusjärjestelyjä ja jatkotutkimuksia varten. Hän tarjoaa myös psykologisia neuvonta- arviointi- ja konsultaatiopalveluita. Koulupsykologi on mukana koko kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämistyössä ja osallistuu alueelliseen moniammatilliseen yhteistyöhön muiden oppilasta tukevien tahojen kanssa. Kainuussa koulupsykologin palvelut ovat käytävissä ainakin Kajaanissa, Kuhmossa ja Suomussalmella. Psykologin palveluja voidaan ostaa muihin kuntiin Kajaanista. (Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2013; Opetusvirasto 2013; S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013.)

Miekkarin yhteistyötahona toimii myös Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän nuorisopsykiatrian poliklinikka, jonka toimipiste on Kajaanin keskustassa. Se on erikoissai-

raanhoidon piiriin kuuluva nuorten mielenterveydenhuollon avoyksikkö, jonka hoidon piiriin tullaan läheteellä. Lähete voi tulla koululta psykologilta, kuraattorilta, miekkarilta, terveydenhoitajalta tai koululääkäriltä. Poliklinikalle voi ottaa yhteyttä myös suoraan niin nuori kuin nuoren vanhemmat huolen herätessä. Myös lastensuojelu, perheneuvola ja päihdehuolto ovat nuorisopsykiatrisen polin yhteistyötahoja. Miekkari on poliklinikan luonnollinen yhteistykumppani, sillä sieltä ohjataan nuoria miekkarille, mikäli käy ilmi, ettei nuoren kohdalla ole tarvetta erikoissairaanhoidon palveluille. Nuorisopsykiatrian poliklinikan henkilökuntaan kuuluvat kaksi terapeutin pätevyyden omaavaa sairaanhoitajaa, jotka tekevät terapiatyötä, terapiapätevyyden omaava psykologi, joka tekee pääsääntöisesti tutkimustyötä, kolme liikkuvan lanu- päivystystyöryhmän sairaanhoitajaa, sekä kaksi lääkäriä, jotka toimivat puolittain nuorten psykiatrisella osastolla. Nuorisopsykiatrian poliklinikka tarjoaa nuoren yksilöllisestä tilanteesta käsin lähtevää hoidon tarpeen arviointia, yksilökeskusteluja, ryhmäkeskusteluja, lääkärin palveluja ja jatkohoitoon ohjaamista. Sen tavoitteena on vastata nuoren ja hänen perheensä huoleen mahdollisimman nopeasti hoitotakuun rajoissa ja tuottaa palveluja, jotka helpottavat nuoren elämän psyykkisissä ongelmissa. (S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013 & Nuorisopsykiatrian poliklinikka 2013.)

Kainuussa toimii lanu- työryhmä, joka on nuorten päivystystyöryhmä ja se toimii Kajaanin nuorisopsykiatrian poliklinikalta käsin koko Kainuun alueella. (Nuorisopsykiatrian poliklinikka 2013). Lanu- työryhmässä työskentelee kolme sairaanhoitajaa, jotka ovat suuntautuneet mielenterveystyöhön, osalla heistä on terapiakoulutusta, perhe- tai yksilöterapeuttista koulutusta. Heidän työpisteensä on Kajaanissa nuorisopsykiatrian poliklinikalla, jonka toimintaa lanu- työryhmä myös on. Lanu- työryhmän käytettävissä ovat poliklinikalta niin lääkärin kuin psykologinkin palvelut. Lanu- työskentely on erikoissairaanhoidon liikkuvaa terapiatyöskentelyä Kainuun kunnissa. (S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013.)

Nuorten päivystystyöryhmän eli Lanu- työryhmän työskentelyn vaiheita ovat yhteydenotosta mahdollisesti seuraava selvittelyjakso, tutkimusjakso ja hoito- ja kuntoutusjakso. Nuorelle tehdään hoitosuunnitelma, johon kirjataan yhteistyötahot, tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi. Työskentely voi tapahtua yksilötapaamisina tai ryhmätapaamisina yhteistyötahojen tai vanhempien kanssa. Lanu- ryhmän kautta nuoren tilannetta pyritään kartoittamaan kokonaisvaltaisesti, myös lääkitysasiat ja tarvittavat somatiikan laboratoriotutkimukset mukaan lukien. Tutkimusjakson loputtua hoitokokouksessa tehdään tarkka hoito- ja kuntoutussuunnitelma. Mikäli nuori tarvitsee jatkohoittoa, voidaan sitä järjestää tarpeen mukaan niin osasto-

hoitona kuin myös nuorisopsykiatrian polilla tai koulun puolella kuten psykologin, kuraattorin tai miekkarin luona. (Vänskä 2010, 9 - 10.) Lanu- työryhmä on tehnyt aikaisemmin perustason ja erikoissairaanhoidon välimaaston työtä. Nyt kun perusterveydenhuoltoon nuorten mielenterveyspuolelle on saatu työntekijöitä (miekkarit), on lanu- työryhmä pystynyt paremmin keskittymään erikoissairaanhoidolliseen työhön ja terapian tarjoamiseen kunnissa liikkuvasti. (S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013.)

Miekkari-toiminta eroaa muista nuorille toimivista tukimuodoista siten, että esimerkiksi psykologille kuuluu työssään enemmän tutkimuksellinen puoli psykologisine tutkimuksineen ja konsultaatioineen liittyen oppimisasioihin. Psykologi toimii perheneuvolan alaisuudessa ja hän keskittyy perhetyöhön ja mahdollisiin interventioihin. Kuraattori tehtävänä on tukea koulunkäyntiä, auttaa kaveriongelmassa ja toimia linkkinä kodin ja koulun välillä. **Miekkarin tehtävä on toimia nuoren äänenä näiden eri tahojen välissä.** Miekkarin luona käy psyykkisesti enemmän huonosti voivia nuoria, kuin esimerkiksi kuraattorilla. Miekkari toimii nuoren tukena ja antaa paikan, jossa nuori voi keskustella asioista ilman pelkoa siitä, että asiat leviävät opettajainhuoneessa tai muualla. (P. Kivijärvi, henkilökohtainen tiedonanto 10.6.2013; M. Pääkkönen, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2013 & S. Vänskä, henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2013)

Miekkaritoiminta koetaan hyväksi osaksi muuta tukipalvelujen verkkoa. Apu voi nuoresta riippuen löytyä niin kuraattorilta, miekkarilta kuin joltain toiselta taholta. Tärkeintä on se, että nuorille on tarjolla perusterveydenhuollon mielenterveyspalveluita ja että tarjottu apu saavuttaa sitä tarvitsevat nuoret. Miekkarin luokse ovat kaikki nuoret tervetulleita ongelmasta riippumatta. Mikäli keskustelujen aikana ilmenee, että nuori voi hyötyä enemmän keskustelusta jonkun muun tahon kanssa, ohjataan hänet eteenpäin. (P. Kivijärvi, henkilökohtainen tiedonanto 10.6.2013 & M. Pääkkönen, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2013)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSONGELMAT

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa miten näkyvää ja tunnettua miekkaritoiminta on Kainuun yläkoulujen oppilaiden mielestä sekä miten oppilaat ovat kokeneet toiminnan. Tavoitteena on kerätä tietoa miekkaritoiminnan näkyvyydestä ja tunnettavuudesta, minkä avulla miekkaritoimintaa voidaan kehittää. Miekkaritoiminta on melko uusi toimintamuoto Kainuussa ja työn tilaaja haluaa selvittää, miten hyvin miekkaritoiminta on tavoittanut nuoret.

Tutkimusongelmat ovat:

1. Mitä on miekkaritoiminta?
2. Miten Kainuun yläkoulujen oppilaat ovat kokeneet miekkaritoiminnan?
3. Miten miekkaritoimintaa tulisi oppilaiden mielestä kehittää?

5 MÄÄRÄLLINEN ELI KVANTITATIIVINEN TUTKIMUSMENETELMÄ

Määrällinen tutkimus on menetelmä, joka antaa yleisen kuvan muuttujien välisistä suhteista ja eroista. Tutkimus kohdentuu muuttujien mittaamiseen, tilastollisten menetelmien käyttöön ja muuttujien välisien yhteyksien huomioimiseen (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 41). Määrällinen tutkimus vastaa kysymyksiin kuinka paljon ja miten usein. Tutkimuksen objektiivisuus on tärkeää. Tällä tarkoitetaan sitä, ettei tutkija vaikuta tutkimustulokseen. Tulokset voidaan kuitenkin tulkita eri tavoin riippuen tutkijan valitsemasta viitekehyksestä ja tällöin on usein tingittävä tulkinnan objektiivisuudesta. Muita tärkeitä määrällisen tutkimuksen piirteitä ovat tiedon käsittely ja esittäminen numeroin, operationalisointi, tiedon strukturointi, suuri vastaajamäärä, mittaaminen ja mittarit. Operationalisoinnissa tutkittava teoreettinen käsitteellinen asia (esimerkiksi näkyvyys, tunnettavuus) muutetaan sellaiseen muotoon, jonka tutkittava henkilö kykenee ymmärtämään arkiymmärryksellään. Tiedon strukturoinnilla tarkoitetaan sitä, että tutkittava asia ja sen ominaisuudet suunnitellaan ja vakioidaan. Tällöin tutkittavat asiat vakioidaan kysymyslomakkeelle sellaisiksi kysymyksiksi, että kaikki ymmärtävät ne samalla tavalla. Määrällisessä tutkimuksessa käytetään usein kyselyä tutkimusaineiston keräämisessä. (Vilka 2007, 13 - 17.)

Määrällisen tutkimuksen tavoitteita ovat ennakoivan tutkimusongelman muotoilu eli hypoteesi, teorian hyödyntäminen mittaamisessa sekä asioiden välisten erojen löytäminen ja eron selittäminen kausaalisuhteina. Hypoteesi tarkoittaa perusteltua väitettä ja se ilmaistaan väitteen muodossa. Hypoteesi asetetaan aiemmin tehtyjen tutkimusten, teorioiden ja mallien avulla, jolloin puhutaan teoreettisesta hypoteesista. Väitteessä on tutkimusongelmaa koskevan joko ennakoivan selityksen tai ratkaisun mahdollisesta asioiden välisistä yhteyksistä, eroista tai syistä. Teorialla taas tarkoitetaan lakeja tai lainalaisuuksia, jotka esiintyvät tutkittavassa asiassa. Kausaalisuhde on syy-seuraussuhde, joka ilmenee tutkittavien ilmiöiden tai asioiden välillä jonkin odotetun syyn selittäessä seurauksen. Eli jokin asia johtuu jostakin. Tutkimusaineistossa ilmeneviä säännönmukaisuuksia kutsutaan lainalaisuuksiksi. Ne kertovat, millä tavalla asiat liittyvät toisiinsa ja kertovat mistä jokin johtuu. Lainalaisuudet esitetään usein tuloksissa numeraalisesti. Tarkoituksena määrällisellä tutkimuksella on selittää, kuvata, kartoittaa, vertailla tai ennustaa asioita, ominaisuuksia tai ilmiöitä. (Vilka 2007, 18 - 19, 23 - 24.)

Määrällinen tutkimus pyrkii löytämään tutkimusaineistosta säännönmukaisuuksia ja esittää löydökset arkipäivän ylittävinä teorioina. Näin määrällinen tutkimus rakentaa, selittää, uudistaa, purkaa tai täsmentää aiempia teorioita. Teoreettisilla käsitteillä on määrällisessä tutkimuksessa keskeinen rooli, koska niiden avulla tutkija löytää säännönmukaisuuksia eri asioiden välillä. Määrällisessä tutkimuksessa teorialla on suuri merkitys, koska tutkimuksessa edetään teoriasta käytäntöön kyselyyn, haastatteluun tai havainnointiin ja käytännöstä tulosten analyysiin. (Vilka 2007, 25 - 26.)

5.1 Kyselylomakkeen laadinta ja esitestaus

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa, miten näkyvää ja tunnettua miekkaritoiminta on Kainuun yläkoululaisten oppilaiden näkökulmasta. Kysymykset kyselyyn tulivat toiveina työn tilaajan edustajalta sekä Tukeva 3-hankkeen edustajalta. Työelämän edustajien kysymystoiveet pohjautuivat teoriaan ja työkokemukseen. Kysymysten joukossa oli kysymyksiä, joilla haluttiin kartoittaa myös nuorten muita kokemuksia miekkaritoiminnasta laajemmin. Täten tutkimusongelmaksi muotoutui ”Miten Kainuun yläkoulujen oppilaat ovat kokeneet miekkaritoiminnan?”. Eli vaikka tutkimuksen päätarkoituksena olikin kartoittaa miekkaritoiminnan näkyvyyttä ja tunnettavuutta, ei sitä ole muotoiltu omaksi rajatuksi tutkimusongelmakseen vaan se sisältyy kokemuksiin kartoitettavaan tutkimusongelmaan. Vaikka työn tarkoituksessa on haluttu tilaajan taholta painottaa miekkaritoiminnan näkyvyyttä ja tunnettavuutta, painottuvat tilaajan toivotat kysymykset enemmän oppilaiden kokemuksiin miekkaritoiminnasta kuin toiminnan näkyvyydestä ja tunnettavuudesta.

Kysymykset muotoiltiin väitteiksi Likertin asteikolle. Likertin asteikko on järjestysasteikko (Vilka 2007, 46). Perusideana on, että asteikon keskikohdasta lähtien toiseen suuntaan saman mielisyyden kasvaa ja toiseen suuntaan vähenee. Asteikko voi olla 4-, 5-, 7- tai 9-portainen. (Vilka 2007, 46.) Opinnäytetyön kyselyn sisältönä oli seitsemän Likertin asteikolle tehtyä väittämää, kaksi avointa kysymystä sekä kaksi sekamuotoista kysymystä, joilla kartoitetaan sitä, kuinka hyvin nuoret tuntevat miekkaritoimintaa. Saadut vastaukset syötettiin SPSS 18.0-ohjelmaan, jonka jälkeen saadut tulokset analysoitiin. SPSS-ohjelma valittiin tulosten käsitteelyyn, koska tutkimusaineisto saatiin näin käsiteltyä helposti ja nopeasti (Heikkilä 2008, 121). Kyselyllä kerätty aineisto saatiin SPSS-ohjelman avulla helposti käsiteltävään muotoon.

Kokemuksia kartoittavia kysymyksiä kyselyssä oli viisi kappaletta (kysymykset 5, 6, 7, 8 ja 9) ja näkyvyyttä ja tunnettavuutta kartoittavia kysymyksiä kolme kappaletta (kysymykset 1, 3 ja 11). Osa henkilöistä, joiden kanssa kyselyn kysymyksiä ideoitiin, vaihtui opinnäytetyöprosessin edetessä. Tällä on mahdollisesti voinut olla vaikutusta tavoitteiden painotuksen muuttumisen kanssa. Lisäksi kyselyssä oli kaksi miekkaritoiminnan kehittämiseen liittyvää kysymystä (kysymykset 12 ja 13) ja neljä kyselyä täydentävää kysymystä (kysymykset 2, 4, 10 ja 14). Ensimmäiseen tutkimusongelmaan pohjautuvat kyselymme (liite 6) kysymykset 1 ja 3. Toiseen tutkimusongelmaan pohjautuvat kysymykset 5, 6, 7, 8, 9 ja 11. Kolmanteen tutkimusongelmaan pohjautuu kysymys 12 ja 13. Tutkimusongelmien ulkopuolisia ja kyselyä täydentäviä kysymyksiä ovat kysymykset 2, 4, 10 ja 14.

Aineiston keräämisen tapana kysely on menetelmä, jossa kysymysten muoto on vakioitu eli kaikilta vastaajilta kysytään samat asiat, samassa järjestyksessä ja samalla tavalla. Tällöin kysyjä lukee ja vastaa kysymyksiin itse. Kyselylomaketta käytetään tutkittaessa mielipiteitä, asenteita, ominaisuuksia tai käyttäytymistä. Kysely on tarkoituksenmukainen, kun vastaajat ovat hajallaan tai kyseessä on henkilökohtaisten asioiden tutkiminen. Kyselylomakkeen ongelmana ilmenee usein vastauslomakkeiden hidas palautuvuus ja joskus joudutaan turvautumaan jopa uusintakyselyyn, joka taas lisää tutkimuksen kustannuksia. (Vilka 2007, 28.) Opinnäytetyössä mittariksi valittiin kirjallinen kysely (liite 6) sen selkeyden vuoksi. Mittarille ryhmitelään tutkittavia muuttujia, esimerkiksi ikä, sukupuoli ja ammattiasema (Heikkilä 2004, 183). Kysely toteutettiin paikan päällä kouluilla, minkä jälkeen tulokset saatiin heti mukaan. Tämä koettiin toimivaksi ratkaisuksi myös vastaajien ikä ja keskittymiskyky huomioon ottaen. Vastausprosentin perusteella ratkaisu oli oikea.

Onnistunut kyselylomake on perusta onnistuneelle tutkimukselle (Vilka 2007, 78). Kyselyn kysymysten on mitattava oikeita asioita yksiselitteisesti kattuen tutkimusongelmat (Heikkilä 2008, 30). Tärkeimmät vaiheet kyselyn teossa ovat suunnittelu eli kysymysten muotoilu ja testaus. Tämä on tärkeää, koska virheitä ei voi korjata aineiston keräämisen jälkeen. Tämän vuoksi kysely tulee aina testata ennen varsinaista kyselyä; tätä kutsutaan esitestaukseksi. Esitestaaaminen tarkoittaa koekyselyä. Tällöin testajina voivat olla asiantuntijat, perusjoukkoon kuuluvat tai vastaavat henkilöt. (Vilka 2007, 78.) Kyselylomake esitettiin syyskuussa 2013 Hauholan koulun 8. luokkalaisilla. Tarkoitus oli aluksi ottaa esitestaukseen mukaan 6-10 oppilasta, jonka jälkeen päädyttiin kahdeksaan. Hauholan koulun oppilashuoltoryhmässä esitettävät oppilaat valittiin ottamalla 8. luokkalaisten oppilaiden nimelistasta joka kymmenes

nimi, näin oppilaita valikoitui kymmenen. Oppilaille asiasta tiedotettiin yleisellä kuulutuksella pyytämällä heidät toivottuun kokoontumispaikkaan ennen yhdistetyn saate- ja suostumusasiakirjojen (liite 4) jakotilaisuutta. Saate- ja suostumusasiakirjojen sisältö oli melkein samanlainen esitestaukseen ja varsinaiseen kyselyyn osallistujille. Esitestaukseen osallistuvien oppilaiden saatekirjeessä kerrottiin kyselyyn varattavan aikaa noin 30 minuuttia, sillä siinä vaiheessa ei vielä osattu tarkasti arvioida, kuinka kauan kyselyn täyttämiseen kuluu oppilailta. Paikalle suostumusasiakirjojen hakuun tuli seitsemän oppilasta. Ennen suostumusasiakirjojen jakoa oppilaille kerrottiin opinnäytetyöstä ja sen tarkoituksesta, sekä kirjallisen kyselyn esitestauksesta.

Kyselyn esitestaus toteutettiin neljän päivän kuluttua suostumusasiakirjojen jaosta. Paikalla oli viisi oppilasta, joilla kaikilla oli huoltajien täyttämä lupa. Tilanteessa toimittiin asiallisesti ja ystävällisesti oppilaita puhutellen. Pyrkimyksenä oli luoda tilanne, jossa oppilaat voivat kertoa mielipiteensä ja antaa palautetta kyselystä. Esitestaustilanteessa oppilaille kerrottiin ensin, että heidän tuli täyttää kirjallinen kysely, jonka jälkeen heiltä kyseltäisiin palautetta kyselystä. Esitestaus toteutettiin syyskuun puolivälissä maanantaiaamuna kello 9.00. Paikalla olivat kyselyn tekijät ja viisi oppilasta. Oppilaat täyttivät kyselyn yksilöllisesti ja rauhallisesti ja siihen meni aikaa noin viisi minuuttia. Kyselyn aikana oppilaat eivät kysyneet mitään. Tämän jälkeen heiltä kysyttiin, mitä mieltä he olivat kyselystä, johon oppilaat eivät vastanneet. Tämän jälkeen tiedusteltiin, mitä mieltä he olivat avoimista kysymyksistä, johon oppilaat eivät vastanneet mitään. Heiltä kysyttiin myös, oliko joku kysymyksistä epäselvä tai vaikeasti ymmärrettävä, johon yksi oppilas vastasi, ettei ollut. Oppilailta haluttiin tietää myös puuttuiko kyselystä heidän mielestään jokin tärkeä kysymys, johon ei saatu vastausta. Kysymykseen siitä, olivatko kyselyn täyttämisohteet selkeät, oppilaista yksi nyökkäili hieman. Oppilailta kysyttiin myös, oliko heillä jotain muuta lisättävää palautteeseen, mitä heillä ei ollut. Esitestaustilanne oli rauhallinen ja sujui hyvin.

Jälkeenpäin pohdittiin sitä, oliko palautteen suullisella kyselyllä vaikutusta oppilailta saadun palautteen vähäsanaisuuteen. Myös kyselyn tekijöiden tuntemattomuus ja uusi tilanne saattoivat vaikuttaa palautteen niukkuuteen. Mahdollista on myös se, etteivät oppilaat olleet kovin motivoituneita kyselyn esitestaukseen osallistumiseen tai heitä ujostutti. Myös maanantaiaamun ajankohdalla saattoi olla tekemistä oppilaiden vähäsanaisuuden kanssa. Esitestauksen tuloksista on mahdollista myös päätellä, että kysely oli hyvä, sillä oppilailla ei ollut ainakaan kielteistä palautetta siitä. Kyselyyn ei tehty muutoksia esitestauksen tulosten perusteella. Saa-

tu palaute oppilailta oli varsin vähäistä, mutta siitä ja ohjaavien opettajien myönteisestä palautteesta pääteltiin kyselyn olevan kuitenkin ymmärrettävä, selkeä ja hyvä toteutettavaksi.

5.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyön kyselyyn valittiin mukaan yksi koulu jokaiselta Kainuun kolmelta seutualueelta ja koulut valittiin yhteistyössä työn tilaajatahon edustajan ja Tukeva 3- hankkeen edustajan kanssa. Kouluja valittaessa pohdittiin sitä, mitkä koulut antaisivat kattavan kuvan kainuulaisten nuorten miekkaritietämyksestä, myös koulujen koolla oli merkitystä. Aluksi valitsimme Kajaanista Lyseon koulun, mutta kouluun yhteyttä otettaessa selvisi, että koulussa oli ollut taukoa miekkaritoiminnassa, joka olisi voinut vääristää tuloksia. Sen sijaan Hauholan koululla miekkari on ollut toiminnan alusta lähtien, jolloin päätettiin ottaa yhteyttä heihin. Aluksi ajateltiin ottaa mukaan yksi luokka kultakin koululta, mutta ohjaavien opettajien kanssa tultiin siihen tulokseen, että kaksi luokkaa oli luotettavampi vaihtoehto. Jokaiselta koululta valittiin kaksi luokkaa, koska kysely oli vapaaehtoinen sekä vanhempien kirjallisen luvan vaativa, joka saattoi karsia osallistujia. Laajemmalla otannalla pyrittiin tarpeeksi suureen vastaajamäärään mahdollisesta kadosta huolimatta ja sitä kautta lisäämään kyselyn luotettavuutta.

Kohdekouluiksi valittiin Kajaanin Hauholan koulun kaksi 7. luokkaa (38 oppilasta), Hyrynsalmen yhtenäiskoulun kaksi 8. luokkaa ja viiden hengen pienryhmä (31 oppilasta) sekä Kuhmon Tuupalan koulun kaksi 9. luokkaa (35 oppilasta). Koska perusjoukoksi on valittu luonnollinen ryhmä eli koululuokka kyseessä on ryväsotanta (Heikkilä 2008, 39). Alkuvaiheessa harkittiin koulun valitsemista Suomussalmelta, mutta päädyttiin Hyrynsalmen yhtenäiskouluun, koska kyselyyn haluttiin mukaan myös pienempi koulu. Koulut valitsivat itse kyselyyn osallistuvat luokat. Hauholan koululla oppilashuoltoryhmässä arvottiin osallistuvat luokat, Kuhmossa rehtori valitsi kaksi suurinta luokkaa ja Hyrynsalmella oli yhteensä vain kaksi 8. luokkaa, joten valinta oli selvä. Kyselyn kohdekoulujen valintaan vaikutti myös maantieteellinen sijainti, tuloksia haluttiin saada mahdollisimman laajalta alueelta Kainuusta.

Saatekirje on yhden sivun mittainen teksti, jossa kerrotaan tutkimuksesta. Kirjeessä kerrotaan mihin tarkoitukseen tutkittava tietojaa ja mielipiteitään antaa ja mihin niitä käytetään. Lisäksi mainitaan tutkimuksen osapuolet, oppilaitos, muut yhteistyötahot sekä rahoittajat. Kirjeessä on hyvä ilmetä myös tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimusongelma. Tutkimuksen uskottavuutta voi lisätä kertomalla vastaamiseen kuluvan tarkan ajan ja tutkimuksen valmistu-

misajankohdan. Lopussa on hyvä olla tutkimuksesta tiedottavan henkilön yhteistiedot ja kiitokset vastaajalle. Saatteen tehtävä on motivoida vastaajaa osallistumaan kyselyyn (Heikkilä 2008, 61). Kirjeen perusteella tutkittava voi tehdä päätöksen tutkimukseen osallistumisesta. Nykyään on yleistynyt käytäntö myös saatekirjeen sijaan saatesanoista, jotka kuitenkin ovat usein liian suppeat tutkittavan tehdä päätöstä tutkimukseen osallistumisesta. Lyhyiden saatesanojen perusteella tutkittava on hankala vakuuttaa ja motivoida tutkimukseen. Saatekirjeessä sävy on kohtelias ja puhutteleva ja siten vastaamaan motivoiva. Kohderyhmän perusteella valitaan sinutellaanko vai teititelläänkö vastaajia. (Vilka 2007, 80 - 81, 84 - 88.) Osa kyselyyn osallistuvista nuorista oli alle 15-vuotiaita, joten kaikkien nuorten huoltajilta pyydettiin kirjallinen suostumus nuorten kyselyyn osallistumiselle (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 11).

Ennen kyselyä saate- ja suostumusasiakirjat (liite 5) toimitettiin kouluille oppilaiden huoltajien allekirjoitettavaksi. Saatekirjeessä muun muassa esiteltiin opinnäytetyön tekijät, tilaaja, aihe, tarkoitus ja tavoitteet, sekä kerrottiin kyselyn vapaaehtoisuudesta ja nimettömyydestä. Suostumusasiakirjat pyydettiin palauttamaan muutaman päivän päästä tai itse kyselypäivänä. Kyselytilanteessa oppilaita ohjeistettiin olemaan osallistumatta kyselyyn, mikäli suostumusasiakirjaa ei ollut täytetty ja palautettu. Tästä huolimatta kyselyjä palautui kuusi enemmän kuin suostumusasiakirjoja. Hauholan koululla suostumusasiakirjat oli kerätty oppilailta etukäteen ja kyselyn tekijöille ne annettiin opettajien toimesta kyselytilanteen jälkeen. Kyselypäivän jälkeen Hauholan koululta käytiin hakemassa neljä jälkeinpäin palautettuja suostumusasiakirjaa, jotka opettaja oli kerännyt oppilailta. Hauholan koululla suostumusasiakirjoja jäi lopulta palautumatta kaksi vähemmän kuin kyselylomakkeita.

Hyrynsalmen yhtenäiskoululla ja kyselyn tekijät keräsivät suostumusasiakirjat oppilailta ennen kyselyn täyttämistä ja jakoivat kyselyt niille oppilaille, jotka kertoivat palauttaneensa suostumusasiakirjan. Tästä huolimatta neljä suostumusasiakirjaa jäi puuttumaan. Kuhmon Tuupalan koululla kysely jaettiin myös oppilaille, jotka palauttivat suostumusasiakirjan. Muutaman oppilas kysyi suostumusasiakirjoja kerättäessä, voiko kyselyn täyttää ilman täytettyä suostumusasiakirjaa, johon heille vastattiin, ettei se ollut mahdollista. Tuupalan koululla kyselyyn vastanneita oli sama määrä kuin palautettuja suostumusasiakirjoja. Kaikki vastatut kyselyt päätettiin ottaa mukaan tuloksiin ohjaavan opettajan kanssa käydyn keskustelun perusteella, sillä kyselyyn vastaaminen katsottiin suostumukseksi kyselyyn osallistumiselle.

Mittauksen kohteena eivät koskaan ole kaikki tutkimukseen suunnitellut yksilöt vaan puhutaan toteutuneesta otoksesta. Otosta suunnitellessaan tutkijan on varauduttava katoon eli

tietojen puuttumiseen. Tämä tarkoittaa sitä, etteivät kaikki suunnitellut vastaajat osallistu tutkimukseen. Tämän vuoksi otoksen tulee olla riittävän suuri, etteivät puutteelliset tiedot tai vastaamatta jättäminen vaikuta merkittävästi tuloksiin. (Vilkkä 2007, 57, 59.)

Kysely toteutettiin kouluilla syksyllä 2013 ja ne käytiin tekemässä kaikilla kouluilla omakustanteisesti. Kyselyn otannan oletettiin aluksi olevan noin 120 oppilasta, sillä jokaisella luokalla pääteltiin olevan noin 20 oppilasta. Otannaksi muodostui kuitenkin 104 oppilasta, joista 77 vastasi kyselyyn, kato oli 27 oppilasta. Vastausprosentti oli 74 %, joka on todella hyvä tulos ottaen huomioon vastaajien iän ja keskittymiskyvyn. Hauholan koulun 7. luokkalaisista kato oli 10 oppilasta, Hyrynsalmen yhtenäiskoulun 8. luokkalaista 3 oppilasta ja Kuhmon Tuupalan koulun 9. luokkalaisista 14 oppilasta. Kuhmon Tuupalan koulun suuren kadon taustalla oli suostumusasiakirjojen puuttuminen sekä mahdollisesti oppilaiden kiinnostuksen puute kyselyyn osallistumista kohtaan, mikä näkyi levottomuutena ja yleisenä jutteluna kyselytilanteessa. Yleisesti kadon taustalla voi olla sairastumisia, luvan puuttuminen, kyselyn vapaaehtoisuus ja muut poissaolot. Kadon suuruutta haluttiin pienentää olemalla itse paikalla kyselytilanteessa. Tällöin kyselyt saatiin kerättyä mukaan heti kyselyn täyttämisen jälkeen, mikä osaltaan pienensi katoa.

Kyselytilanteen alussa oppilaille kerrottiin lyhyesti kyselyn liittyvän sairaanhoitajan opintojen opinnäytetyöhön ja koskevan miekkaritoimintaa. Oppilaita myös ohjeistettiin kysymään apua, mikäli jokin kyselyssä oli epäselvää. Hauholassa kysely toteutettiin syyskuun puolessa välissä tiistaiamuna kello 10.00. ja 10.30. Paikalla luokkatilanteessa olivat opettaja, oppilaat ja kyselyn tekijät. Toisessa luokkatilanteessa oppilaat kysyivät mitä miekkaritoiminta on ja voisivatko he osallistua kyselyyn ilman täytettyä suostumusasiakirjaa. Kyselyn aikana yksi oppilas kysyi opettajalta, mitä hän voi tehdä, kun on jo täyttänyt kyselyn. Muiden oppilaiden täyttäessä kyselyä eräs oppilas viittasi ja kysyi, mitä miekkaritoiminta on. Hän oli jo täyttänyt oman kyselyn ja palautti sen samalla, kun hänelle vastattiin miekkareiden olevan psykiatrisia sairaanhoitajia Kainuun yläkouluilla ja olevan oppilaiden käytettävissä. Kyselyn täyttämiseen meni oppilailta jokaisella koululla noin kymmenen minuuttia, jonka jälkeen kyselyt kerättiin takaisin ja kiitettiin kaikkia osallistumisesta. Kyselytilanne oli toisessa luokassa rauhattomampi kuin esitestaustilanne. Molemmissa luokissa oppilaat keskustelivat hieman kyselyn aikana ja kyselivät toisiltaan kyselyyn liittyvistä asioista.

Hyrynsalmen yhtenäiskoululla kysely toteutettiin syyskuun lopussa tiistaina kello 10.00. Kysely tehtiin kahdessa luokassa samaan aikaan, molemmissa oli paikalla yksi kyselyn tekijä,

opettaja sekä oppilaat. Kyselytilanne sujui molemmissa luokissa rauhallisesti eikä oppilailla ollut kysyttävää aiheesta. Kuhmon Tuupalan koululla kysely toteutettiin kahdessa eri luokassa syyskuun lopussa keskiviikkoamuna kello 9.00. Paikalla molemmissa luokissa oli yksi kyselyn tekijä, opettaja ja oppilaat. Yhdessä luokassa tilanne sujui rauhallisesti, eikä oppilailla ollut kysyttävää. Toisessa luokassa tilanne oli rauhaton ja oppilaat keskustelivat keskenään kyselyä täyttyessään.

5.3 Aineiston analysointi

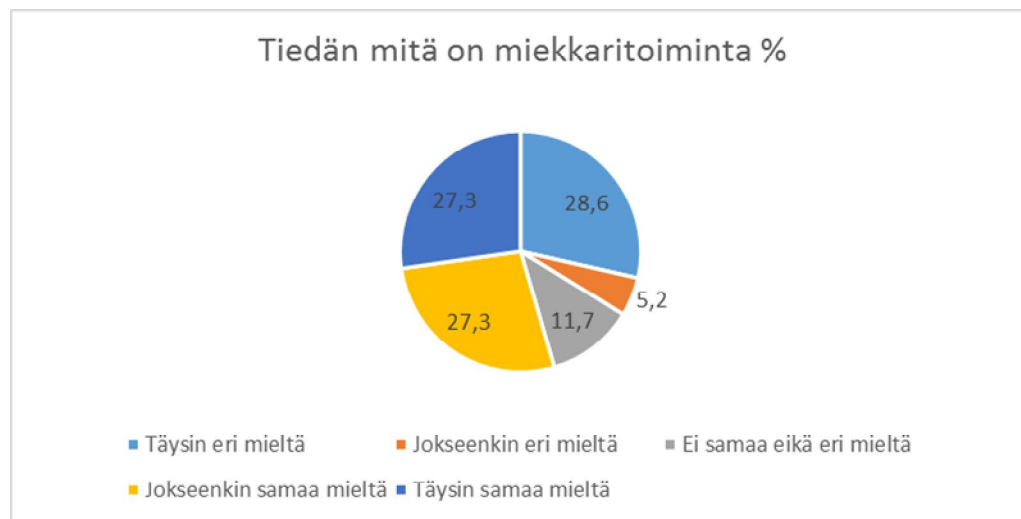
Määrällisessä tutkimuksessa valitaan sellainen analyysimenetelmä, joka antaa tietoa siitä, mitä tutkitaan. Tutkimusta suunniteltaessa pyritään ennakoimaan tutkimusongelmiin ja -kysymyksiin vastaava analyysimenetelmä. (Vilka 2007, 119.) Tilastollisten menetelmien valinta perustuu tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimusongelmiin. Esimerkiksi tutkimus voi olla kuvaileva, selittävä, muuttujien välisiä yhteyksiä kuvaava tai ennustava. (Kankkunen & Vehviläinen - Julkunen 2009, 100.) Opinnäytetyön aineisto luokiteltiin tilastollisesti, koska sen avulla tuloksista saatiin tarkka ja syvälinen käsitys. Tilastollisesti kyselyaineistoa luokittelemalla saatiin selville muuttujien välisiä suhteita, mikä syvensi aineiston käsittelyä.

Määrällisen tutkimuksen tulokset esitetään taulukoin, kuvioin, tunnusluvuin ja tekstin muodossa. Esitysmuoto on tutkijan päätettävissä. Keskeisimmät tulokset on suositeltavaa esitellä taulukoilla tai kuvioilla ja muut tulokset sanallisesti samalla suunnaten lukijan huomion taulukossa ja kuviossa esitettyihin tuloksiin. Pääasia on, että tulokset esitetään objektiivisesti eli tutkijasta riippumatta. Tuloksia ei saa esittää tietoisesti niin, että lukija saa niistä väärän tai tarkoitushakuisesti painottuneen kuvan. (Vilka 2007, 135.) Aineiston tulosten esittämisen apuvälineiksi valittiin erilaisia diagrammeja ja taulukoita, joiden avulla tulokset oli helppo hahmottaa.

6 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tulosten raportointi on tutkimuksen keskeinen osa ja tutkijan velvollisuus. Raportoinnin avulla tulokset saadaan julkiseen arviointiin ja näin tutkimusala kehittyy eteenpäin. Tulokset on mahdollista raportoida monilla eri tavoilla ja yksi keskeisistä tavoista on opinnäytetyö. Tulosten raportoinnissa peruspiirteitä ovat kommunikoitavuus ja julkisuus. Raportoinnin perustana on tutkijan kyky kirjoittaa tieteellistä tekstiä. (Kankkunen & Vehviläinen - Julkunen 2009, 140.) Opinnäytetyön kyselyn tulokset käsiteltiin kyselylomakkeen mukaisessa järjestyksessä. Kyselyyn vastasi 77 oppilasta, joista 37 oli poikia ja 40 tyttöjä. Hauholan koululla vastanneita oli 28, Hyrynsalmen yhtenäiskoululla 28 ja Kuhmon Tuupalan koululla 21 oppilasta. Kaikki vastatut kyselyt olivat asiallisesti täytettyjä, eikä yhtään kyselyä tarvinnut hylätä. Miekkarin kanssa oli asioinut 21 kyselyyn vastannutta oppilasta.

Kyselyssä väitteeseen ”Tiedän mitä on miekkaritoiminta” vastasi 28,6 % oppilaista, suurin osa vastaajista eli reilu puolet 54,6 % vastasi olevansa jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Vastaajista 11,7 % ei ollut samaa eikä eri mieltä.

Kuvio 1. Miekkaritoiminnasta tietäminen, n=77

Samaan väitteeseen suurin osa pojista eli 16 nuorta vastasi olevansa täysin eri mieltä. Tytöistä yhteensä 29 vastasi olevansa joko jokseenkin tai täysin samaa mieltä.

Taulukko 1. Tietämys miekkaritoiminnasta sukupuolen mukaan, n=77

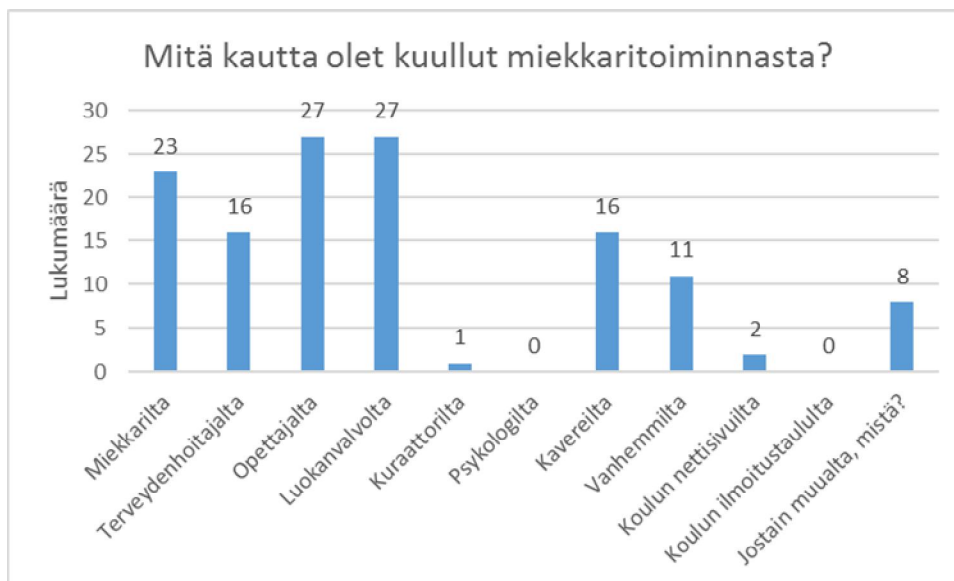
	poika	tyttö
Täysin samaa mieltä	7	14
Jokseenkin samaa mieltä	6	15
Ei samaa eikä eri mieltä	6	3
Jokseenkin eri mieltä	2	2
Jokseenkin samaa mieltä	16	6

Vertailtaessa miekkaritietämystä kouluittain Hauholan koulun oppilaat (7. luokka) vastasivat tietävänsä miekkaritoiminnasta vähiten. Sen sijaan Hyrynsalmen yhtenäiskoulun oppilaat (8. luokka) vastasivat tietävänsä miekkaritoiminnasta eniten.

Taulukko 2. Miekkaritietämys koulun ja luokan mukaan, n=77

	Hauholan koulu 7.luokka	Hyrynsalmen yhtenäiskoulu 8.luokka	Tuupalan koulu 9.luokka
Täysin samaa mieltä	3	12	6
Jokseenkin samaa mieltä	1	11	9
Ei samaa eikä eri mieltä	2	4	3
Jokseenkin eri mieltä	4	0	0
Täysin eri mieltä	18	1	3

Kysymykseen ”Mitä kautta olet kuullut miekkaritoiminnasta?”, oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto. Opettajalta ja luokanvalvojalta molemmilta miekkaritoiminnasta oli vastannut kuulleensa 27 oppilasta, miekkarilta 23. Vastanneista oppilaista kahdeksan oli kuullut miekkaritoiminnasta jostakin muualta. Heistä kuusi vastasi, ettei ollut kuullut miekkaritoiminnasta ennen kyselyä, yksi ei muistanut, mistä oli kuullut toiminnasta ja yksi oppilas oli kuullut asiasta koulun aamukuulutuksen kautta.

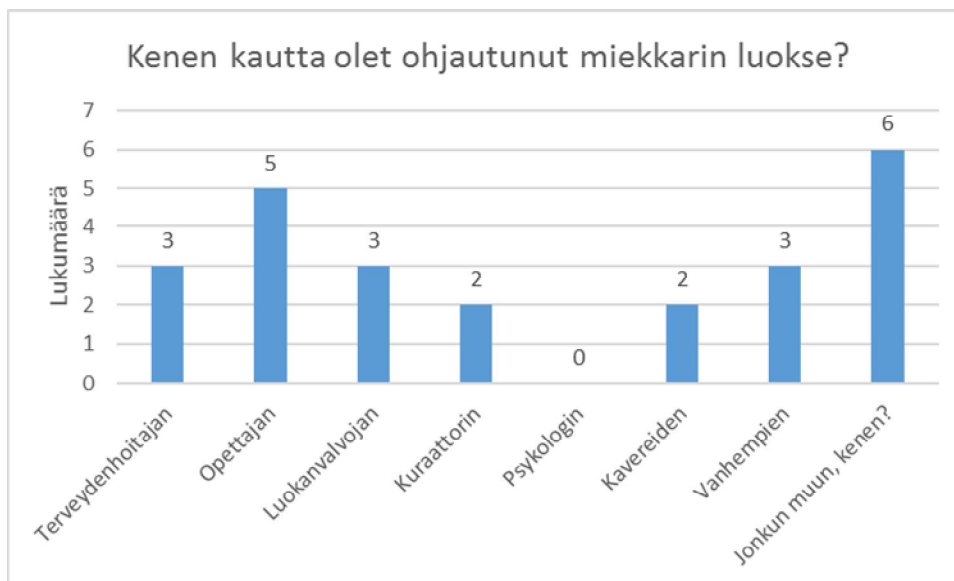

Kuvio 2. Mistä nuoret ovat kuulleet miekkaritoiminnasta? n= 69

Avoin kysymys 1: Mitä tiedät miekkarin työstä koulullasi? n= 69

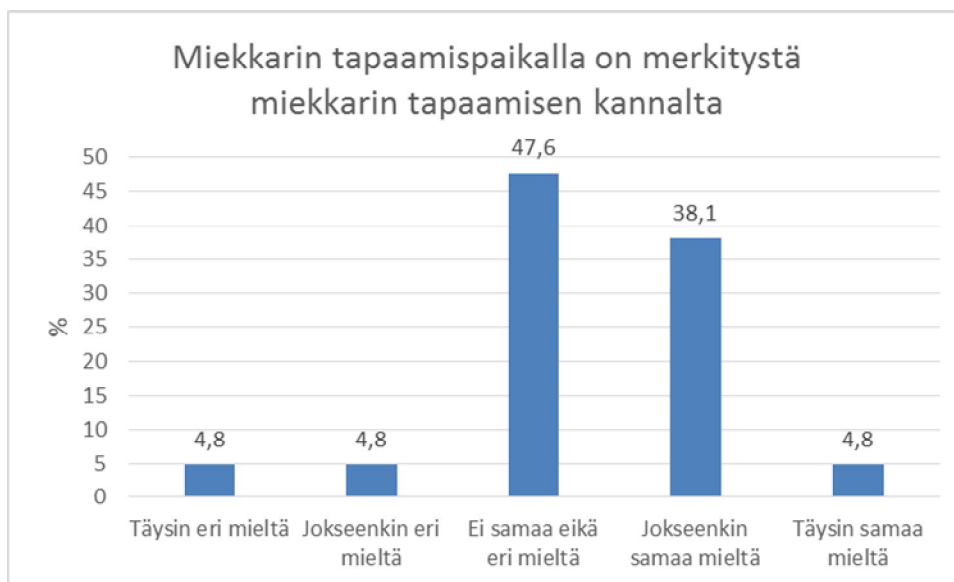
Avoimeen kysymykseen ”Mitä tiedät miekkarin työstä koulullasi?” vastasi 69 oppilasta. Kahdeksan oppilasta jätti vastaamatta kysymykseen. Saadut vastaukset lajiteltiin ryhmiin samankaltaisuuden mukaan. Vastaajista 34 vastauksista nousi esille se, etteivät he tienneet toiminnasta mitään. Toiseksi suurin vastaajien ryhmä 24 oppilasta vastasi, että miekkarin kanssa voi käydä juttelemassa erilaisista asioista, kuten esimerkiksi ongelmista, huolista, kaveririidoista tai muista itseä huolestuttavista asioista. Kolmanneksi suurin ryhmä kuusi oppilasta oli tietoisia miekkarin olemassa olosta koulullaan ja osa heistä kertoi myös miekkarin koululla käyntipäivän.

Kysymykseen ”Kenen kautta olet ohjautunut miekkarin luokse?”, oli mahdollista vastata useampi vastausvaihtoehto. Miekkarin luokse oli tuloksien mukaan ohjautunut eniten yksittäisenä ryhmänä jonkun muun kuin muiden annettujen vaihtoehtojen kautta. Näistä kuudesta oppilaasta miekkarin kautta miekkarille vastasi ohjautuneensa neljä oppilasta. Yksi oppilaista vastasi, että ei muistanut, mitä kautta oli ohjautunut miekkarin luokse ja yksi oppilas vastasi ohjautuneensa miekkarin luokse itse. Annetuista koulun henkilökunnan vaihtoehtoista miekkarin luokse vastattiin ohjautuneen eniten opettajan kautta.

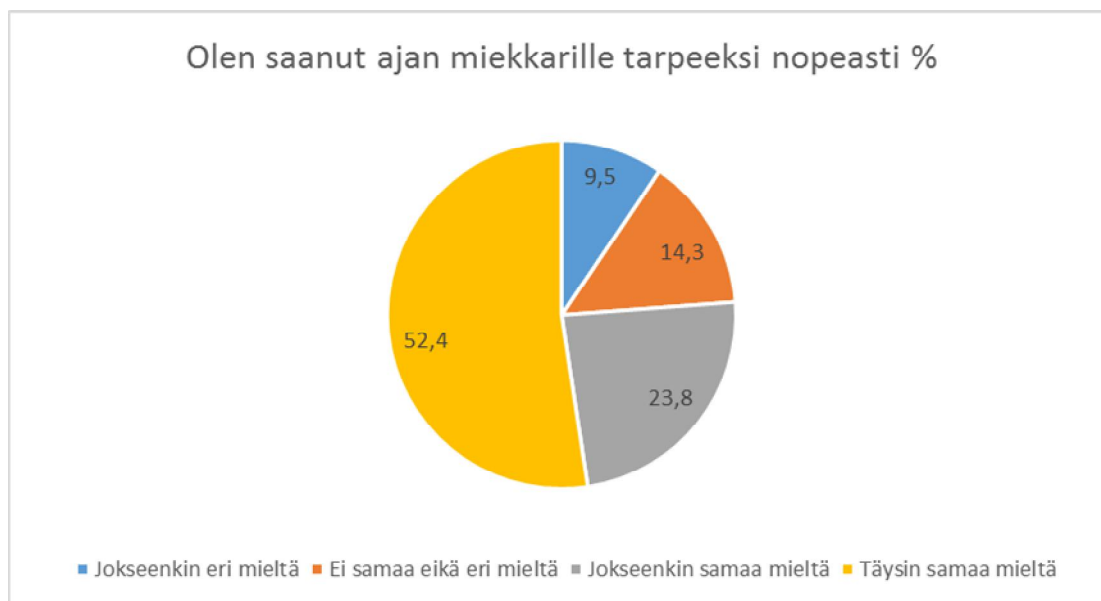
Kuvio 3. Kenen kautta nuoret ovat ohjautuneet miekkarin luokse? n= 20

Nuorilta kysyttiin myös miekkarin tapaamispaikan merkityksestä miekkarin tapaamisen kannalta. Suurin osa vastaajista 47,6 % vastasi, ettei ollut väitteen kanssa samaa eikä eri mieltä. Toiseksi eniten vastattiin vaihtoehtoon jokseenkin samaa mieltä.

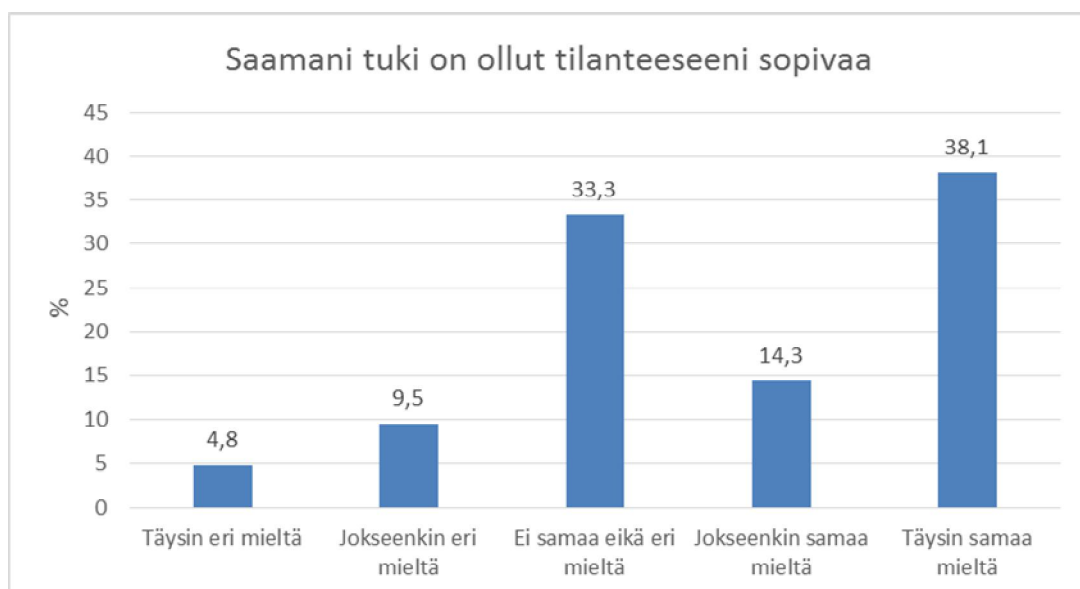
Kuvio 4. Tapaamispaikan merkitys miekkarin tapaamiselle, n=21

Yli puolet eli 52,4 % valitsi vaihtoehdon täysin samaa mieltä kysyttäessä ovatko oppilaat saaneet tapaamisajan miekkarille tarpeeksi nopeasti. Vajaa neljännes eli 23,8 % oppilaista vastasi olevansa jokseenkin samaa mieltä.

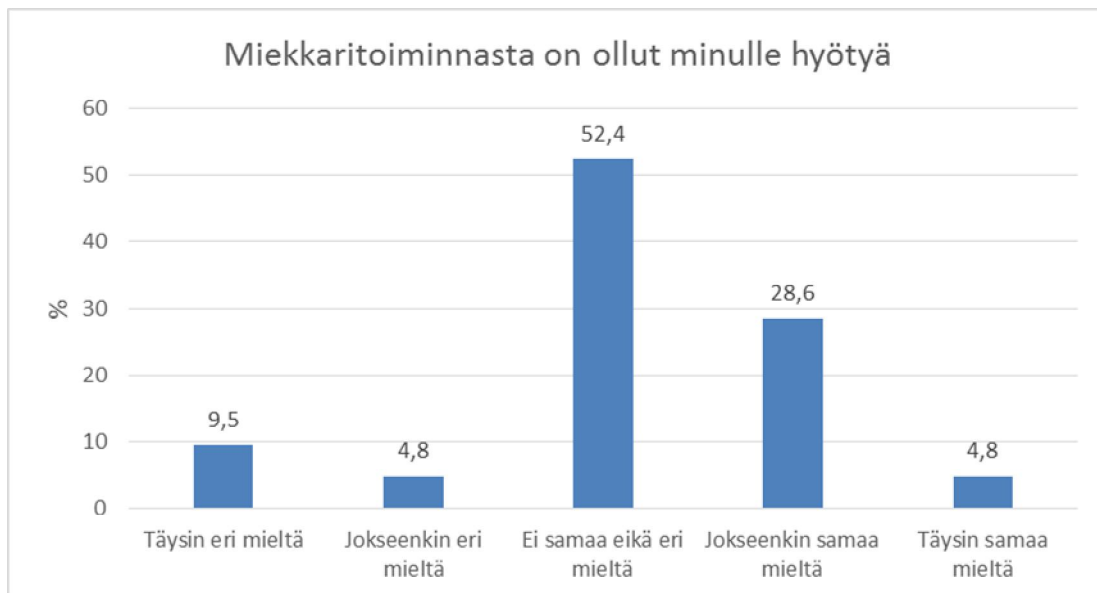
Kuvio 5. Miekkarille ajan saaminen tarpeeksi nopeasti, n=21

Miekkarin kanssa asioineista oppilaista 52,4 % vastasi olevansa sitä mieltä, että miekkarituki oli jokseenkin tai täysin tilanteeseen sopivaa. Oppilaista 33,3 % vastasi olevansa ei samaa eikä eri mieltä.

Kuvio 6. Miekkarituen sopivuus nuorten tilanteeseen, n=21

Miekkarin kanssa asioineista nuorista reilu puolet, eli 52,4 % vastasi olevansa ei samaa eikä eri mieltä kysyttäessä miekkaritoiminnan hyödyistä. Vastaajista yhteensä 33,4 % vastasi olevansa jokseenkin tai täysin samaa mieltä.

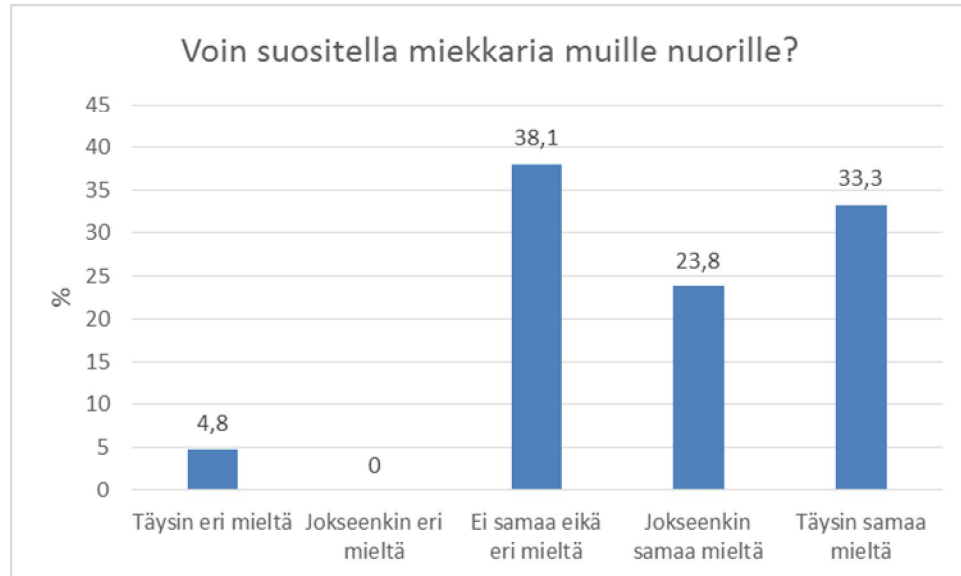
Kuvio 7. Miekkaritoiminnan hyödyllisyys nuorille, n=21

Toiminnan hyödyllisyydestä kysyttäessä tytöt ja pojat vastasivat eniten vaihtoehtoon ei samaa eikä eri mieltä. Tytöistä neljä ja pojista kaksi vastasi olevansa jokseenkin samaa mieltä.

Taulukko 3. Miekkarin hyödyllisyys sukupuolen mukaan, n=21

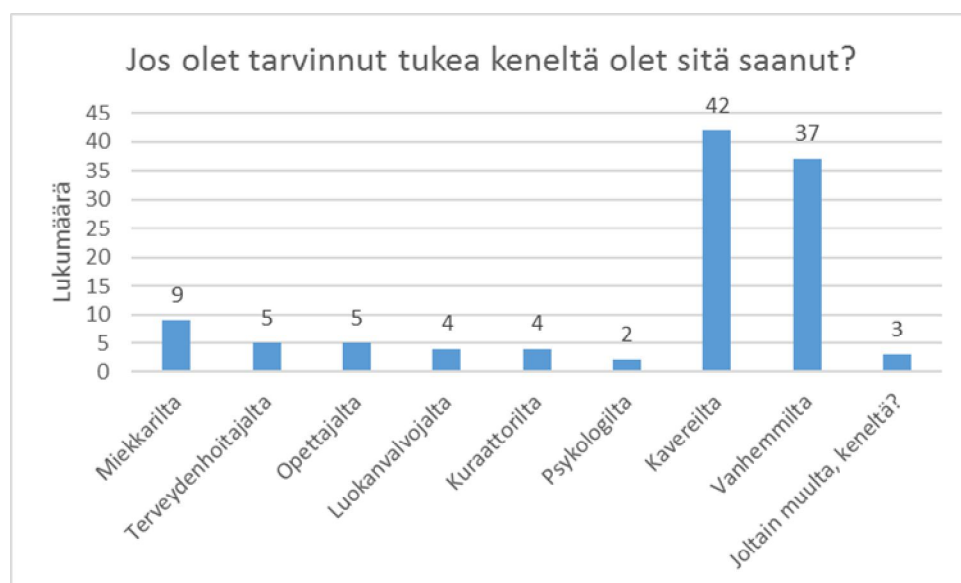
	poika	tyttö
Täysin samaa mieltä	1	0
Jokseenkin samaa mieltä	2	4
Ei samaa eikä eri mieltä	4	7
Jokseenkin eri mieltä	1	0
Täysin eri mieltä	1	1

Oppilaista 38,1 % vastasi, ettei ollut samaa eikä eri mieltä siitä, voisivatko he suositella miekkaria muille nuorille. Yhteensä 57,1 % oppilaista oli joko jokseenkin samaa tai täysin samaa mieltä suosittelun suhteen.

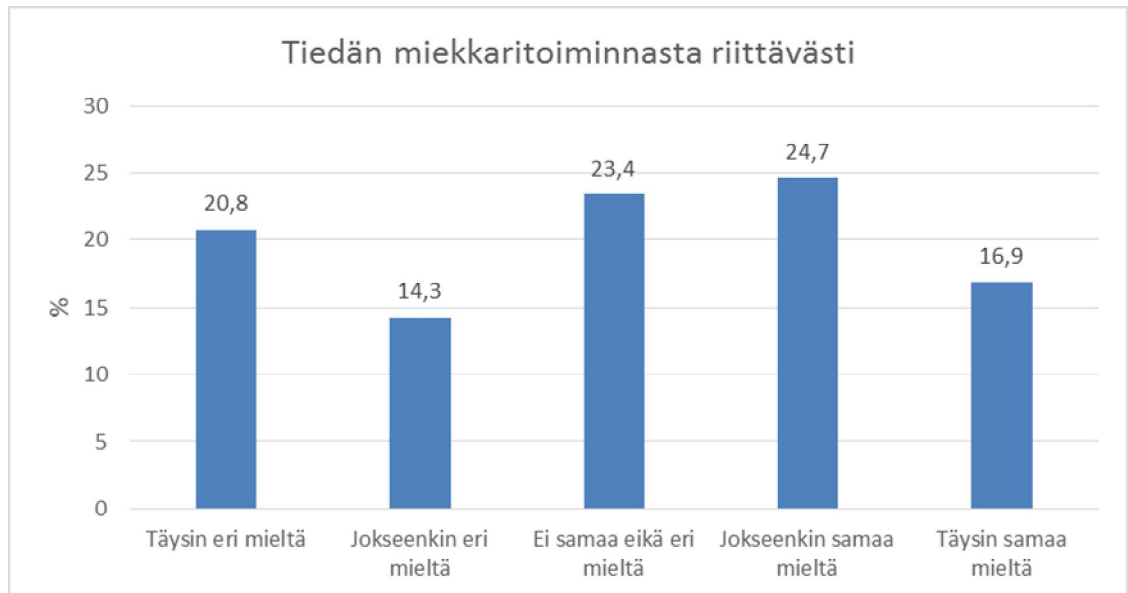
Kuvio 8. Nuorten halukkuus suositella miekkaritukea muille nuorille, n=21

Eniten tukea oppilaat kertoivat saaneensa kavereilta ja vanhemmilta 67,3 %. Koulun tarjoamista tukimuodoista eniten tukea oppilaat kertoivat saaneensa miekkarilta 16,4 %. Oppilaat, jotka vastasivat saaneensa tukea joltain muulta, kertoivat saaneensa sitä poikaystävältä, ystäviltä ja sisaruksilta.

Kuvio 9. Keneltä nuoret ovat saaneet tukea? n= 55

Kysyttäessä tietävätkö oppilaat miekkaritoiminnasta riittävästi hajonta eri vastausvaihtoehtojen välillä oli suuri. Oppilaista 24,7 % vastasi olevansa jokseenkin samaa mieltä. Oppilaista 23,4 % vastasi olevansa ei samaa eikä eri mieltä.

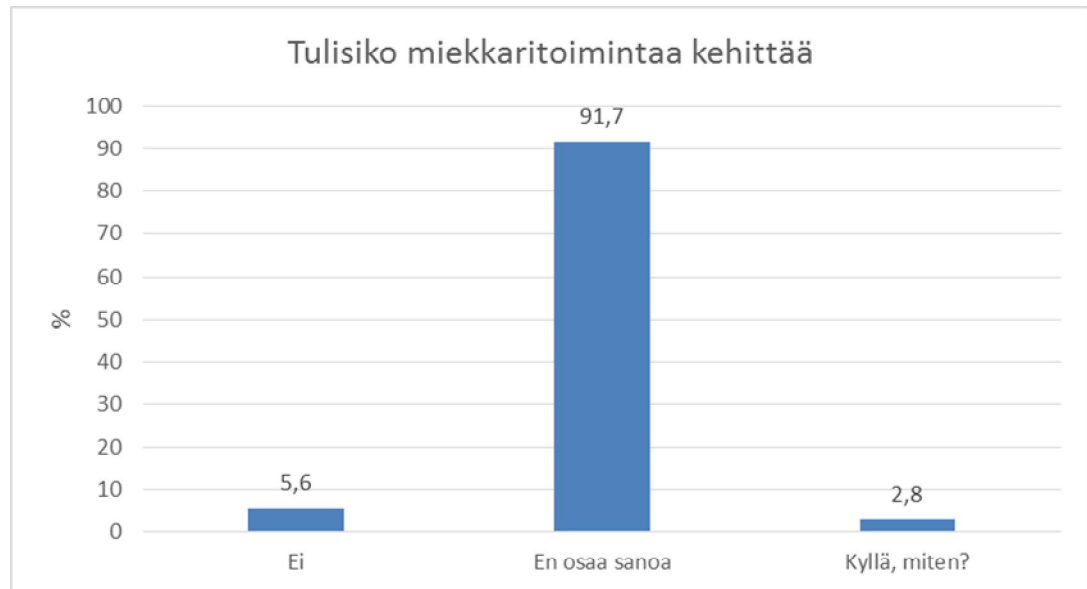
Kuvio 10. Miekkaritoiminnasta riittävästi tietäminen, n=77

Vaikka yhteensä 35,1 % oppilaista vastasi, ettei mielestään tiennyt riittävästi miekkaritoiminnasta, silti vain 10,4 % vastasi tarvitsevansa lisätietoa aiheesta.

Taulukko 4. Lisätiedon tarve miekkaritoiminnasta, n=77

	Lukumäärä	Prosentti
Ei	35	45,5
En osaa sanoa	34	44,2
Kyllä, mitä?	8	10,4

Valtaosa oppilaista eli 91,7 % vastasi, ettei osannut sanoa, pitäisikö miekkaritoimintaa kehittää. Oppilaat, jotka vastasivat, että miekkaritoimintaa tulisi kehittää, kertoivat tarvitsevansa lisätietoa miekkaritoiminnasta.

Kuvio 11. Miekkaritoiminnan kehittämisen tarpeellisuus, n=72

Avoin kysymys 2: Millaista nuorille tarjolla olevan tuen tulisi olla? n= 64

Oppilaista 22 kertoi, ettei tiennyt, millaista nuorille suunnatun tuen tulisi olla. Lopuista vastauksista (42 kappaletta) nousi esille, että nuoret haluavat erityisesti keskusteluapua ymmärtävän, mukavan ja luotettavan henkilön kanssa, jonka kanssa voi keskustella kaikista ongelmista. Tuen tulisi olla myös helposti saatavaa ja nuoren tilanteesta käsin lähtevää.

Kyselyn analysointi- ja purkuvaiheessa ennen johtopäätösten tekemistä pohdittiin työn tarkoituksen ja tavoitteen sekä tutkimusongelmien välistä suhdetta, eli mitkä olivat keskeiset kysymykset ja saadut tulokset, joista johtopäätökset tuli tehdä. Kyselyn tuloksia päätettiin käsitellä kysymysryhmittäin ja tehdä johtopäätöksiä jokaisen ryhmän tuloksista. Ensimmäisenä ryhmänä käsiteltiin oppilaiden kokemuksia kartoittavat kysymykset. Näihin kysymyksiin oli vastannut 21 77: stä oppilaasta. Näitä olivat kyselyn kysymykset 5, 6, 7, 8 ja 9. Nuorista valtaosa vastasi saaneensa ajan miekkarille tarpeeksi nopeasti (kuvio 5). Tulos oli erittäin positiivinen ja kertoi siitä, että miekkaritukea on pystytty järjestämään sitä haluaville oppilaille heidän mielestään riittävän nopeasti. Oppilaista yli puolet koki miekkarituen olleen tilanteeseensa sopivaa (kuvio 6), josta voidaan päätellä, että miekkarituki oli kyetty järjestämään nuorten tarpeita vastaavaksi. Miekkaritoiminnan hyödyllisyydestä itselleen yli puolella oppi-

laista ei ollut selkeää mielipidettä (kuvio 7). Kolmannes oppilaista vastasi miekkaritoiminnan hyödyttäneen heitä. Tuloksen pohjalta pohdittiin sitä, oliko miekkarituki kuitenkaan nuorten tarpeita vastaavaa. Tähän kyselyn tulokseen vaikutti mahdollisesti se, että Hyrynsalmella kaikki oppilaat oli haastateltu miekkarin toimesta 7. luokan alussa, joten miekkarituen oletettiin olevan nuorten tarpeita vastaavaa.

Toisena kysymysryhmänä käsiteltiin näkyvyyteen ja tunnettavuuteen liittyviä tuloksia, joita olivat kysymykset 1, 3 ja 11. Yli puolet oppilaista vastasi tietävänsä, mitä on miekkaritoiminta (kuvio 1), mutta reilu neljännes vastasi, ettei tiennyt toiminnasta ollenkaan. Näiden tulosten perusteella pääteltiin, että miekkaritoiminta on näkyvää ja tunnettua suurimman osan yläkoulu- lulaisten näkökulmasta. Neljännes vastaajista oli toiminnasta tietämätöntä ja tästä pääteltiin, että miekkarityön tunnettavuutta on vielä lisättävä, jotta miekkaritietous saavuttaa kaikki oppilaat. Hyrynsalmella miekkari oli haastatellut kaikki 7. luokkalaiset kouluvuoden alussa, joten 8. luokkalaiset tiesivät toiminnasta hyvin. Tästä pääteltiin, että kaikkien 7. luokkalaisten haastattelu lisää miekkaritunnettavuutta oppilaiden keskuudessa. Miekkaritoiminta on melko uusi toimintamuoto Kainuussa ja siihen nähden tulos on hyvä. Oppilaat jotka tiesivät miekkarin työstä (avoin kysymys 1), olivat vastausten perusteella käsittäneet miekkaritoiminnan tarkoituksen oikein. Oppilaista kuusi vastasi tietävänsä miekkarin koululla käyntipäivän. Tämän tuloksen perusteella tietoa miekkarin koululla käyntipäivistä on lisättävä oppilaiden keskuudessa.

Miekkaritoiminnan kehittämistarvetta kartoittavia kysymyksiä olivat kysymykset 12 ja 13. Kyselyn tuloksista kävi ilmi, että vaikka oppilaista reilu kolmannes vastasi, ettei tiennyt toiminnasta tarpeeksi, vain kahdeksan oppilasta vastasi tarvitsevansa lisätietoa miekkaritoiminnasta (taulukko 4). Oppilaat eivät vastausten perusteella kokeneet lisätarvetta tietää miekkaritoiminnasta. Valtaosa oppilaista vastasi myös, ettei osannut sanoa, tuleeko miekkaritoimintaa kehittää (kuvio 11). Tähän tulokseen vaikutti mahdollisesti myös se, ettei kolmannes kyselyyn vastanneista oppilasta tiennyt, mitä miekkaritoiminta oli.

Täydentäviä kysymyksiä kyselyssä olivat kysymykset 2, 4, 10 ja 14. Eniten oppilaat vastasivat kuulleen miekkaritoiminnasta opettajan ja luokanvalvojan kautta (kuvio 2), mikä kertoo siitä, että opettajilla ja luokanvalvojilla on tietoa miekkaritoiminnasta ja he myös välittävät sitä eteenpäin oppilaille. Tulosten mukaan koulun henkilökunnasta myös terveydenhoitaja välittää tietoa miekkaritoiminnasta oppilaille. Koulun henkilökunnan miekkaritietoudella on suuri merkitys sille, että oppilaat saavat tietoa miekkaritoiminnasta. Koulun ulkopuolelta

miekkaritoiminnasta oli vastausten perusteella eniten kuultu kavereilta ja vanhemmilta. Vanhemmat ovat yksi kanava levittää tietoa miekkaritoiminnasta, minkä vuoksi vanhempien informoinnilla on myös merkitystä miekkaritietouden levittämisen kannalta. Tarkasteltaessa sitä, kenen kautta oppilaat kertovat ohjautuneensa miekkarin luokse (kuvio 3), oli tuloksilla yhteys siihen, keneltä oppilaat vastasivat kuulleen miekkaritoiminnasta. Tukea tarvitessaan oppilaat vastasivat saaneensa sitä eniten kavereilta ja vanhemmilta (kuvio 9). Koulun tarjoamista tukimuodoista tukea oli eniten vastattu saatavan miekkarilta. Verrattaessa kysymystä ”Mitä tiedät miekkaritoiminnasta koulullasi?” (avoin kysymys1) ja ”Millaista nuorille tarjolla olevan tuen tulisi olla?” (avoin kysymys 2), on vastauksissa nähtävissä yhtäläisyyksiä. Ne oppilaista, jotka tiesivät miekkaritoiminnan sisällöstä, vastasivat sen olevan samankaltaista kuin tuen, jota nuorille tarjolla olevan tuen tulisi olla. Tästä voidaan päätellä, että miekkaritoiminnan tarjoama tuki vastaa hyvin nuorten toiveita heille tarjottavasta tuesta. Miekkarituki on nuorten tuen tarpeisiin sopivaa tukitoimintaa. Jatkossa on tärkeää lisätä miekkaritoiminnan tunnettavuutta, jotta kaikki Kainuun yläkoulujen oppilaat ovat tietoisia miekkaritoiminnasta. Näin he voivat halutessaan hakea miekkarin tarjoamaa tukea.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi alkoi kevättalvella 2013. Tukeva 3- hankeen edustaja lähestyi Kajaanin ammattikorkeakoulua, koska halusi teettää kyselyn Kainuun yläkoulujen oppilaille miekkaritoiminnasta. Aiheen löytyminen oli huojentavaa, sillä opinnäytetyön aihe oli vaihtunut jo kaksi kertaa aiemmin. Opinnäytetyön teko alkoi aiheanalyysillä toukokuun lopussa ja kyselyn kohteena olleille kouluille oltiin yhteydessä ensimmäisen kerran. Opinnäytetyöprosessin alkuun saaminen oli innostavaa ja työ aloitettiin ponnekkaasti. Kesäkuun alussa haastateltiin kahta miekkaria ja kerättiin tietoa teoriaviitekehukseen ja suunniteltiin toteutettavaa kyselyä. Tutkimussuunnitelma esitettiin kesäkuun lopussa ja muokattiin sitä saadun palautteen perusteella. Heinäkuussa opinnäytetyön teossa oli taukoa, joka päättyi heinäkuun lopussa, jolloin opinnäytetyön teko jatkui. Elokuun alussa toteutettiin viimeinen miekkarihaastattelu ja muokattiin työn sisällön rakennetta saadun palautteen pohjalta. Syyskuussa otettiin uudestaan yhteyttä kouluille ja sovittiin esitestauksen ja kyselyn ajankohdat. Kyselyyn tehtiin viimeisiä muutoksia työn tilaajatahon kanssa sekä toteutettiin esitestaus ja kyselyt. Tulokset purettiin SPSS- ohjelmalla ja saadut tulokset analysoitiin. Saaduista tuloksista tehtiin johtopäätökset, jotka koottiin myös vasta tehtyyn posteriin. Opinnäytetyöprosessin aikana saatiin paljon tarpeellista tukea työn ohjaavalta opettajalta, mikä ohjasi opinnäytetyötä oikeaan suuntaan ja tuki tekemään oikeita ratkaisuja koko prosessin ajan.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa miekkaritoiminnan näkyvyyttä ja tunnettavuutta. Prosessin aikana on opinnäytetyön avulla oltu lisäämässä Kainuun yläkoululaisten oppilaiden miekkaritietoutta. Tämä on ollut opinnäytetyön tekijöiden panos miekkaritoiminnan tunnettavuuden lisäämiseksi Kainuun yläkouluilla. Opinnäytetyöstä ja sen avulla saaduista tuloksista oli hyötyä työn tilaajalle, sillä tulosten avulla saatiin käsitys Kainuun yläkoululaisten näkemysistä liittyen miekkaritoimintaan ja nuorille tarjolla olevaan tukeen. Näiden tietojen avulla miekkaritoimintaa voidaan kehittää edelleen, jotta toiminta saavuttaisi yhä useampia oppilaita.

Koulupsykologitilanne Kainuussa on heikko, mikä näkyi myös oppilaille toteutetussa kyselyssä. Koulupsykologitilanteen ollessa heikko miekkarin merkitys oppilaiden tukijana korostuu entisestään. Miekkaritoiminta on syntynyt nuorten perustason mielenterveystyön puuttuessa Kainuusta ja osoittanut tarpeellisuutensa kainuulaisten nuorten mielenterveystyön toimintamuotona.

Opinnäytetyöprosessin alussa miekkaritoiminta oli työn tekijöille täysin tuntematonta. Mietimme, mikä tarve miekkaritoiminnalle on kaikkien muiden tarjolla olevien tutkimuotojen lisäksi. Opinnäytetyöprosessin myötä miekkaritoiminnan sisältö ja tarve ovat tulleet selväksi. Miekkaritoiminta on vastannut nuorten tuen tarpeisiin hyvin, mikä on ollut ilo huomata. Mikäli miekkarityön näkyvyyttä ja tunnettavuutta kyetään lisäämään, on oletettavaa, että myös miekkareiden työmäärä kasvaa. Jatkossa on siis mahdollisesti kartoitettava miekkareiden määrän riittävyyttä nykyisestä kolmesta miekkarista.

7.1 Opinnäytetyön luotettavuus

Määrällisessä tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan validiteetin ja reliabiliteetin kautta. Validiteetti arvioi sitä, onko tutkimuksessa mitattu sitä, mitä oli tarkoituskin. Käytännössä tarkastellaan, ovatko teoreettiset käsitteet onnistuttu onnistuneesti operationalisoimaan muuttujiksi. Ellei muuttujia ole määritelty tarkasti mittaustuloksetkaan eivät ole valideja (Heikkilä 2008, 30). Opinnäytetyön kyselyllä onnistuttiin mittaamaan haluttua näkyvyyttä ja tunnettavuutta, sekä sen lisäksi oppilaiden kokemuksia miekkaritoiminnasta. Tutkimuksen toteutumista validisti edesauttaa myös perusjoukon tarkka määrittely, edustavanotoksen saaminen ja korkea vastausprosentti (Kankkunen & Vehviläinen - Julkunen 2009, 152). Ulkoinen validiteetti tarkoittaa sitä, kuinka hyvin saadut tulokset pystytään yleistämään tutkimuksen ulkopuoliseen perusjoukkoon. Tulosten yleistettävyyden vuoksi on tärkeää arvioida tutkimusraportissa, kuinka hyvin tutkimusotos edustaa perusjoukkoa. Reliabiliteetti kertoo tulosten pysyvyydestä ja toistettavuudesta. Mittaamisen reliabiliteetti kertoo mittarin kyvystä tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. (Kankkunen & Vehviläinen - Julkunen 2009, 152.) Opinnäytetyön tuloksia voidaan pitää valideina, sillä teoreettiset käsitteet operationalisoitiin onnistuneesti strukturoituun kyselylomakkeeseen ja kyselyllä mitattiin sitä, mitä oli tarkoitus mitata.

Koko tutkimuksen luotettavuuden perustana pidetään mittarin sisältövaliditeettia. Jos mittari on valittu väärin, luotettavien tulosten saaminen on mahdotonta, vaikka kaikki muut luotettavuuden osa-alueet olisivat kunnossa. Luotettavaa mittaria valittaessa on hyvä arvioida, onko mittari riittävän kattava. Tutkimusilmiön selvärajaisuus kertoo osaltaan siitä, voiko sitä mitata luotettavasti. (Kankkunen & Vehviläinen - Julkunen 2009, 152 - 153.) Mittariksi valit-

tu kirjallinen kysely oli kattava ja tuotti tuloksia, jotka vastasivat asetettuihin tutkimusongelmiin. Mittarin valinta oli täten oikea

Mittarin esitestaamisella tarkoitetaan, että mittarin luotettavuutta ja toimivuutta testataan varsinaista tutkimusjoukkoa pienemmällä vastaaja otoksella. Esitestauksen loppuun on hyvä liittää avoin tila, johon vastaaja voi kirjoittaa, jos hänen mielestään kyselystä on jäänyt uupumaan jotain mielestään oleellista. Tärkeää on myös, että vastaajat voivat ilmaista, jos jokin kysymys on jäänyt epäselväksi tai johonkin on ollut vaikeaa vastata. Myös ohjeiden epäselvyydestä tai liian vähäisistä vastausvaihtoehdoista on hyvä kysyä. (Kankkunen & Vehviläinen - Julkunen 2009, 154.) Mittari testattiin viidellä oppilaalla, mutta palaute heiltä jäi vähäiseksi. Tästä huolimatta kysely toteutettiin muuttamattomana ja sillä saatiin tuloksia, jotka vastasivat esitettyihin tutkimusongelmiin.

Opinnäytetyöprosessin yhtenä haasteena oli tutkittavan aiheen tuntemattomuus. Miekkaritoiminnan ollessa melko uusi toimintamuoto ei siitä ollut saatavilla teoretietoa, vaan se täytyi kerätä omatoimisesti opinnäytetyöprosessin aikana, mikä oli työläs prosessi. Miekkaritoiminnasta ei ollut myöskään aikaisempia tutkimustuloksia, jolloin opinnäytetyön kautta saatuja tuloksia oli mahdotonta verrata niihin. Julkaistun kirjallisuuden puuttuessa kaikki kolme miekkaria haastateltiin opinnäytetyön teoriaviitekehystä varten. Haastattelut tapahtuivat kesällä 2013. Kaksi haastattelua toteutettiin Kajaanin ammattikorkeakoululla ja yksi haastattelu miekkarin toimipisteessä Sotkamossa. Kaikilta miekkareilta pyydettiin lupa haastattelun nauhoittamiseen ja myöhemmin haastattelut litteroitiin ja muokattiin asiatekstiksi. Miekkareilta pyydettiin lupa myös heidän nimiensä käyttämiseen lähdeviitteinä kappaleissa, jotka kirjoitettiin heidän haastatteluidensa pohjalta, samoin kuin myös lähdeluettelossa. Puuttuvan teoria-aineiston omatoiminen hankinta toi opinnäytetyölle lisäarvoa ja kertoi sitoutumisesta opinnäytetyötä kohtaan.

Opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa käytiin läpi asioita, jotka vaikuttivat työn tulosten luotettavuuteen. Kyselytilanteen alussa oppilaille ei kerrottu miekkaritoiminnasta, jotta tämä ei vaikuttaisi oppilaiden miekkaritietämykseen. Tulosten luotettavuutta mahdollisesti heikentäviä tekijöitäkin pohdittiin. Yhdessä kyselytilanteessa oman kyselyn täytettyään yksi oppilaista kysyi, mitä miekkaritoiminta on ja hänelle vastattiin kysymykseen lyhyesti. Sitä kuulivatko muut oppilaat vastausta, ei tiedetä varmasti. Tällä on kuitenkin voinut olla vaikutusta oppilaiden vastatessa miekkaritoiminnasta esitettyihin kysymyksiin. Tästä tuli ilmi kyselytilanteeseen huolellisesti valmistautumisen merkitys. Kyselyssä kysymyksestä ”Kenen kautta olet

ohjautunut miekkarin luokse?”, puuttui vastausvaihtoehdoista miekkari. Osa oppilaista valitsi vastausvaihtoedon ”Jonkun muun, kenen” ja vastasi tähän, että oli ohjautunut miekkarin luokse miekkarin kautta. Mikäli vastausvaihtoehdoksi olisi annettu miekkari, on mahdollista, että useampi oppilas olisi voinut vastata ohjautuneensa miekkarin luokse miekkarin kautta. Miekkari-vastausvaihtoehdon puuttuminen voi täten vääristää tuloksia tältä osin kyselyä. Kysymyksestä ”Mitä kautta olet kuullut miekkaritoiminnasta?”, puuttui vastausvaihtoehto ”En mistään”. Tämän vuoksi osa oppilaista oli valinnut vaihtoehdon ”Jonkun muun, kenen?” ja vastannut siihen, ettei ollut kuullut miekkaritoiminnasta keneltäkään. Osa oppilaista on jättänyt vastaamatta kysymykseen. Tämä voi johtua siitä, ettei vastausvaihtoehtona ollut, ettei miekkaritoiminnasta oltu kuultu mistään. Jos vastausvaihtoehtona olisi ollut ”En mistään”, olisi mahdollisesti saatu enemmän vastauksia kyseiseen kysymykseen ja sitä kautta tarkempi tieto siitä, kuinka moni oppilaista ei ollut kuullut miekkaritoiminnasta mistään.

Kyselyn jälkeen pohdittiin, että kyselytilanteen alussa olisi ollut hyvä käydä oppilaiden kanssa läpi kyselyn kysymykset ja kertoa tarkemmin ohjeita kysymyksiin vastaamiseen. Tämä olisi voinut helpottaa oppilaiden kyselyyn vastaamista vähentämällä epäselvyyksiä liittyen kysymyksiin, joista puuttui jokin tarpeellinen vastausvaihtoehto, esimerkkinä kysymys 2. Kyselytilanteessa Hyrynsalmella olisi täytynyt olla tarkempia suostumusasiakirjoja oppilailta kerätessä niin, että kyselyt olisi jaettu vain niille oppilaille, jotka palauttivat suostumusasiakirjan. Kysely olisi pitänyt jakaa oppilaalle samalla, kun hän palautti suostumusasiakirjan. Sen sijaan kävi niin, että oppilaista neljä otti vastaan kyselyn, vaikka ei ollut palauttanut suostumusasiakirjaa.

7.2 Opinnäytetyön eettisyys

Tutkimusetiikka on normatiivista etiikkaa, joka pyrkii vastaamaan kysymykseen oikeista säännöistä, joita tutkimuksessa tulee noudattaa. Tutkimusetiikka voidaan jakaa tieteen sisäisen ja ulkoiseen. Sisäisellä etiikalla viitataan kyseessä olevan tieteenalan luotettavuuteen ja totuudellisuuteen, kun taas ulkopuolinen etiikka käsittelee sitä, miten alan ulkopuoliset seikat vaikuttavat tutkimusaiheen valintaan ja miten asiaa tutkitaan. Tutkimuksen eettisyyttä on Suomessa sitouduttu turvaamaan kansainvälisesti hyväksytyn Helsingin julistuksen (1964) mukaisesti. Suomessa tutkimus etiikkasta ohjeistavat lisäksi Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) ja Terveystieteiden eettinen neuvottelukunta (ETENE). Näiden lisäksi tutkijan tulee noudattaa American Nurses Association (ANA) vuonna 1995 julkaisemia eettisiä ohjei-

ta, jotka sisältävät tutkijan yhdeksän eettistä periaatetta. (Kankkunen & Vehviläinen - Julkunen 2009, 172 - 173, 176, 184.)

Hyvän tutkimuksen on aina noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen kysymyksen asettelu, tavoitteet, aineiston kerääminen ja käsittely, tulosten esittäminen ja aineiston säilytys eivät loukkaa tutkimuksen tutkittavaa kohderyhmää, tiedeyhteisöä eikä hyvää tieteellistä tapaa. Tutkija on lisäksi vastuussa tutkimuksessa tekemistään valinnoista ja niiden perustelusta. Hyvässä tieteellisessä tutkimuksessa tutkijan tehtävänä on minimoida tutkimuksen haitat ja maksimoida hyödyt. Lisäksi tutkijan on noudatettava voimassa olevaa lainsäädäntöä ja yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia koskevat asiat on ratkaistava normien mukaan. Lainsäädäntö ja tutkimusetiikka koskevat kaikkia tutkijoita tutkijasta riippumatta. Tutkijan velvollisuutena on noudattaa tutkimusetiikkaa. (Vilka 2007, 90 - 92.) Opinnäytetyön teossa, tehdyissä valinnoissa ja tulosten raportoinnissa on oltu avoimia ja rehellisiä. Mahdolliset puutteet ja parannusehdotukset on tuotu esille, eikä mitään osaa prosessista ole piiloteltu.

Jo tutkimusaiheen valinta on eettinen ratkaisu. Tutkijan on pohdittava, mikä on aiheen merkitys yhteiskunnallisesti ja miten se vaikuttaa tutkittaviin. Tutkimuksen oikeutuksen lähtökohtana on pidettävä sen hyödyllisyyttä. Tutkimusetiikan mukaisesti tutkijan on pyrittävä haittojen ja tiskien minimointiin. Nämä voivat olla fyysisiä, emotionaalisia, sosiaalisia tai taloudellisia. Lähtökohtana tutkimukselle on pidettävä myös osallistujan itsemääräämisoikeutta. Tämä tarkoittaa sitä, että osallistujaa on informoitava tutkimuksen vapaaehtoisuudesta ja mahdollisuudesta kieltäytyä. Tutkimuksen aito vapaaehtoisuus on siis erittäin tärkeää. Osallistujan on saatava esittää kysymyksiä, kieltäytyä antamasta tietoja tai kieltäytyä tutkimuksesta missä tahansa vaiheessa. Osallistumattomuus ei saa aiheuttaa uhkaa tai palkintoa ja tämän vuoksi myös saatekirjeen on oltava mahdollisimman asiallinen ja neutraali. (Kankkunen & Vehviläinen - Julkunen 2009, 176 - 177.) Opinnäytetyön lopullisena tavoitteena oli tuottaa hyötyä Kainuun yläkoulujen oppilaille. Työn aihevalinta oli onnistunut, sillä työn tulokset hyödyttivät oppilaita, jotka olivat työn selvityksen kohteena.

Tutkimukseen osallistumisen on perustuttava tutkittavan tietoiseen suostumukseen. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkittavan on tiedettävä tutkimuksen luonne. Tutkijan tulee kertoa rehellisesti omat eettiset vaatimuksensa ja tutkimuksen mahdolliset hyödyt ja haitat. Tutkittavalle kerrotaan lisäksi aineiston säilyttämisestä ja tulosten julkaisemisesta. Tutkittavaa voidaan pyytää täyttämään edellä mainitut tiedot saatuaan suostumuslomake, mutta kyselytut-

kimusta tehdessä, kyselyyn vastaamista voidaan pitää tietoisena suostumuksena. Tällöin tarpeellinen informaatio tulee olla asianmukaisesti esillä jo saatekirjeessä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 178.) Opinnäytetyöprosessissa otettiin huomioon eettinen toiminta myös kyselyn kohteena olleiden oppilaiden osalta.

Tutkimusaineiston anonymisoinnista kerrotaan kahdessa laissa, jotka ovat Henkilötietolaki 1999/523 ja Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999/621. Lainsäädäntö pyrkii varmistamaan, että henkilötietoja kerätään, käytetään, säilytetään ja luovutetaan asianmukaisella tavalla. Pääasia on, että tutkija kunnioittaa ihmisten yksityisyyttä. (Vilkkä 2007, 95.) Tutkimusaineistoa tulee säilyttää lukitussa paikassa, eikä sitä saa luovuttaa kenellekään tutkimusprosessin ulkopuoliselle. Anonymiteetti voi olla myös organisaatiotasoisista ja tällöin on selvitettävä, saako organisaatiota mainita tutkimusraportissa. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 179 - 180.) Kyselyn avulla kerätty aineisto tuhottiin asianmukaisesti opinnäytetyöprosessin lopussa, jolloin vastaajien anonymiteetti turvattiin loppuun saakka.

7.3 Ammatillinen kasvu

Ammatillista kasvua käsiteltiin hoitotyön koulutusohjelman kompetenssien eli yleisten ammattitaitovaatimusten kautta. Näitä ovat hoitotyön asiakkuusosaaminen, terveyden edistämisen osaaminen, kliininen osaaminen, päätöksenteko-osaaminen ja ohjaus- ja opetusosaaminen (Kajaanin ammattikorkeakoulu, 20). Asiakkuusosaaminen on kehittynyt eri toimijoiden kanssa yhteistyötä tehdessä. Opinnäytetyöprosessin aikana yhteistyötä on tehty ammattikorkeakoulun opettajien, työn tilaajien, miekkareiden, yläkoulujen opettajien, oppilaiden ja heidän vanhempiansa kanssa. Tämän kautta on opittu joustavan ja toimivan yhteydenpidon taitoja. Hoitotyön eettisiä arvoja on noudatettu ja terveyden edistämisoosaamista kartutettu tuottaessa esille nuorten mielenterveyttä tukevaa ja edistävää toimintaa opinnäytetyön kautta. Tämän kautta oppilaille on välitetty viestiä miekkaritoiminnan olemassa olost ja tarjolla olevasta tuesta. Päätöksenteko-osaamista on kartutettu tekemällä opinnäytetyö, jonka tavoitteissa näkyy oppilaiden näkökulma eli asiakaslähtöisyys. Päätöksenteko-osaamisen kehittyminen näkyi muun muassa kykynä tehdä päätöksiä opinnäytetyön linjauksista. Opinnäytetyöprosessin edetessä tietomäärä koskien työn teoriaviitekehystä ja tutkimuksen teon teoriaa on kasvanut, mikä on mahdollistanut kriittisen suhtautumisen sekä ajattelun lisääntymisen. Tämä näkyy muun muassa kyselylomakkeiden kriittisenä tarkasteluna. Kriittinen suhtautuminen tie-

toon ja omaan toimintaan on kehittynyt tiedonhaun, palautteen käsittelyn ja oman toiminnan arvioimisen kautta. Ohjaus- ja opetusosaaminen on kehittynyt muun muassa oppilaita kohdatessa ja ohjattaessa heitä kyselyn täyttämässä sekä esittäessä opinnäytetyö ja sen tulokset suullisesti. Ammatillisen kasvun osana on opittu myös sinnikkyyttä, pitkäjänteisyyttä, periksiantamattomuutta ja tavoitteellisuutta. Kaikki tämä kehitys on voimavara tulevaa työelämää varten.

7.4 Jatkotutkimusehdotukset

Jatkossa miekkaritoiminnan näkyvyyttä ja tunnettavuutta voidaan kartoittaa seurantakyselyllä, jotta saadaan selville, miten miekkaritoiminnan näkyvyys ja tunnettavuus kehittyvät esimerkiksi viiden vuoden kuluessa. Miekkaritoimintaa voi tutkia myös laadullisella tutkimusmenetelmällä. Oppilaiden kokemuksia miekkaritoiminnasta voi selvittää tarkemmin esimerkiksi haastattelemalla pienempää oppilasmäärää ja saada näin tarkemman kuvauksen miekkareiden tarjoaman tuen laadusta. Jatkotutkimusehdotuksena on selvittää myös miekkaritoiminnan vaikuttavuutta yleisemmin kartoittamalla muiden tukimuotojen asiakasmääriä ennen ja jälkeen miekkaritoiminnan alun. Tutkimuksessa voitaisiin tarkastella sitä, vähenivätkö tai lisääntyivätkö jonkun hoitotahon asiakas/potilasmäärät miekkaritoiminnan aloituksen jälkeen.

Miekkaritoiminnan näkyvyyttä ja tunnettavuutta kouluilla voitaisiin parantaa esimerkiksi laadukkaalla ja näkyvällä miekkarijulisteella. Julisteessa kerrotaisiin toiminnan sisällöstä, milloin miekkari on tavattavissa ja missä, sekä miekkarin yhteystiedot. Julisteessa olisi myös koulun oman miekkarin iso kuva, mikä tekisi miekkarista helpommin lähestyttävän ja tunnetun. Julisteen tulisi olla tyylikäs, tarpeeksi iso ja huolella suunniteltu, jotta se kiinnittäisi oppilaiden huomion positiivisella tavalla. Laminoimalla julisteesta saisi kestävä. Miekkarijulisteita tulisi olla esillä eri puolilla koulua, jotta mahdollisimman moni oppilas näkisi sen ja saisi myös sitä kautta tietoa miekkaritoiminnasta. Näin miekkaritoiminnan näkyvyyttä ja tunnettavuutta lisättäisiin Kainuun yläkoulujen oppilaiden keskuudessa.

LÄHTEET

Aalto, M., Bäckmand, H., Haravuori, H., Lönnqvist, J., Marttunen, M., Melartin, T., Partanen, A., Partonen, T., Seppä, K., Suomalainen, L., Suokas, J., Suvisaari, J., Viertiö, S. & Vuorilehto, M. 2009. Mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen; Opas ennaltaehkäisevän työn ammattilaisille. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vilhunen, R. & Viken, M. 1999. Nuoren aika. Porvoo: WSOY.

Aalberg, V. 2006. Pojasta mieheksi. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim.

Aho, T., Linnanmäki, E., Mustonen, N. & Rotko, T. 2011. Kapeneeko kuilu? Tilannekatsaus terveyserojen kaventamiseen Suomessa 2007 - 2010. Raportti 8/2011. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

ARC resource pack study material 2009. Foundation module 7, Psychosocial support, sivu 9 <http://www.arc-online.org/modules/foundation/psychosocialsupport/pdfs/ARC-ModF7-StudyMaterial-2009.pdf> Luettu 30.5.2013.

Atri, A., Branscum, P. & Sharma, M. 2013. Understanding Mental Health Education and Mental Health Promotion. Teoksessa Atri, A., Branscum, P. & Sharma, M. Foundations of Mental Health Promotion. Burlington: Jones & Bartlett Learning. <http://books.google.fi/books?id=aNINDaIDgY8C&printsec=frontcover&dq=mental+health+promotion&hl=fi&sa=X&ei=kL9jUumzBaG04ASn8oCIBw&ved=0CDwQ6AEwAQ#v=onepage&q=mental%20health%20promotion&f=false> Luettu 20.10.2013.

Ebeling, H. 2006. Syömishäiriöt. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim.

Eriksson, E. & Arnkil, T. E. 2005. Huoli puheeksi: Opas varhaisista dialogeista. Saarijärvi: Gummerus.

Eskelinen, A. Tukeva 3. Juurruttamishanke 1.10.2012 - 31.9.2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tukeminen.

- Gråsten-Salonen, H. & Mehtiö, M. 2012. Oppilashuolto ja koulun sosiaalityö ehkäisevänä lastensuojeluna. THL. http://www.sosiaaliportti.fi/fi/FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva_lastensuojelu/toimintamuotoja/oppilashuolto_ja_koulun_sosiaalityo/#otsikko4 Luettu 6.7.2013.
- Heikkilä, T. 2004. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Heiskanen, T., Lyytikäinen, M. & Sassi, P. 2006. Mielenterveyden ensiapukirja. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.
- Helenius, E., Rautava, M. & Tuovinen R. 1998. Eväitä elämään; Keinoja nuorten elämäntaitojen vahvistamiseksi. Porvoo: WSOY.
- Hämäläinen, J. 2006. Nuori ja perhe yhteiskunnan murroksessa. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim.
- Iija, A. 2009. Mielenterveyden edistäminen sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta. Teoksessa Hentinen, K., Iija, A. & Mattila, E. (toim.) Kuuntele minua –mielenterveystyön käytännön menetelmiä. Helsinki: Tammi.
- Jakonen, S. 2006. Kouluterveydenhuollon merkitys. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim.
- Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä. Nuorisopsykiatrian poliklinikka. 22.1.2013. http://maakunta.kainuu.fi/nuorisopsykiatrian_poliklinikka Luettu 6.7.2013.
- Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä. 8.4.2013. Koulupsykologit. http://maakunta.kainuu.fi/perheneuvola_koulupsykologit Luettu 6.7.2013.
- Kainuu toimenkuvauslomake. Vänskä, S. 2013.
- Kajaanin ammattikorkeakoulu. Opinto-opas 2010-2011. <http://www.kamk.fi/loader.aspx?id=4c3faec8-a198-45dd-9c50-893b411a2f8d> Luettu 16.10.2013.

Kankkunen, P. & Vehviläinen - Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOY.

Korhonen, V. & Marttunen, M. 2006. Mielialan vaihtelut ja mielialahäiriöt. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim.

Kuussaari, K., Pietikäinen, M. & Puhakka, T. 2010. Nuoret ja aikuiset tilastojen ja kyselytutkimusten valossa. Teoksessa Anttila A., Kuussaari, K. & Puhakka, T. (toim.) Ohipuhuttu nuoruus. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisosiain neuvottelukunta.

Lahtinen, M. 2011. Oppilas - ja opiskelijahuolto. Teoksessa Aaltonen, K. (toim.) Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma.

Lasten ja nuorten terveysseurannan kehittäminen -hanke LATE 2010. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.
http://www.terveytemme.fi/lastenterveys/graph/theme.php?teema=l_theme6&value1=late_10018 Luettu 7.6.2013.

Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.) 2006. Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim.

Maakuntavaltuusto 2009, Talousarvio 2010 ja taloussuunnitelma 2010 - 2013. Kainuun maakunta - kuntayhtymä C:10.

Marttunen, M. 2006. Itsetuhoinen käyttäytyminen. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim.

Mielenterveyslaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116> Luettu 14.8.2013.

Myllyniemi, S. 2008. Tilasto - osio. Teoksessa Autio, M. Eräranta, K. & Myllyniemi, S. (toim.) Polarisoituva nuoruus. Nuorten elinolot - vuosikirja 2008. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, Opetusministeriö, Stakes.

Opetusvirasto Helsingin kaupunki 6.6.2013. Koulupsykologi.
<http://www.hel.fi/hki/opev/fi/Oppilaan+etuudet/Oppilas+ja+opiskelijahuolto/Koulupsykologi> Luettu 6.7.2013.

Pylkkänen, K. 2006. Nuorisopsykiatrian kehitys Suomessa. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim.

Pörhölä, M. 2008. Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä. Teoksessa Autio, M., Eräranta, K. & Myllyniemi (toim.) Polarisoituva nuoruus. Nuorten elinolot - vuosikirja 2008. Helsinki: Hakapaino.

Siltala, P. 2006. Työstä naiseksi. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Muistilista eettisen toimikunnan jäsenille ja tutkijoille. http://www.tukija.fi/c/document_library/get_file?folderId=18753&name=DLFE-680.pdf Luettu 7.6.2013.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste). http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/kaste Luettu 6.6.2013.

Tacke, U. 2006. Päihdeongelmat. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim.

Tukeva 3 Juurruttamishanke. Tukea, Kehitystä, Vastuuta. Hyvinvointia lapsille, nuorille ja lapsiperheille 1.10.2012 - 31.10.2013 <http://maakunta.kainuu.fi/tukeva3> Luettu 7.6.2013.

Turunen, K.E. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Jyväskylä: Atena.

Tylee, A. & Wallace, A. 2009. Mental health promotion, 351. Teoksessa Gask, L., Kendrick, T., Lester, H. & Peveler, R. (toim.) Primary Care Mental Health. Lontoo: RCPsych Publications.

http://www.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=Jxfm86wOR8UC&oi=fnd&pg=PA351&dq=mental+health+promotion&ots=feV30AzR_W&sig=yRiiFQLlOIJu8kAcUFFi1YoB-4U&redir_esc=y#v=onepage&q=mental%20health%20promotion&f=false Luettu 20.10.2013.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Vänskä, S. 2010. Nuorten päivystystöryhmä Lanu:n toiminta. Opinnäytetyö: Kajaanin ammattikorkeakoulu.

Henkilökohtaiset tiedonannot:

Kivijärvi, P. 10.6.2013. Henkilökohtainen tiedonanto.

Pääkkönen, M. 6.8.2013. Henkilökohtainen tiedonanto.

Vänskä, S. 11.6.2013. Henkilökohtainen tiedonanto.

LIITTEIDEN LUETTELO

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Toimeksiantosopimus

Liite 3. Viranhaltijapäätös tutkimusluvasta

Liite 4. Saatekirje ja tutkimuslupa esitestaukseen osallistuville oppilaille

Liite 5. Saatekirje ja tutkimuslupa kyselyyn osallistuville oppilaille

Liite 6. Kyselylomake

Kainuun sote -kuntayhtymä
Sosiaali- ja terveystoimi, Perhepalvelut

HAKEMUS / LUPA

Ylihoitajan myöntämä lupa opinnäytetyölle/
hoito- ja terveys tieteelliselle tutkimukselle

Opiskelijat / tutkijat täyttää ja vastaa allekirjoitusten hankkimisesta

Opiskelijan/opiskelijoiden nimet Oona Tuhkanen & Anne-Maarit Vollakka	Osoite [Redacted]	Puhelin [Redacted]
Oppilaitos Kajaanin ammattikorkeakoulu	Koulutusohjelma /suuntautumisvaihtoehto Hoitotyön koulutusohjelma	
Opinnäytetyön / tutkimuksen nimi Miekkaritoiminnan näkyvyys ja tunnettavuus Kainuun yläkouluilla oppilaiden näkökulmasta		
Mihin tulosalueen/ vastuualueen/ yksikön kehittämishankkeeseen opinnäytetyö / tutkimus liittyy Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto		
Opinnäytetyön / tutkimuksen tavoitteet ja lyhyt kuvaus toteutuksesta Tavoitteena on tuottaa tietoa miekkaritoiminnan näkyvyydestä ja tunnettavuudesta, jonka avulla miekkaritoimintaa voidaan kehittää. Teemme kirjallisen kyselyn kolmelle Kainuun yläkoululle, jokaiselta koululta kaksi luokkaa.		
Opinnäytetyön / tutkimuksen aikataulu Kyselyt toteutetaan viikoilla 38-39. Opinnäytetyö valmistuu syksyn 2013 aikana.		(pvm ja nimi)
Kustannuksista vastaa ☒ Opiskelija / tutkija ☐ Tulosalue /vastuualue/ tulosyksikkö, josta sovittu kanssa		
Opinnäytetyön / tutkimuksen raportointi ☒ Opinnäytetyö toimitetaan ylihoitajalle ☐ Opinnäytetyöstä pidetään osastokokous ☐ Jokin muu tapa, mikä		Raportoinnin ajankohta Esitämme valmiin työmme työn tilaajalle syksyn 2013 aikana.
Työryhmä		
Oppilaitos	Ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvennys [Signature] RAIHA NIIPALA	Puhelin [Redacted]
Yksikkö /tulos-terveysasema	Ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvennys [Signature] SENJA VAINSE Osastonhoitajan allekirjoitus ja nimenselvennys [Signature] Anni Pennanen	Puhelin [Redacted]
Pvm ja allekirjoitus (hakija / hakijat) 24.9.2013 Anne-Maarit Vollakka [Signature]		

Päätös

☒ Lupa opinnäytetyöhön / tutkimukseen myönnetään hakemuksen mukaisesti		
☐ Hakemus palautetaan täydennettäväksi seuraavin muutoksin (lisätillaa kääntöpuolella)		
☐ Hakemus hylätään, miksi _____		
☐ Ei Johtoryhmäkäsittelyä	☐ Anomus hyväksytty johtoryhmässä	☐ Anomus hylätty johtoryhmässä
Pvm ja allekirjoitus		

Kopio myönnetystä luvasta liitteineen lähetetään tulosyksikön osastonhoitajalle ja hallintoylihoitaja Helena Heikkiselle

KAJAANIN
AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

TOIMEKSIANTOSOPIMUS
Opinnäytetyöt
Muut oppimisprojektit

**TOIMEKSIANTOSOPIMUS OPISKELIJATYÖNÄ TEHTÄVISTÄ OPINNÄYTETÖISTÄ TAI
MUISTA OPPIMISPROJEKTEISTA**

TOIMEKSIANTAJA

Toimeksiantaja	Kainuun koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto		
Työn ohjaaja	Marja-Liisa Haataja		
Sähköpostiosoite	[REDACTED]	Puhelinnumero	[REDACTED]

TOIMEKSIANNON TEKIJÄT KAJAANIN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Nimi	Oona Tuhkanen	Ryhmätunnus	sth10sd
Sähköpostiosoite	[REDACTED]	Puhelinnumero	[REDACTED]
Nimi	Anne-Maarit Vollakka	Ryhmätunnus	sth10sd
Sähköpostiosoite	[REDACTED]	Puhelinnumero	[REDACTED]
Nimi		Ryhmätunnus	
Sähköpostiosoite		Puhelinnumero	
Nimi		Ryhmätunnus	
Sähköpostiosoite		Puhelinnumero	

TOIMEKSIANTO

Työstä tehdään	☒ opinnäytetyö	☐ projektitehtävä	☐ kehittämistyö
Toimeksiannon lyhyt kuvaus	Toteutamme kirjallisen kyselyn Kainuun yläkoululaisille aiheesta miekkaritoiminnan näkyvyys ja tunnettavuus Kainuun yläkoululaisten näkökulmasta. Kyselyn avulla saadulla tiedoilla kehitetään miekkaritoimintaa jatkossa.		
Työn TK-tavoitteet	Kevät 2013 - Syksy 2013		
Aikataulu	Opinnäyttyön painatuskulut toimeksiantajalle.		
Kustannusarvio ja -vastuu	Ohjaava opettaja		
Ohjaava opettaja	Raila Arpala		

Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se julkaistaan pääsääntöisesti verkkokirjasto Theseuksessa tai kansitettuna versiona kirjaston kokoelmassa. Jos opinnäytetyön yhteydessä syntyy informaatiota, jota ei voi julkaista, on opinnäytetyön raportti laadittava niin, että tietojen luottamuksellisuus säilyy.

Päiväys 13 . 9 . 2013

Tekijöiden allekirjoitukset

Tekijöiden allekirjoitukset

Tekijöiden allekirjoitukset

Toimeksiantajan allekirjoitus

TOIMEKSIANNON KUVAUS

Tavoitteet Toimeksiantajan kannalta	Toimeksiantaja saa tietoa siitä, miten näkyvää ja tunnettua miekkaritoiminta on Kainuun yläkouluilla ja voi tiedon pohjalta kehittää toimintaa.	
Opiskelijoiden oppimisen kannalta	Tavoitteena on kehittyä ammatillisesti ja saada valmiuksia tulevaa työelämää varten.	
Liitteet	☐ työsuunnitelma liitteenä ☐ muut liitteet (_____ kpl)	
Keskeiset tuotokset (raportit, suunnitelmat, tuotteet, esitteet, tietokoneohjelmat, tilaisuudet yms.)	☐ sisältyy työsuunnitelmaan Valmis opinnäytetyö toimitetaan toimeksiantajalle.	
Sovitut kokoukset ja raportoinnit	Tarpeen mukaan järjestetään ohjauspalavereita ohjaavan opettajan ja työn tilaajan kanssa.	
Projektin resurssit 1. Toimeksiantaja	Ohjaaja tukee opinnäytetyöprosessia oman työnsä ohessa.	
2. Opiskelijat	Opiskelijat toteuttavat opinnäytetyökokonaisuuden 15 opintopistettä.	
3. Ammattikorkeakoulun ohjausresurssit	Ohjaava opettaja ohjaa työtämme oman työnsä ohella, johon on varattu 20 tuntia.	
Kustannusarvio ja kustannusvastuu (esim. materiaalit, laitekustannukset, matkakustannukset, puhelin-, postitus- ja kopiointikulut, muut mahdolliset kulut)	Arvio Tilaaja vastaa opinnäytetyön painatuksesta itselleen sekä opiskelijoille. Opiskelijat vastaavat omista tulostus- ja matkakuluista. ☒ mahdollisista kuluista sovitaan työn tekijöiden ja toimeksiantajan kesken tapauskohtaisesti	Vastuu
Muuta (esim. salassa pidettävä aineisto)	Kyselyyn osallistuvien henkilöiden tunnistettavuuden osalta noudatetaan salassapitovelvollisuutta.	

Sopimuksessa noudatetaan Kajaanin ammattikorkeakoulun vakioehtoja opiskelijatyönä tehtävistä toimeksiantajalta. Sopimuksia tehdään kaksi kappaletta: toimeksiantajalle ja opiskelijalle. Opiskelija toimittaa kopion toimeksiantosopimuksen 1. sivusta ohjaavalle opettajalle.

KAJAANIN KAUPUNKI
Sivistyspalvelukeskus

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS
Muu päätös

Sivu
1

Viranhaltija ja virka-asema
Perusopetuksen tulosalueen johtaja

Päivämäärä / §
5.8.2013/ § 11

Asia	Tutkimusluvan myöntäminen Anne-Maarit Vollakalle ja Oona Tuhkaselle	
Päätös ja sen perustelut	<p>Kajaanin ammattikorkeakoulun opiskelijat Anne-Maarit Vollakka ja Oona Tuhkanen ovat pyytäneet tutkimuslupaa tehdäkseen Hauholan koulun oppilaille kyselyn oppinnäytetyötään varten.</p> <p><u>Tulosalueen johtajan päätös:</u> Myönnän tutkimusluvan Hauholan koulun oppilaille suunnattua kyselytutkimusta varten. Kyselyn toteuttamisesta sovitaan koulun rehtorin tai hänen määräämänsä henkilön kanssa. Tutkimukseen ei saa sisällyttää vastaajien henkilö- tai muita tunnistetietoja.</p> <p>Lisätietoja antaa tulosalueen johtaja Martti Niemi, [redacted] tai sähköposti muotoa etunimi.sukunimi@kajaani.fi.</p>	
Päätöksenteko-oikeus	Sivistyslautakunnan johtosääntö 13 §	
Allekirjoitus	<p>Tulosalueen johtaja</p> <p style="text-align: right;">[Signature] Martti Niemi</p>	
Päätös yleisesti nähtävillä	Paikka ja aika Keskushallinto, Pohjolankatu 13, 87100 Kajaani 12.8.2013	
Oikaisuvaatimusoikeus	Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen voi tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuuteen päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen	
Oikaisuvaatimusviranomainen	Viranomaisen, jolle oikaisuvaatimus tehdään ja postiosoite Sivistyslautakunta, Pohjolankatu 13, 87100 KAJAANI, sähköposti: [redacted]	
Oikaisuvaatimusaika ja sen alkaminen	Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenten katsotaan saaneen päätöksestä tiedon kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluessa kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana. Käytettäessä sähköistä tiedoksiantoa katsotaan asianosaisen saaneen päätöksestä tiedon kolmantena päivänä viestin lähettämisestä.	
Oikaisuvaatimuksen sisältö ja toimittaminen	Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusaajan päättymistä.	
Muutoksenhaku	Valituskielto ja sen peruste	
	☐ Erillinen muutoksenhakuohje	
Tiedoksianto asianosaiselle	Asianosainen Anne-Maarit Vollakka ja Oona Tuhkanen, [redacted]	
	Miten 6.8.2013 ☒ Lähetetty postitse ☐ Luovutettu ☐ Muulla tavalla, miten?	
	Tiedoksiantajan allekirjoitus ja virka-asema [Signature] Rauni Forsberg, toimistosihteeri	Vastaanottajan allekirjoitus
Sisäinen jakelu	Hauholan koulu	

LIITE 4

Suostumusasiakirja Kainuun yläkoululaisille ja heidän vanhemmilleen

Hei!

Olemme kaksi sairaanhoitajaopiskelijaa Kajaanin ammattikorkeakoulusta. Valmistumme loppuvuodesta 2013 suuntautuen mielenterveystyöhön ja kirurgiseen hoitotyöhön. Teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on **selvittää koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa toimivien (psykiatristen) sairaanhoitajien eli miekkareiden toiminnan näkyvyyttä ja tunnettavuutta Kainuun yläkoululaisten näkökulmasta**. Työmme tilaajana toimii Kainuun koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa tietoa, minkä avulla miekkaritoimintaa voidaan kehittää. Miekkaritoiminta on melko uusi toimintamuoto Kainuussa ja työn tilaaja haluaa selvittää, miten hyvin miekkaritoiminta on tavoittanut nuoret ja miten he ovat toiminnan kokeneet. **Keräämme opinnäytetyömme aineiston oppilaille suunnatun kirjallisen kyselyn avulla ja tämän vuoksi lastenne osallistuminen kyselyyn on erityisen tärkeää.** Ennen varsinaista kyselyä testaamme kyselylomakkeen muutaman oppilaan avulla. He täyttävät kirjallisen kyselyn, jonka jälkeen pyydämme heiltä suullisesti palautetta kyselystä. Esitestauksen jälkeen teemme mahdolliset muutokset kyselyymme.

Opinnäytetyömme ohjaajina toimivat Kajaanin ammattikorkeakoululta lehtori Raila Arpala sekä työn tilaajataholta lapsiperheiden terveydenhuoltopalveluiden ylihoitaja Marja-Liisa Haataja, ~~_____~~. Opinnäytetyömme valmistuu loppuvuodesta 2013, jolloin se on löydettävissä ammattikorkeakoulujen verkkokirjastosta osoitteesta theseus.fi.

Kyselyt toteutetaan kolmella Kainuun yläkoululla. Oppilaat täyttävät luokkatilanteessa kirjallisen kyselyn, mihin varataan aikaa noin 30 minuuttia. **Kyselyt ovat luottamuksellisia ja nimettömiä.** Nuoren henkilöllisyys ei tule ilmi missään opinnäytetyön vaiheessa. Kyselyaineisto tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistuessa. Kyselyn esitestaus toteutetaan kertamuotoisena ja osallistuminen on vapaaehtoista. Kysely toteutetaan ---.

Pyydämme Teiltä huoltajana kirjallista suostumusta lapsenne osallistumisesta kyselyn esitestaukseen. Allekirjoittamalla annatte lapsellenne luvan halutessaan osallistua esitestaukseen. Pyydämme palauttamaan suostumuksenne allekirjoitettuna takaisin koululle maanantai --- mennessä.

Yhteistyöterveisin:

Oona Tuhkanen, ~~_____~~

Anne-Maarit Vollakka, ~~_____~~

~~_____~~

~~_____~~

Paikka ja aika: _____

Huoltajan allekirjoitus: _____

LIITE 5

Suostumusasiakirja Kainuun yläkoululaisille ja heidän vanhemmilleen

Hei!

Olemme kaksi sairaanhoitajaopiskelijaa Kajaanin ammattikorkeakoulusta. Valmistumme loppuvuodesta 2013 suuntautuen mielenterveystyöhön ja kirurgiseen hoitotyöhön. Teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on **selvittää koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa toimivien (psykiatristen) sairaanhoitajien eli miekkareiden toiminnan näkyvyyttä ja tunnettavuutta Kainuun yläkoululaisten näkökulmasta**. Työmme tilaajana toimii Kainuun koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa tietoa, minkä avulla miekkaritoimintaa voidaan kehittää. Miekkaritoiminta on melko uusi toimintamuoto Kainuussa ja työn tilaaja haluaa selvittää, miten hyvin miekkaritoiminta on tavoittanut nuoret ja miten he ovat toiminnan kokeneet. **Keräämme opinnäytetyömme aineiston oppilaille suunnatun kirjallisen kyselyn avulla ja tämän vuoksi lastenne osallistuminen kyselyyn on erityisen tärkeää.**

Opinnäytetyömme ohjaajina toimivat Kajaanin ammattikorkeakoululta lehtori Raila Arpala sekä työn tilaajataholta lapsiperheiden terveydenhuoltopalveluiden ylihoitaja Marja-Liisa Haataja, [REDACTED]. Opinnäytetyömme valmistuu loppuvuodesta 2013, jolloin se on löydettävissä ammattikorkeakoulujen verkkokirjastosta osoitteesta theseus.fi.

Kyselyt toteutetaan kolmella Kainuun yläkoululla. Oppilaat täyttävät luokkatilanteessa kirjallisen kyselyn, mihin varataan aikaa noin 15 minuuttia. **Kyselyt ovat luottamuksellisia ja nimettömiä.** Nuoren henkilöllisyys ei tule ilmi missään opinnäytetyön vaiheessa. Kyselyaineisto tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistuessa. Kysely toteutetaan kertamuotoisena ja osallistuminen on vapaaehtoista. Kysely toteutetaan ----.

Pyydämme Teiltä huoltajana kirjallista suostumusta lapsenne osallistumisesta kyselyyn. Allekirjoittamalla annatte lapsellenne luvan halutessaan osallistua kyselyyn. Pyydämme palauttamaan suostumuksenne allekirjoitettuna takaisin koululle ---mennessä.

Yhteistyöterveisin:

Oona Tuhkanen, [REDACTED]

Anne-Maarit Vollakka, [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Paikka ja aika: _____

Huoltajan allekirjoitus: _____

LIITE 6

Kysely miekkaritoiminnasta

Miekkaritoiminta on Kainuun yläkoululaisille nuorille suunnattua perustason mielenterveystyötä ja se on osa koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoa. Kyselymme tarkoituksena on selvittää miekkaritoiminnan näkyvyyttä ja tunnettavuutta sekä nuorten kokemuksia toiminnasta Kainuun yläkouluilla. Valitse kustakin kysymyksestä itsellesi parhaiten sopiva vaihtoehto. **Henkilöllisyytesi ei paljastu kyselyssä.**

Sukupuoli _____

Koulu _____

Luokka _____

1. Tiedän, mitä on miekkaritoiminta

- ☐ täysin samaa mieltä
- ☐ jokseenkin samaa mieltä
- ☐ ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ jokseenkin eri mieltä
- ☐ täysin eri mieltä

2. Mitä kautta olet kuullut miekkaritoiminnasta? (Valitse tarvittaessa useampi vaihtoehto)

- ☐ miekkarilta
- ☐ terveydenhoitajalta
- ☐ opettajalta
- ☐ luokanvalvojalta
- ☐ kuraattorilta
- ☐ koulupsykologilta
- ☐ kavereilta
- ☐ vanhemmilta
- ☐ koulun nettisivuilta

- koulun ilmoitustaululta
 - jostain muualta, mistä?
-

3. Mitä tiedät miekkarin työstä koulullasi?

Jos et ole asioinut miekkarin kanssa, siirry kysymykseen 10.

Jos olet asioinut miekkarin kanssa, jatka kyselyn täyttämistä loppuun asti.

4. Kenen kautta olet ohjautunut miekkarin luokse? (Valitse tarvittaessa useampi vaihtoehto)

- terveydenhoitajan
 - opettajan
 - luokanvalvojan
 - kuraattorin
 - psykologin
 - kavereiden
 - vanhempien
 - jonkun muun, kenen?
-

5. Miekkarin tapaamispaikalla on merkitystä miekkarin tapaamisen kannalta

- täysin samaa mieltä
- jokseenkin samaa mieltä
- ei samaa eikä eri mieltä
- jokseenkin eri mieltä
- täysin eri mieltä

6. Olen saanut ajan miekkarille tarpeeksi nopeasti

- ☐ täysin samaa mieltä
- ☐ jokseenkin samaa mieltä
- ☐ ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ jokseenkin eri mieltä
- ☐ täysin eri mieltä

7. Saamani tuki on ollut tilanteeseeni sopivaa

- ☐ täysin samaa mieltä
- ☐ jokseenkin samaa mieltä
- ☐ ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ jokseenkin eri mieltä
- ☐ täysin eri mieltä

8. Miekkaritoiminnasta on ollut minulle hyötyä

- ☐ täysin samaa mieltä
- ☐ jokseenkin samaa mieltä
- ☐ ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ jokseenkin eri mieltä
- ☐ täysin eri mieltä

9. Voin suositella miekkaria muille nuorille

- ☐ täysin samaa mieltä
- ☐ jokseenkin samaa mieltä
- ☐ ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ jokseenkin eri mieltä
- ☐ täysin eri mieltä

10. Jos olet tarvinnut tukea, keneltä olet sitä saanut? (Valitse tarvittaessa useampi vaihtoehto) Mikäli et ole tarvinnut tukea, siirry seuraavaan kysymykseen ja jatka kyselyn täyttämistä loppuun asti.

- ☐ miekkarilta
 - ☐ terveydenhoitajalta
 - ☐ opettajalta
 - ☐ luokanvalvojalta
 - ☐ kuraattorilta
 - ☐ psykologilta
 - ☐ kavereilta
 - ☐ vanhemmilta
 - ☐ joltain muulta, keneltä?
-

11. Tiedän miekkaritoiminnasta riittävästi

- ☐ täysin samaa mieltä
- ☐ jokseenkin samaa mieltä
- ☐ ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ jokseenkin eri mieltä
- ☐ täysin eri mieltä

12. Tarvitsen lisätietoa miekkaritoiminnasta

- ☐ ei
 - ☐ en osaa sanoa
 - ☐ kyllä, mitä?
-
-
-

13. Tulisiko miekkaritoimintaa kehittää?

- ☐ ei
- ☐ en osaa sanoa
- ☐ kyllä, miten?

14. Millaista nuorille tarjolla olevan tuen tulisi olla?

Kiitos osallistumisestasi kyselyymme!